

ಲಂಬಾಣಿಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ

೧. ಲಂಬಾಣಿಗರ ಉಗಮದ ಐತಿಹ್ಯ

ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ರಜಪೂತ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ “ಬೆಂಗನ್” (ದಿಡಾ) ಎಂಬುವನು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಲವಾರು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಅದೇ ಮನೆತನದ “ಭೀಕರಿ” ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮದುವೆಯಾದನು. ಮುಂದೆ ಅವರಿಂದ ಒಟ್ಟು ಐದು ಜನ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ೧) ಘೇಸ (ಘೀಸಾಡಿ), ೨) ಮಾರ (ಮಾರವಾಡಿ), ೩) ಸಾಳ (ಡೊಂಬರ), ೪) ಮೋಲಾ (ಲಂಬಾಣಿ) ಮತ್ತು ೫) ಕಿಮಡ (ಮೆಲುಷಿಕಾರಿ). ಈ ಐವರು ಮಕ್ಕಳು ಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ನಾಲ್ಕು ಜನರಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದನು. ಮೋಲಾ ಮದುವೆ ಆಗದೆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಉಳಿದನು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಬೇರೆಯಾಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಆಗ ಘೇಸನಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಬುಟ್ಟಿ, ಕುಡಗೋಲು; ಮಾರನಿಗೆ ಒಂದು ಗುಂಜಿ ಬಂಗಾರ; ಸಾಳನಿಗೆ ಒಂದು ಕತ್ತೆ, ಡಮರು (ವಾದ್ಯ); ಮೋಲಾನಿಗೆ ಒಂದು ಆಕಳು, ಗೋಣಿಚೀಲ ಮತ್ತು ಕಿಮಡನಿಗೆ ಒಂದು ನಾಯಿ, ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣ ಕೊಟ್ಟು ಬೇರೆ ಮಾಡಿದರು. ಐವರು ಸಹೋದರರು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಜೀವನ ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸಹೋದರರು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು. ಮೋಲಾನಿಗೆ ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಿದನು. ಒಂದು ದಿನ ಕಾಡು ಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದು ಗೋವು ಮೇಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಮಥುರಾ ಭಾಗದ ಅಲೆಮಾರಿ ತಂಡದವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಸಹಜವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, “ಮೋಲ” ಒಬ್ಬಂಟಿಗ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆಗ ಅ ತಂಡದಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಯಜಮಾನನು, ಒಂದು ಆಕಳ ಜೊತೆಗೆ ಅಲೆದು ಕಷ್ಟಪಡುವುದಕ್ಕಿಂತ “ಗೋಕುಲ”ಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗು ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದನು. ಮೋಲಾ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಯೋಚಿಸಿ, ತನ್ನ ಆಕಳ ಸಮೇತ ಮಥುರಾದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದನು. ಮೋಲಾ ಮಥುರಾ ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಿರುವ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸು ಎಂದು ಆದೇಶಿಸಿದನು.

ಮೋಲಾ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಯತೊಡಗಿದನು. ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಮೋಲಾ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಎಂಬುದು ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಮೋಲಾನ ಮೇಲೆ ಅತೀವ ಪ್ರೀತಿ. ಮೋಲಾ ಗೋವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅತೀವ ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಉಳಿದ ಗೋಪಾಲಕರ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ಒಳ್ಳೆಯ ಗೋರಕ್ಷಕನಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದನು.

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ಮೋಲಾನಿಗೆ ಚಿಂತೆಯಾಯಿತು. ತನ್ನ ಸಹೋದರರಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಮಕ್ಕಳಾದವು. ತನ್ನ ವಂಶೋತ್ಪತ್ತಿ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಕೊರಗು. ಒಂದು ದಿನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಸೇವೆ ಮಾಡಿರುವೆ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನನ್ನದೇ ಅದ ವಂಶ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಮೋಲಾನ ಅಂತರಂಗದ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಒಂದು ಕರಾರು ಹಾಕಿದನು. ಕನ್ಯಾದಾನ ಮದುವೆ, ಆದರೆ ಅವಳ ಜೊತೆಗೆ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಪರ್ಕ ಇರಿಸಕೂಡದು ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೋಲಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ರಾಧಿಕಾಳನ್ನು ಕರೆದು ಇದ್ದ ವಿಷಯ ಹೇಳಿ, ಮೋಲಾನ ಜೊತೆ ಹೋಗಲು ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದ. ರಾಧಿಕಾ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಚಕಾರ ಎತ್ತದೇ ಮೋಲಾನ ಹಿಂದೆ ಹೋಗಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ತಮ್ಮಿಂದ ಒಂದು ಸಮುದಾಯ ಬೆಳೆಯಲಿ ಎಂದು ಇಬ್ಬರನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು.

ಮೋಲಾ ಮತ್ತು ರಾಧಿಕಾ ಇಬ್ಬರೂ ಜೊತೆಗೂಡಿ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮಹಾಮಂತ್ರವಾದಿ “ಭವಯ್ಯ” ನ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಭೇಟಿಯಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ರಾಹುಗಡ, ಪಾವುಗಡ ಮತ್ತು ಚಾವುಗಡದ ರಾಜರುಗಳ ಆಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದರು. ಆ ರಾಜರುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ಲೋಕನೃತ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಮೂವರು ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಇವರ ಲೋಕನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು, ತಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಕೇಳರೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, ಅವರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ದತ್ತಕ ಪುತ್ರರನ್ನು ತಮಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡರು ಆಗ ಮೂರು ಜನ ರಾಜರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಪುತ್ರರನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಪುತ್ರರಿಗೆ, ಸಂಸ್ಥಾನದ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ರಾಹುಗಡದಿಂದ ತಂದವನಿಗೆ ರಾಠೋಡ, ಪಾವುಗಡದಿಂದ ತಂದವನಿಗೆ ಪವಾರ ಮತ್ತು ಚಾವುಗಡದಿಂದ ಚವ್ವಾಣ ಎಂದು ಕರೆದು. ಎಲ್ಲರೂ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕಾಡಿನ ಮುಖಾಂತರ ಹೊರಟರು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಸುಖದೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೂವರು ಕನ್ಯೆಯರಾದ ನಾಗರಶಿ, ಆಶಾವರಿ ಇವರುಗಳು ಗಿಡದ ಕೆಳಗಡೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಅಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ವಿಚಾರಿಸಲಾಗಿ, ತಮಗೆ ಬೇಗ ಮದುವೆ ಆಗದುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದರೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ತಬ್ಬಲಿಯಾದ ಮೂವರು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕಣ್ಣು ಋಷಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಋಷಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದು ಮೋಲಾ ಮತ್ತು ರಾಧಿಕಾ ತಾವು ಕರೆತಂದ ತಬ್ಬಲಿ ಕನ್ಯೆಯರ ವಿಷಯ ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಕಣ್ಣು ಋಷಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ಯೋಚಿಸಿ, ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮೂವರು ಪುತ್ರರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಲಾಗಿ ಮೋಲಾ ಮತ್ತು ರಾಧಿಕಾ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಕಣ್ಣು ಋಷಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಶಯಪಡದೆ, ಈ ಮೂವರು ಪುತ್ರಿಯರೆ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪುತ್ರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನಿಲ್ಲವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲರ ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂತಸ ಚಿಮ್ಮಿತು. ರಾಹುನಿಗೆ ನಾಗರಶಿ, ಪಾವುನಿಗೆ ಕೊಗರಶಿ ಮತ್ತು ಚಾವುನಿಗೆ ಆಶಾವರಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿಯಿಸಿ, ಕಣ್ಣು ಋಷಿಯ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರು.* ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರೆದ ಗುಂಪಿನವರೇ ಲಂಬಾಣಿಗಳೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

* * *

* ಈ ಕೆಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಗೋಚರಿಸಬಹುದು. “ಇದಂ ಇಥಂ” ಇದು ಹೀಗೆಯೇ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಜನಪದ ಬದುಕಿನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ ಅನೇಕ ಸಲ ಈ ದಂತ ಕತೆಗಳನ್ನೇ ಆಧರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗಗಳ ಸಂದರ್ಭಗಳಂತೂ ಇದೇ ಆಧಾರವಾದರೂ ಆಗಬಹುದು.

ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾದ ಲಂಬಾಣಿ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಇವರು ಪಶುಪಾಲಕರಾಗಿದ್ದುದು ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲ ಕೃಷಿಕರಾದದ್ದು ಹೀಗೆ ವಿಭಿನ್ನ ಹಂತಗಳ ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅವರು ದಾಟಿ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಭೌಗೋಲಿಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸುತ್ತಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮುದಾಯ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮುದಾಯ, ಹಿಂದಿನ ಗೊಲ್ಲ ಸಮುದಾಯ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ವಿವಿಧ ಪಂಗಡಗಳ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಮದುವೆ ಆದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಲಂಬಾಣಿ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೇರೆ ನಡವಳಿಕೆಯೂ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಅವರ ನಡವಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಮುದಾಯಗಳ ನಡವಳಿಕೆಗಳ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳ ಛಾಯೆಯೇ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಇದೊಂದು ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೊಂದು ಜೀವಂತ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

೧. ಲಂಬಾಣಿ ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ತಾಂಡಾಗಳು*

(ಶತ-ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ದೇಶದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವಿತರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಲೆಮಾರಿ ಲಂಬಾಣಿಗಳ ಬದುಕು ಇಂದು ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇತರರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗದೆ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೂ ಈ ಜನಪದ ವೃಂದ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯ ಬೆಟ್ಟದಷ್ಟಿದೆ).

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಅನೇಕ ಜನಪದ ವೃಂದಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿ(ಬಂಜಾರ)ಗರದೂ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮೂಹ. ಇವರನ್ನು ಲಂಬಾಣಿ”

[1]. ಲಂಬಾಣಿ, ಲಂಬಾಡಿ,”[2]ಲಂಬಾಡಾ, ಬಂಜಾರ, ಸುಖಾಲಿ, ಸುಗಾಲಿ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. “ಬಂಜಾರ” ಅಥವಾ ಲಂಬಾಣಿ ಎನ್ನುವುದು ಯಾವುದೇ ಜಾತಿ ಸಂಬಂಧಿ ಪದಗಳಾಗಿರದೆ ಅದು ಅವರ ಕುಲವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬಂದ ಪದಗಳಾಗಿವೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರು ಮೂಲತಃ ಅಲೆಮಾರಿ ಗುಂಪಿನವರಾಗಿದ್ದು, ಮೊದಲ ಮೊದಲು ಬೇಕೆಂದಾಗ ಮಡಚಿ ಕಟ್ಟಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದಾದ ಹಣೆದ ಕಡ್ಡಿಚಾಪೆ, ಈಚಲು ಚಾಪೆಯ ಗುಡಿಸಲು (ಚಟಾಯಿ). ಕಾಲಾನಂತರ ಬಟ್ಟೆಯ ಡೇರೆಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸಿ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಲ ಬದಲಾದಂತೆ ಇವರು ಎಂಟುತ್ತು ಗುಡಿಸಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತ “ತಾಂಡಾ”ಗಳ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣರಾದರು.

ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ತುಳಿತಕ್ಕೊಳಗಾದ ಈ ಗುಂಪಿನವರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳವರು.”[3] ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಬೇಕಾಗುವ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.”[4] ಭಾರತದಂಥ ವಿಶಾಲ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರ”[5] ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಈ ಜನರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ದಾಸ್ಯ, ಕಿರುಕುಳ, ತೊಂದರೆಗಳಾದರೆ, ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಠಿಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿದ್ದವು. ಅದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿದ್ದವು. ಸಂಪದ್ಭರಿತ ಭಾರತವನ್ನು ನೋಡಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯಲು ಬಂದಿದ್ದ ಪರದೇಶದವರಿಗೆ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಸಿಕ್ಕಿದವರು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗ, ಬಂಜಾರರಿಗೂ ವಿದೇಶಿಯರಿಗೂ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪೈಪೋಟಿ. ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಲದಣಿಯಾ ಬಂಜಾರಿಗಳ ಮುಂದೆ ಮೊದಮೊದಲು ಹೊರದೇಶದವರ ಬೇಳೆ ಬೇಯಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತನದಿಂದ ಸರಳ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಾದ ಬಂಜಾರರ ಮುಂದೆ ಕಪಟಿಗಳಾದ ಪರಕೀಯರ ವ್ಯವಹಾರ ದೇಶೀಯ ರಾಜರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೂ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಟಿಲೋಪಾಯದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ದೇಶದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಸಮಸ್ತ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನೇ ಕಟ್ಟಿದ ಬ್ರಿಟೀಷರು ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗದವರನ್ನು ದೇಶದಲ್ಲಿ ತುಳಿದುಹಾಕತೊಡಗಿದರು. ಪರಕೀಯರ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಬಂಜಾರರು ದಿಕ್ಕು ತೋಚದೆ ಕಾಡುಪಾಲಾದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಿನಗಳರೆಗೂ ಕಾಡಿನ ಸರಹದ್ದಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುತ್ತ ಕಾಲ ಕಳೆದ ಇವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗಳಿಸಿದ ನಂತರ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉಸಿರಾಡುವಂತಾಯಿತು.

“ರಾಜ ಭೋಜನ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ನಡೆದ ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷ, ವಿದೇಶಿ ಆಕ್ರಮಣ ಹಾಗೂ ರಜಪೂತರ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು (ಬಂಜಾರ) ಕೂಡ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತ್ಯಾಗ (ಬಲಿದಾನ) ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕುರಿತು ಅವರ ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಥೆ ಹಾಗೂ ಗೀತೆಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಈಗಲೂ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯದಾತ ರಾಜ ರಾಣಾಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನ ಪರಾಜಯದಿಂದಾಗಿ ಈ ಜನರು ಕಾಡು ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ

ಹೋಗಿ ತಲೆಮರೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರಕೋಪದಿಂದ ಅವರು ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತ ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಉರುಗಳಿಂದ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಡು ಮತ್ತು ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ “ತಾಂಡಾ” ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ.”[6]

ಲಂಬಾಣಿಗರು (ಬಂಜಾರ) ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವೆಂದು ತೋರಿಬಂದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಃ ತಾವೇ ತಯಾರಿಸಿರುವ ಗೋಣಿ (ಗುಣಿ) ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು, ಸಂಬಾರ ಪದಾರ್ಥ, ದವಸ ಧಾನ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ದನಕರುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿಕೊಂಡು ತುಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.”[7]ಉಪಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು, ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ “ತಾಂಡಾ”ಗಳಿಗೆ ಮರಳುವುದು, ಹೀಗೆ ಅಲೆಮಾರಿಯಿಂದ ಅಲೆ ಅಲೆಮಾರಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಕೆಲಕಾಲ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಬೇರೂರುತ್ತ, ಅಲ್ಲಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಡೇರೆಗಳನ್ನು ಕೀಳುತ್ತ ಮುಂದುವರೆದ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಹಾಗೂ-ಹೀಗೂ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಇದು ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣುವ ಲಂಬಾಣಿ ಸಮುದಾಯದ ಜೀವನ ವಿಧಾನ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧-೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನ “ದಂಥಿ” ಬರೆದಂಥ ಸಂಸ್ಕೃತದ “ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತಂ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರಾಗಳ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹುಂಜಗಳ ಕಾದಾಟದ ಸ್ಪರ್ಧೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನಾಧರಿಸಿ ಸರ್.ಎಚ್.ಎಂ. ಈಲಿಯಟ್ ಅವರು ಇವರ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ಪೂರ್ವ ೪ನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ.”[8]

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ “ತಾಂಡೆ” ಅಥವಾ “ತಾಂಡಾ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. “ತಾಂಡೆ” ಎನ್ನು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ-ಕನ್ನಡ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಬೀಡು; ಪಾಳೆಯ ಗುಂಪು, ಸಮೂಹ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. “ತಾಂಡಾ” ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ “ಬಂಜಾರಾ ಸಮಾಜೀರ ಮೂಳ ವ ಇತಿಹಾಸ ಆಣಿ ಸಿಖ್ಖ ಧರ್ಮೇತಿ ಸಂಬಂಧ” (ಮರಾಠಿ) ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ “ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಎತ್ತಿನ ಜಾತ(ಗುಂಪಿ)ನವರು ಒಂದು ಟೋಳಿ, ಅದಕ್ಕೆ “ತಾಂಡಾ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.”[9] ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಎತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಡಾರ ಹೇರಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಜನರು ಬಂಜಾರುಗಳ “ತಾಂಡಾ” ಬಂದಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ “ತಾಂಡಾ”ದವರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ಇವರ “ತಂಡೆ”ವು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಪೀಟರ ಮಂಡಿ (೧೯೨೮-೩೪) ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರಾಗಳನ್ನು ಕುರಿತು “ಆಗಸ್ಟ್-೨೩ರಂದು ನಮಗೆ ಒಂದು ತಾಂಡಾ (Tanda) ಅಂದರೆ ಎತ್ತುಗಳ “ಬಣಜಾರ” ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಈ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ೧೪,೦೦೦ ಎತ್ತುಗಳಿದ್ದವು. ಗೋಡಿ, ಅಕ್ಕಿ ಮುಂತಾದ ದವಸಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ್ದರು. ಒಂದೊಂದು ಎತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ದೊಡ್ಡ ಮಣಗಳ ಹೇರು ಇತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲಾ ಆಗ್ರಾಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಬಣಜಾರರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮುಗಳ ಸಮೇತ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಒಂದು ಕಡೆ ನಿಲ್ಲದೆ ಉರಿಂದೂರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಎತ್ತುಗಳು ಅವರದೇ. ಈ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ವರ್ತಕರು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಬಹುತೇಕ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿಸಿ, ಮಾರಾಟ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಬಹುದಾದ ಉಪ್ಪು, ಬೆಲ್ಲ, ಬೆಣ್ಣೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಒಂದು ತಂಡದಲ್ಲಿ ೬೦೦ ರಿಂದ ೭೦೦ ಗಂಡಸರು, ಹೆಂಗಸರು, ಮಕ್ಕಳು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಹೆಂಗಸರು-ಗಂಡಸರು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಾದ ಜನ. ಸಂದರ್ಭ ಬಂದರೆ ಹೆಂಗಸರೂ ಗಂಡಸರಂತೆ ಹೋರಾಡಬಲ್ಲರು. ದಿನಾ ತಂಪು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆರೇಳು ಮೈಲಿಗಳಂತೆ ದಾರಿ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಂಗಿದಾಗ ಹೇರನ್ನು ಇಳಿಸಿ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಮೇಯಲು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ.”[10] ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮೇಲಿನ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದೇನೆಂದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗಳು ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿವಿಧ ರಾಜ-ಮಹಾರಾಜರುಗಳಿಗೆ, ಮೊಘಲರಿಗೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದನಕರುಗಳ ಮೇಲೆ ಧಾನ್ಯಗಳ ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ತಂಡೋಪತಂಡವಾಗಿ ವಲಸೆ ಹೋಗಿ, ಆಹಾರ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ವಲಸೆ ಹೋಗುವುದು ಅವರಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಪ್ರಾಯಶಃ “ತಾಂಡಾ” ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವು ತಂಡ > ತಂಡ್ಯ > ತಾಂಡೆ – ತಾಂಡಾ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಕ್ರಮೇಣ “ತಾಂಡಾ” ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವು ಲಂಬಾಣಿಗರು ವಾಸಿಸುವ ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಯಿತು.

ನಾಗರಿಕತೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಜನಾಂಗ ವಿಕಾಸದ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿ ಜನಪದ ವೃಂದ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ ಕೈಕೊಂಡು ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಕಸಬುಗಳನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ವೃಂದದ ಮೂಲ ನಡವಳಿಕೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಪಾರಂಪರಿಕ ವೇಷಭೂಷಣ, ನಂಬಿಕೆ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ಹಾಡು, ಕುಣಿತ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಳ್ಳಿ ನಗರಗಳಿಂದ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಾಡು-ಮೇಡು, ಕೊಳ್ಳ-ಕಣಿವೆ, ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರ “ತಾಂಡಾ” ಇರುತ್ತದೆ.”[11] ನಿಸರ್ಗದ ಮಡಿಲಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಲಂಬಾಣಿಗರು ನಿಸರ್ಗಪ್ರಿಯರು. ನಿಸರ್ಗದೊಡನೆ ಏಗುತ್ತಾ ಬದುಕುವ ಇವರದ್ದು ಸಾಹಸಮಯ ಜೀವನ. ಹರಿವ ಹೊಳೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹಸಿರು ಹೊದ್ದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡುವಾಗ ತಮ್ಮ ರಂಗುರಂಗಿನ ವೇಷಭೂಷಣದಿಂದ ಜನಮನವನ್ನೇ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಲಂಬಾಣಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗುಡಿಸಲುಗಳಿಗೆ ಬಾದೆಹುಲ್ಲು, ಆಪದ ಹುಲ್ಲು ಅಥವಾ ನೆಲ್ಲಹುಲ್ಲು ಇತ್ಯಾದಿಯನ್ನು ಮೇಲು ಹೊದಿಕೆಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮನೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಚಪ್ಪರ ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ “ತಾಂಡಾ”ಗಳಲ್ಲಿ “ಸೇವಾಭಾಯಾ”[12] ಮತ್ತು “ಮರಿಯಮ್ಮಳ” ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.”[13] “ಸೇವಾಭಾಯಾ” ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ಬಿಳಿ “ಝಂಡಾ” (ಬಾವುಟ) ಮತ್ತು ಮರಿಯಮ್ಮಳ ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ಕೆಂಪು ಝಂಡಾ ನೆಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.[14] ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗ, ಕಾಲರಾ ಮುಂತಾದ ಪೀಡೆಗಳು ಬಂದರೆ ಆ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಹರಕೆ ಹೊತ್ತು, ಗುಣವಾದಾಗ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಲಂಬಾಣಿಗರು ಇತರ ಜನಪದ ವೃಂದಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಕೂಡಿರದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ “ತಾಂಡಾ”ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಹೀಗೇಕೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಹೀಗಿರಬಹುದು. ಲಂಬಾಣಿಗರು ಮೂಲತಃ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದ ನಿವಾಸಿಗಳಲ್ಲ. ಇವರು ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದವರು.”[15] ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಜನಪದ ಗುಂಪಿನವರು ಸ್ಥಾನಿಕ ನಿವಾಸಿಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಡೇರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.”[16] ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವ್ಯಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಇವರು, ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯರ ಆಗಮನದಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದರೂ ಕೂಡ ಈ ಗುಂಪಿನವರ ಮೇಲೆ ಅದು ಯಾವುದೇ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಲಿಲ್ಲ. ರೈಲು ಮತ್ತು ವೇಗದ ಸಂಚಾರ ಸಾಧನಗಳು ಇವರ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಕೊಡಲಿ ಪೆಟ್ಟು ಹಾಕಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ದನಕರುಗಳಿಗೆ ನೀರು ಮೇವುಗಳ ಚಿಂತೆ, ಕಡುಬಡತನ, ಅನಕ್ಷರತೆ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಇವರ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಡ್ಡಗೋಡೆಯಾದವು. ಜೊತೆಗೆ ಜನರೇ ಇವರಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇವರು ಏಕಾಕಿತನ ಅನುಭವಿಸಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗ್ರಾಮ, ನಗರಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವೇ ಕೊಳ್ಳ, ಕಣಿವೆ, ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಆರ್ಥಿಕ ಮುಗ್ಗಟ್ಟು, ಕಡುದಾರಿದ್ರ್ಯದಿಂದ ಬೆಂದ ಕೆಲವು ಜನ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಪಾಯಕಾರಿ ಭಟ್ಟಿಸೆರೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಇದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ತಾಂಡಾದ ಹಿರಿಯರು ಅಂಥವರನ್ನು ಕರೆದು ಛೀ ಹಾಕಿದ್ದೂ ಉಂಟೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯದವರು ಅನೇಕ ಅಪರಾಧಗಳ ಆಪಾದನೆ ಹೊತ್ತದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ೧೮೭೧ರಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರವು ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿ ಅಪರಾಧ ಕಾನೂನು (Criminal Tribe Act) ಇವರನ್ನು ಸಂಕಟಕ್ಕೀಡು ಮಾಡಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಥಾನ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಈ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಬಹು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದವು. ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಾಂತ

ಮತ್ತು ವೀರ ಸಮಾಜವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾದ ಈ ಸಮಾಜದವರನ್ನು ಅಪರಾಧಿಗಳು ಎಂದು ಜನ ಕರೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುಗ್ಧ ಬಂಜಾರ ಜನರನ್ನು ಸೀಮಿತ ವಸತಿ ಪ್ರದೇಶ (Settlement)ಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರ ಗೋಡೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಚಲನವಲನಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣ ದಿಗ್ಭಂದನ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಇತರರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.”[17] ಉದಾ: ಮಿಂಚನಳ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಆ “ತಾಂಡಾ”ಕ್ಕೆ “ಮಿಂಚನಾಳ ತಾಂಡಾ” ಎಂದು, ರಾಜನಾಳ ಉರಿನ”[18] ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದರೆ “ರಾಜನಾಳ ತಾಂಡಾ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತಾಂಡಾಗಳಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.”[19]

ಲಂಬಾಣಿಗರು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿರುವುದು ಅಪರೂಪ. ಎಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಾಳುವ ಸಮುದಾಯ ಜೀವನವೇ ಇವರ ಉಸಿರು. ಅವರು ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎಂಟುತ್ತು ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು ಇತರ ಗುಂಪಿನವರ ಆಚರಣೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತಾವು ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರದೇಶದ ಇತರ ಸಮುದಾಯದವರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ರೀತಿಯೂ ಹಾಗೆ ಇದೆ. ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿರುವ ಸಂಗತಿ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ವಾಸಿಸುವ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಹೆಸರುಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ.

ವರ್ಗ-೧	ವರ್ಗ-೨	ವರ್ಗ-೩	ವರ್ಗ-೪
೧) ರಾಜನಾಳ ತಾಂಡೆ ಎಲ್.ಟಿ.ನಂ. ೧	ರಾಮಾ ನಾಯಕೇರ ತಾಂಡೋ	ಮಕು ಬಾವಾರ ತಾಂಡೋ	ಝರಪಲಾ ತಾಂಡೋ
೨) ರಾಜನಾಳ ತಾಂಡೆ ಎಲ್.ಟಿ.ನಂ. ೨	ಲಾಲಾ ನಾಯಕೇರ ತಾಂಡೋ	ಸೀತಾ ಭಗವತಣೇರ ತಾಂಡೋ	ವೋಡ್ಯಾಳೇರ ತಾಂಡೋ
೩) ಮಿಂಚನಾಳ ತಾಂಡೆ	ಗಾಜು ನಾಯಕೇರ ತಾಂಡೋ	ಹೇಡಾವು ಭಗತೇರ ತಾಂಡೋ	ಭಾಣಾವಳೇರ ತಾಂಡೋ
೪) ರಾಮತೀರ್ಥ ತಾಂಡೆ	ಖೇತಾ ನಾಯಕೇರ ತಾಂಡೋ	ಲಚಮಾ ಭಗತೇರ ತಾಂಡೋ	ಮೂಡೇರ ತಾಂಡೋ
೫) ಹಡಲಸಂಗ ತಾಂಡೆ	ಮಾನಾ ನಾಯಕೇರ ತಾಂಡೋ	ಸಾಕು ಭಗತೇರ ತಾಂಡೋ	ಗಂಜಾಳೇರ ತಾಂಡೋ
೬) ನಿಂಬಾಳ ತಾಂಡೆ	ಉದಾ ನಾಯಕೇರ ತಾಂಡೋ	ರಾಮಸಿಂಗ ಭಗತೇರ ತಾಂಡೋ	ರಾಣಾವಳೇರ ತಾಂಡೋ

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿರುವ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿಯ ಹೆಸರುಗಳು ಒಂದೇ ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.”[20] ಮೊದಲ ವರ್ಗದ ಹೆಸರು ಅಧಿಕೃತ ಎಲ್ಲ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಇದು ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತದೆ. ಆ ಹೆಸರು ಪಕ್ಕದ ಉರಿನ ಹೆಸರನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ಎರಡನೆಯ ಮೂರನೆಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಗದ ಹೆಸರುಗಳು ಅವರೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದು; ಅಥವಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದದ್ದು. “ಈ ವರ್ಗದ ಹೆಸರುಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ತಾಂಡೋ ಭಾಗ ಲಂಬಾಣಿ ಭಾಷೆಯ ಮುದ್ರೆ(ಭಾಷೆ)

ಹೊತ್ತಿದೆ. ಈ ಮೊದಲ ವರ್ಗದ ಹೆಸರುಗಳು ಲಂಬಾಣಿ ಮತ್ತು ಲಮಾಣೇತರ ಮಧ್ಯೆ ಅಥವಾ ಇತರರು ತಮ್ಮಲ್ಲೇ ವ್ಯವಹರಿಸುವಾಗ”[21] ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ಹೆಸರು ತಾಂಡಾದ ಪೂರ್ವದ ನಾಯಕರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.”[22] ನಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗೋರ (ಲಂಬಾಣಿ) ಪಂಚಾಯಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕನೇ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಇವನು ತಾಂಡಾದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಹೌದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ತಾಂಡಾದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದುದರಿಂದ ತಾಂಡಾದ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳಿಗೆ ಇವನೇ ಜವಾಬ್ದಾರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯವಹಾರಗಳು ನಾಯಕನ ಮುಖಾಂತರವೇ ನಡೆಯಬೇಕು”[23] ನಾಯಕನ ಆಯ್ಕೆಯು ತಂದೆಯಿಂದ ಮಗನಿಗೆ, ಮಗನಿಂದ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ, ಹೀಗೆ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಪಂಚಾಯಿತಿಯ ಸಂಘಟನೆಗಾಗಿ ನಾಯಕನಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕಾರಿಭಾರ, ಡಾವ ಮತ್ತು ಪಂಚರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನು ಲಂಬಾಣಿಗರಿಗೆ ದೇವರ ಸಮಾನವೆಂದು ಜನ ಅವನನ್ನು ಪೂಜ್ಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಮೂರನೆಯ ವರ್ಗದ ಹೆಸರು ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾದ ಭಗತನ (ಪೂಜಾರಿ)”[24] ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ತಾಂಡಾದ ಜನರಿಗೆ ಅಥವಾ ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ಕಾಯಿಲೆ ಅಥವಾ ಪೀಡೆಗಳು ಬಂದರೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾದ ಭಗತನಿಗೆ ಕೇಳಿ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಸಾದ ಅಥವಾ ಭಂಡಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ “ಝಾಪಾಸೂರ” ಮತ್ತು “ಸೂರಾ ಭಗತ” ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭಗತಗಳಿದ್ದರು.”[25] ಇವತ್ತಿಗೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಭಗತರಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಆಂತರಿಕ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಆಯಾ ತಾಂಡಾದ ಭಗತನ ಹೆಸರು ಸಂಕೇತವಾಗಿಟ್ಟು ಕರೆಯುವುದು ರೂಢಿಯಿದೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ವರ್ಗದ ಹೆಸರು ಅವರ ಗೋತ್ರದಿಂದ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ರಾಜನಾಳ ತಾಂಡಾ (ಎಲ್.ಟಿ. ನಂ. ೧)ಗೆ “ಝರಪಲಾ ತಾಂಡೋ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಝರಪಲಾ”[26] ಪಂಗಡದವರು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ “ಝರಪಲಾ ತಾಂಡೋ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.”[27] ಒಂದೊಂದು ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗೋತ್ರದವರು ಇರುವುದುಂಟು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಂತರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಗೋತ್ರದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವ ರೂಢಿಯಿದೆ.

ಲಂಬಾಣಿಗರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳು ಥಾಡಿಯಿರಿಲ್ಲದೆ ನೆರವೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಥಾಡಿಯರಿಗೆ ಇತ್ತು. ಲಂಬಾಣಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ತಿದ್ದುವ, ಎಚ್ಚರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಥಾಡಿಯರು ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರಾದ್ದರಿಂದ ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ಕಥೆ, ಹಾಡು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ಗುಂಪಿನ ಜನರಿಗೆ ಮನರಂಜನೆ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.”[28] ಆಯಾ ತಂಡಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಸೆಯುವಲ್ಲಿ ಥಾಡಿಯರದ್ದು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವಿತ್ತು. ಇವರು ಸಂಚಾರಿ ನಿಘಂಟುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಒಂದು ತಂಡದ ಸುಖ ಸಂತೋಷ, ನೋವು, ನಲಿವುಗಳು ಮತ್ತೊಂದು ತಂಡಕ್ಕೆ, ಮತ್ತೊಂದು ತಂಡದ ವಿಷಯ ಮೊಗದೊಂದು ತಂಡಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ”[29] ಸುದ್ದಿ ತಲುಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ ಇವರದಾಗಿತ್ತು. ಆಯಾ ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾದ ಕ್ಷೇಮ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಇವರು ಆಯಾ ತಾಂಡಾದ “ನಾಯಕ” ಇಲ್ಲವೆ “ಭಗತ” ಅಥವಾ “ಪಂಗಡ”ದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹೆಸರುಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ “ಥಾಡಿ”ಯರದ್ದೂ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ತಾಂಡಾ ಪ್ರಗತಿ :

ಲಂಬಾಣಿಗರು ತಮ್ಮ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಳನಾಮಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದು ಅವರ ಸ್ವಂತಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ಉರುಗಳೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಎಲ್ಲ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸಲು ಮನೆಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಇಂದು ಗುಡಿಸಲು ಹೋಗಿ ಮಾಳಿಗೆ ಮನೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹಲವಾರು ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಬಸ್ಸಿನ ಸೌಕರ್ಯ, ವಿದ್ಯುತ್ ದೀಪಗಳು, ಅಂಗನವಾಡಿ ಶಾಲೆಗಳು, ಕಿರಿಯ(ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹಿರಿಯ) ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳು ಕೆಲವು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆ, ನೀರಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮೊದಲಾದ ಸೌಕರ್ಯಗಳಿವೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಕಂದಾಯ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲು ಗಂಭೀರವಾದ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ. ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ದೇಶದ ಸಲುವಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರು ಪಡುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟಗಳು ಹಲವಾರು. ಇವರಿಗಿನ್ನೂ ಭದ್ರ ನೆಲೆ ಸಿಗುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯ.

ಲಂಬಾಣಿಗರು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇತಿಹಾಸ, ಜೀವನ ಶೈಲಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗಾಢವಾದ ಅಭಿಮಾನ ತಾಳಿದವರು. ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗದೆ, ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವಲ್ಲಿ ಈ ಜನರು ಸದಾ ಜಾಗರೂಕವಾಗಿ, ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಅವರು ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಸ್ಥಾನ ಅವರಿಗಿದೆ. ಅವರ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತೋರುವ ಸಹಜ ಕಾಳಜಿಗಳು ಅನುಕರಣೀಯವಾಗಿವೆ.

ಈ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವ ಸೌಲಭ್ಯ ದೊರೆತು ನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಈ ಜನಾಂಗವು ಒಂದಾಗುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯ ಬೆಟ್ಟದಷ್ಟಿದೆ. ಇದೀಗ ಕಣ್ಣೆರೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸಮುದಾಯದ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದು ಇಂದು ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿರುವ ಜನರು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳು ಶ್ರಮಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರು ತಮ್ಮ ಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ಮರೆತು ನಾವೇ ಬೇರೆ ಎನ್ನುವ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರೆ ಇನ್ನೂ ಅಪಾಯಕಾರಿ. ಕಾರಣ ಸರ್ಕಾರ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವಿವಿಧ ವರ್ಗದ ಜನರ ಸಹಕಾರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ದೊರಕುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ರೂಪಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಈ ಸಮುದಾಯ ತನ್ನ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪುನರುತ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯ. ಅಂಥ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸಮುದಾಯ ಕಾತರದಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಬಂಜಾರ(ಲಂಬಾಣಿ)ಗಳದ್ದು ಒಂದು ಸಮುಚ್ಚಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೇ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಲಂಬಾಣಿಗರದು ಮುಕ್ತ ಸಮುದಾಯ ಅಥವಾ ಸಮಾಜ.

* * *

* “ಸಾಧನೆ” ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು (ಸಂಪುಟ ೨೧-೨೨, ಸಂಚಿಕೆ ೧-೪, ೧-೨ ಜನೆವರಿ, ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೯೨, ಜೂನ್ ೧೯೯೩) ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಲೇಖನದ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ವಿಸ್ತೃತ ರೂಪ.

- [1] ಲಂಬಾಣಿಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಗೋರ, ಗೋರಿಯಾ, ಗೋರಭಾಯಿ, ಗೋರಬಂದಾ, ಗೋರಮಾಟಿ, ಗೋರವಟಿ, ಗೋರಬಂಜಾರಾ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.
- [2] ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರುಗಳು ಅಮೇರಿಕಾ, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಸ್ಪೇನ್, ಜರ್ಮನಿ, ಈಜಿಪ್ಟ್ ಮುಂತಾದ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡವರಾಗಿದ್ದರು. ಇಟಲಿಯ “ಲಂಬಾರ್ಡಿಯಾ” ಪಟ್ಟಣವು ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋದ ಬಂಜಾರಾಗಳ ಕೆಲವು ಕುಟುಂಬಗಳು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಅವೇ ಕುಟುಂಬಗಳು ಯುರೋಪ, ಜಿಪ್ಸಿ ಹಾಗೂ ಸಿಂಧಿ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಂಡರೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. (ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ, “GIPSEIES” Chamanlal (1962). ಇಟಲಿಯ “ಲಂಬಾರ್ಡಿಯಾ” ಪಟ್ಟಣದ ಹೆಸರನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಬಂಜಾರುಗಳಿಗೆ “ಲಂಬಾಡಿ” ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಲಂಬಾರ್ಡಿಯಾ ಹೆಸರಿನ “ಯಾ” ಪದವು ಅಪಭ್ರಂಶವಾಗಿ ಪಟ್ಟಣವು ವ್ಯಾಪಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ “ಲಂಬಾರ್ಡಿಯಾ” ಹೆಸರಿನಿಂದ “ಲಂಬಾಡಿ” ಅಥವಾ “ಲಂಬಾಡಾ” ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ.
- [3] ಲಂಬಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಅನೇಕ ಜನಪದ ಗೀತೆ ಹಾಗೂ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪ ಸಿಂಹ, ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವ್ವಾಣ, ಅಲಾ ಉದಲ್, ಜಯಮಲ್, ಫತಮಲ್, ಜಂಗಿ-ಭಂಗಿ, ಭೀಮಾನಾಯಕ, ವಜಿಯಾ-ಭೋಜಿಯಾ, ಜಮಣಿ ನಾಯಕಣ ಮುಂತಾದ ವೀರಶಿರೋಮಣಿಗಳ ಶೌರ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮಗಳ ವರ್ಣನೆ ಬರುತ್ತದೆ.
- [4] ನಮ್ಮ ತಂದೆ ದಿ. ಖೀರು ಮೇಗು ಪವಾರ ಅವರು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಚರಿತ್ರೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವ ಜನಾಂಗ ಇದು.
- [5] ಅಬ್ಬೆಸ್ ಜೆ.ಎ. ಡುಬಾಯ್ಸ್‌ರವರ ಪ್ರಕಾರ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಮೊಗಲ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಿಗೂ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರರಿಗೂ, ಇಂಗ್ಲೀಷರಿಗೂ ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನೊಡನೆ ಕಾರ್ನ್ ವಾಲೀಸ್ ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಆಂಗ್ಲರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದು, ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ ಇಂಗ್ಲೀಷರ ವಶವಾಯಿತು ಎಂಬ ವಾದವೂ ಇದೆ. -(ಉದ್ಯತ : “ಕಣಿವೆಗೆ ಇಳಿದ ಕೋಗಿಲೆಗಳು ಲಂಬಾಣಿಗರು” ಜೆ.ಎನ್. ಮೋಹನ್ : ಸುಧಾ ೨೮, ಜುಲೈ-೩, ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೮೫, ಸಂ. ೨೧, ಸಂಚಿಕೆ ೩೦, ಪುಟ ೧೪)
- [6] ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ : ಡಾ. ಪಿ.ಕೆ. ಖಂಡೋಬಾ, ೧೯೮೮, ಪುಟ ೪-೫
- [7] ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ “ಉಪ್ಪು, ತಯಾರಿಸುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದು ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.
- [8] Banjara as nothing but the same ancient tribe which were in existence during 4th century B.C. residing in small tents and hiring out their out their bullocks for transport of food.-Elliot, H.M. : “The races of the N.W. Provinces of India,” Vol. I. London, 1869, p. 229
- [9] “ಬಂಜಾರ ಸಮಾಜೀರ ಮೂಲ ವ – ಇತಿಹಾಸ ಆಣಿ ಸಿಖ್ಖ ಧರ್ಮೀತಿ ಸಂಬಂಧ,” ಪುಟ ೭
- [10] “ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ” : ಸಂಪಾದಕರು, ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ, ಸಂ. ೪, ೧೯೭೨, ಪುಟ-೩೦೬

[11] ಎಂಟುತ್ತು ಮನೆಗಳಿರುವ “ತಾಂಡಾ”ಗಳು ಉಂಟು. ಸಾವಿರಾರು ಮನೆಗಳಿರುವ “ತಾಂಡಾ”ಗಳು ಉಂಟು. ಇಂದು ಲಮಾಣಿಗಳ ತಾಂಡಾಗಳು ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿರುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

[12] ಲಂಬಾಣಿಗರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಾಯಕ “ಸೇವಾಭಾಯಿ” ಲಂಬಾಣಿಗರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಅವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ “ಸೇವಾಭಾಯಾ” ಎಂದು ಕರೆಯತೊಡಗಿದರು. ಲಂಬಾಣಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ “ಭಾಯಿ” ಎಂದರೆ ಸಹೋದರ ಎಂದರ್ಥ. “ಭಾಯಿ” ಪದದ ಪರ್ಯಾಯ ಪದವೇ ಭಾಯಾ (ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ : “ಸಂತ ಸೇವಾಲಾಲ” : ಡಾ. ಹರಿಲಾಲ ಪವಾರ, ೧೯೯೮)

[13] ಕೆಲವು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ “ಸೇವಾಭಾಯಾ” ಮತ್ತು “ಮರಿಯಮ್ಮಳ” ಗುಡಿಗಳಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. “ಸೇವಾಭಾಯಾ” ಅಥವಾ “ಮರಿಯಮ್ಮಳ” ಹೆಸರಿನ ಕಲ್ಲಿನ ಇಲ್ಲವೆ ಕಂಚು ಅಥವಾ ಬೆಳ್ಳಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಗುಡಿಸಲಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡಬರುತ್ತದೆ.

[14] ಕೆಲವು “ತಾಂಡಾ”ಗಳಲ್ಲಿ “ಸೇವಾಭಾಯಾ” ಮತ್ತು “ಮರಿಯಮ್ಮಳ” ಗುಡಿಗಳ ಮುಂದೆ “ಝಂಡಾ”ಗಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಲಾನಂತರ ಲಂಬಾಣಿಗಳು ಈ ಬಗೆಯ ಶೌರ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಕುಲ-ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೂ ಇದೆ.

[15] “ಇಬ್ಬೆತ್ತನ” ಎಂಬುವರು “ಬಂಜಾರ ಜಾತಿಯ ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಗೋರಖಪುರದಿಂದ ಹರಿದ್ವಾರದವರೆಗಿನ ಉಪಪರ್ವತದ ಗಡಿಯಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

[16] ಇತರ ಜನಪದ ಗುಂಪಿನವರು ಕೂಡ ಸ್ಥಾನಿಕ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಡೇರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಇವತ್ತಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಉದಾ: ದುರಗಮುರಗಿಯರು, ಕೊಂಡಮಾಮರು, ಕೌಲೆತ್ತಿನವರು, ಡಕ್ಕಲಿಗರು ಮುಂತಾದ ಜನಪದ ಗುಂಪಿನವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.

ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಒಂದು ಜನಪದ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಡೇರೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಉದಾ: “ಡೇರಾವಾಳೋ ಗೋರಮಾಟಿ, ವಣತೆತೇ ಸಣಪಾಟಿ

ಆಯಿವಾಳೋ ದಿನೋಚರೇಬಾಟಿ, ಜಂಗಲೇಮ ರೇತೆತೇರ ಡೇರಾ

ಪಳತೆತೇ ಗಾವಡಿ ಲವಾರಾ, ಬಚನೇಮ ಕಗೋರ ಬಿಚಾರಾ

ಭೀಮಾರೋ ಛೋರಾ...

(ಅನುವಾದ : ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಡೇರೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಿಡುವಿನ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸೆಣಬಿನಿಂದ ಗೋಣಿಚೀಲ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಷ್ಟಜೀವಿಗಳಾದ ಇವರಿಗೆ ಸೇವಾಲಾಲನ ಆಶೀರ್ವಾದವೂ ಇತ್ತು ಎಂದು ಮೇಲಿನ ಜನಪದ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.)

[17] ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇಂಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಜಗಜಿವಣಿ ಸಮೀಪ “ಲಮಾನಹಟ್ಟಿ” ಮತ್ತು “ತಾಂಬಾ” ಸಮೀಪ “ನಾರಾಯಣಹಟ್ಟಿ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಲಂಬಾಣಿಗರು ವಾಸಿಸುವ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲಮಾಣೇತರ ರೈತಾಪಿ ಜನರು ಜಿಗಜಿವಣಿ ಊರಿಂದ ತಮ್ಮ ಹೊಲಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರಲು ಅನಾನುಕೂಲ ಇದ್ದುದರಿಂದ “ಲಮಾನಹಟ್ಟಿ”ಯಲ್ಲಿಯೇ ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನೆಲೆ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. “ತಾಂಡಾ” ಅನ್ನುವ ಶಬ್ದ ಒಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾದುದರಿಂದ ಅದರ ಬದಲಿಗೆ “ಹಟ್ಟಿ” ಅನ್ನುವ ಶಬ್ದ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

ನಾರಾಯಣ ಹಟ್ಟಿ ಇದು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡದ್ದು. ಜಗದಂಬಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಚೇರ್ಮನ್‌ರಾಗಿದ್ದ ಫೂಲಸಿಂಗ ನಾರಾಯಣ ಚವ್ವಾಣ ಅವರು ತಾಂಬಾದಿಂದ ೨ ಕಿ.ಮೀ. ಅಂತರದಲ್ಲಿರುವ ತಮ್ಮ ಜಮೀನಿನಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿ ಜನರಿಗೆ ಇರಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ಸರಕಾರಿ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತ ಹೆಸರು ನಮೂದಿಸುವಾಗ ದಿ. ಚವ್ವಾಣ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ “ನಾರಾಯಣ ಹಟ್ಟಿ” ಎಂದು ನಮೂದಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

“ಹಟ್ಟಿ” ಅನ್ನುವ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ “ಕೊಟ್ಟಿಗೆ”, “ಚಿಕ್ಕಹಳ್ಳಿ”, “ಒಂದು ಗುಂಪಿನವರು ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳ” ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ. ಹಳೆ ಮೈಸೂರಿನ ಕಡೆಗೆ ಕೆಲವು ಗುಂಪಿನವರು ಬಡಬಗ್ಗರು ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹಟ್ಟಿ, ಹುಂಡಿ, ಪಾಳ್ಯಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ “ಹಟ್ಟಿ” ಅನ್ನುವ ಶಬ್ದ ಇತರರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಲಂಬಾಣಿಗರು ವಾಸಿಸುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದ ಮುದ್ರೆ ಒತ್ತಿದ ಹೆಸರು “ಲಮಾನಹಟ್ಟಿ” ಮತ್ತು “ನಾರಾಯಣ ಹಟ್ಟಿ” ಎಂಬುವ ಎರಡು ಹಟ್ಟಿಗಳು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ.

[18] ಇಂದು ರಾಜನಾಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಊರು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಇನ್ನೂರ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಹಾಮಾರಿಯ ರೋಗಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಇಡೀ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ತತ್ತರಿಸಿ ಜನವಿಹೀನವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅಳಿದುಳಿದ ಜನ ಪ್ರಾಣದ ಭೀತಿಯಿಂದ ಹೋದರು. ಸದ್ಯ “ರಾಜನಾಳ” ಊರು ಇದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹನುಮಂತ ದೇವರ ಗುಡಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹಾಳಾದ ಮನೆಗಳ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಜನ ಕೆಡವಿ ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಳಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಜನ “ನಿಧಿ”ಯ ಆಸೆಗಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಗದು ಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದಾರೆ? ಕೆಲವರಿಗೆ ನಿಧಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆಯೆಂಬ ವದಂತಿ ಕೂಡ ಇದೆ? ರಾಜನಾಳ ಊರು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ಸಮೀಪ ನೆಲೆಸಿರುವ ಲಂಬಾಣಿಗರ ವಸತಿಗಳಿಗೆ “ರಾಜನಾಳ ತಾಂಡಾ” ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇಂದಿಗೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ.

[19] ರಾಜನಾಳ ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಾಂಡಾಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಜನಾಳ ತಾಂಡಾ ನಂ. ೧, ರಾಜನಾಳ ತಾಂಡಾ ನಂ. ೨ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನೇ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಎಲ್.ಟಿ. (Lamani Tanda) ನಂ.೧, ಎಲ್.ಟಿ. ನಂ. ೨ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

[20] ಉದಾ: ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಲವು ತಾಂಡಾಗಳ ಹೆಸರು ಸೂಚಿಸಿರುವೆ.

[21] ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ “ಜಾನಪದ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಮೂಹ ಸ್ಮರಣೆಯ ಕಲೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ” ಡಾ. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಅವರ ಲೇಖನ, ೧೯೮೧, ಪುಟ ೨೯೪

[22] “..... ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಣಜಾರ ಎಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಈ ಪಂಗಡದವರು ಭಾರಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಾಗಿ ಸಾವಿರಗಟ್ಟಿ ಸಬರದ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ದಿನಸುಗಳಾದಿಯಾಗಿ ಭೋಗ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ದೇಶ ವಿದೇಶಕ್ಕೂ ಸಾಗಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉರುಗಳ ಹೊರಗೆ “ತಾಂಡಾ” ಇಳಿದು ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸೆಟ್ಟಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠಿ, ನಾಯಕ ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳು ರಾಜಸನ್ನದುಗಳಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವೆಂದು “ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ಚರಿತ್ರೆ”ಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈಗ ಇವರೆಲ್ಲ ಚದುರಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಬಿರುದು “ನಾಯಕ” ಎಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಹೆಸರಿನ ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ಇದೆ. “ಪೆರುಮಾಳಸ್ವಾಮಿ”.

[23] ಇಂದಿನ ಯಾಂತ್ರಿಕ ರಭಸದ ಸದ್ದು-ಗದ್ದದಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

[24] ಕೆಲವು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಭಗತನ ಬದಲಿಗೆ (ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ರಾಜನಾಳ ತಾಂಡಾ ನಂ. ೨ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಸೀತಾಬಾಯಿ ಲಚಮು ಪವಾರ) ಭಗತಣ (ಪೂಜಾರತಿ) ಇದ್ದಾಳೆ. ಇವಳು ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಜಾತ್ರೆ ಮುಂತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಪೂಜಾರತಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾಳೆ.

[25] ಅ) ಝಾಪಾಸೂರನು ಜಗದಂಬಾ ದೇವಿಯ ಪರಮ ಭಕ್ತ. ಇವನಿಗೆ ದೇವಿಯ ಸ್ಮರಣೆ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಪಂಚವೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯ ಭ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಮಳೆಗಾಲ ಆರಂಭವಾಗಿ ಜನ ಬಿತ್ತನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಝಾಪಾಸೂರ ತಮ್ಮ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತದೆ ಈಜು ಕುಂಬಳಕಾಯಿ ಬಿತ್ತಿ ಜನರಿಂದ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿದ್ದನಂತೆ.

ಆ) ಸೂರಭಗತನು ಯಾವತ್ತಲೂ ದೇವಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದ. ಪವಾಡ ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದ ಇವನಿಗೆ ಮಾರುದ್ದ ಜಡೆಗಳಿದ್ದವು. ಭೂತ-ಪಿಶಾಚಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ತನ್ನ ಮೈಯಲ್ಲಿ “ದೇವಿ” ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, ಬೇವಿನಸೊಪ್ಪು ತಿನ್ನುತ್ತ, ದೆವ್ವ ಹಿಡಿದವನ ಮೈಮೇಲೆ ಭಂಡಾರ ಗೊಜ್ಜಿ ದೆವ್ವ ಬಿಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಇವೇ ಮುಂತಾದ ದಂತಕಥೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಈ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿವೆ. (ವಿವರಗಳಿಗೆ ನೋಡಿ : “ಸಂತ ಸೇವಾಲಾಲ” ಡಾ. ಹರಿಲಾಲ ಪವಾರ, ೧೯೯೮, ಪುಟ ೨೧-೨೨)

[26] ಪವಾರ ಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೆರಡು ಪಂಗಡ (ಪಾಡಾ)ಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ “ಝರಪಲಾ” ಪಂಗಡವು ಒಂದು.

[27] ಅ) ಕ್ವಚಿತ್ತಾಗಿ ಕೆಲವು ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಗೋತ್ರದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾ : ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಹಡಲಸಂಗ ತಾಂಡೆ ನಂ.-೨ಕ್ಕೆ “ಗಾಂಜಾಳೇರ ತಾಂಡೋ” ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಬದಲಿಗೆ “ಮಾಣೋತೇರ ತಾಂಡೋ” ಎಂದು ಕರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ “ಮಾಣೋತ” ಪಂಗಡದವರು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ “ಮಾಣೋತೇರ ತಾಂಡಾ” ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಬದಲಿಗೆ “ಗಾಂಜಾಳೇರ ತಾಂಡೋ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ತಾಂಡಾದ ಜನರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ “ಗಾಂಜಾ ತಂಬಾಕ” ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ವಕ್ತೃಗಳ ಹೇಳಿಕೆ.

ಆ) ಮತ್ತೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಹೀಗಿದೆ- “ರಾಜನಾಳ ತಾಂಡಾ ನಂ-೨ರ ಹೆಸರನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ “ವೋಡ್ಯಾಳೇರ ತಾಂಡೋ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ “ಝರಪಲಾ” ಪಂಗಡದವರು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. “ಝರಪಲಾ ತಾಂಡೋ” ನಂ.-೨ ಎಂದು ಕರೆಯದೆ “ವೋಡ್ಯಾಳೇರ ತಾಂಡೋ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ತಾಂಡಾಗೆ ವಡ್ಡರ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಆ ತಾಂಡಾದ ಜನರು ಅವರ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಬಂದರಂತೆ. ಕೀಳರಿಮೆಯಿಂದ ಕಂಡ ಅವರನ್ನು ಬೇರೆ ತಾಂಡಾದ ಜನರು (ವಡ್ಡರ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬಂದವರನ್ನು ವೋಡ್ಯಾಳೇರ (ವಡ್ಡರ) ತಾಂಡೋ ಎಂದು ಕರೆದರಂತೆ.) ಇಂದಿಗೂ ವೋಡ್ಯಾಳೇರ ತಾಂಡೋ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ.

[28] ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ : “ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಳವರು – ಒಂದು ಜಾನಪದೀಯ ಅಧ್ಯಯನ” ಡಾ. ಹರಿಲಾಲ ಪವಾರ, ಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಮಹಾವೃಂದ, ೧೯೯೫, ಪುಟ ೮೨-೮೫

[29] “ತಾಂಡೂರ” ಎನ್ನುವುದು ಹೈದರಾಬಾದಿಗೆ ಸಮೀಪ ಒಂದು ಊರು ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿ ೧೦೦ಕ್ಕೆ ಲಂಠಿ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಲಂಬಾಣಿ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡದಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಹೋಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಜನರ ರಾಜಭಾಷೆ ಉರ್ದು ಅಂತು ಸರಿಯೇ, ಆದರೆ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಮರಾಠಿ, ಕನ್ನಡ, ಲಂಬಾಣಿ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ “ಭಾಗಾಮತಿ ನಗರ”ದ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಇದು ಹೀಗೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರ ಭಾಷೆ ಆಗಿತ್ತು. ಗುಲಬರ್ಗಾ ಇತ್ಯಾದಿ ನಗರಗಳಿಗೆ ಜನರು ಹೋಗುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಒತ್ತಡದಲ್ಲಿ “ಲಂಬಾಣಿ ಭಾಷೆ” ಒಂದು ವೇಳೆ ತಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ತಾಂಡೆಗಳ ಊರು “ತಾಂಡೂರು”, ಅಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ತಾಂಡೆಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಚಿಂಚೋಳಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಶಹಬಾದ್, ಗುಲಬರ್ಗಾ, ಭಯ್ಯಾರ ಕಮಲಾಪುರ, ಹೈದರಾಬಾದವರೆಗೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ತಾಂಡಾ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದದಿಂದ “ತಾಂಡೂರ” ಎನ್ನುವಂಥ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಹರಡಲು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ”ಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ.

೨. ಲಂಬಾಣಿಗರ ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆಗಳು*

ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಿನುಗುವ ತಾರೆಗಳಂತೆ ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಭಾರತೀಯ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವುದು.

[1]ಈ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗೆ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಇತರರಿಗಿಂತ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವುದು. ಈ ಬುಡಕಟ್ಟನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.[2]

ಚರ್ಮನ್‌ಲಾಲರವರು ತಾವು ಬರೆದ “ಜಿಪ್ಸಿನ್” ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಯುರೋಪ ಮತ್ತು ಅಮೇರಿಕಾದ ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾದ ಜಿಪ್ಸಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ, ಆದರೆ ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಆಗುವುದೆಂದರೆ ಅವರೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಸಂಬಂಧಿಕರೆನ್ನುವುದು ಎಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ಇವರು ಪಂಜಾಬ, ಸಿಂಧ, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, ರಜಪುತ ಮತ್ತು ಮಾಳವಾ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಆರ್ಯನ್ ಕುಟುಂಬಗಳಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಇಜಿಪ್ತಿಯನ್‌ರಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವುದು ಭಾರತೀಯ ರಕ್ತ. ಅವರು ಭಾರತೀಯ ಪದಗಳನ್ನೇ ಬಳಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. “ನನ್ನನ್ನು ಶುಭಕೋರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ” ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು, “ನೀವು ಮತ್ತು ನಾವು ಒಂದೇ ರಕ್ತ” ಹೊಂದಿದ್ದೇವೆ.[3] ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದೇನೆಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಜಿಪ್ಸಿಗಳು ಭಾರತೀಯ ಮೂಲದವರು, ಬಂಜಾರಗಳು ಜಿಪ್ಸಿಗಳ ಮೂಲದವರೆಂಬುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ರಾಜಸ್ಥಾನವೇ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಮೂಲಸ್ಥಾನವೆಂದು ಅನೇಕ ಜನ ಸಂಶೋಧಕರು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕಂಝಿಯವರು “ಬಂಜಾರಾ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ವ್ಯಾಪಾರದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ದೂರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜಪುತಾನವೇ ಇವರ ಮೂಲಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ.[4] ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಬಂಜಾರಾಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಕುರಿತು ಜಿ.ಎ. ಗ್ರಿಯರ್ಸ್‌ನ್ ಅವರು “Linguistic survey of India” ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ “Banjara are originally Dravidian, becoming aryanized of a Comparatively early date and philological considerations point to the that accured somewhere in Rajaputana”[5] ಎಂದು ಬಂಜಾರಾಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ದ್ರಾವಿಡರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ದ್ರಾವಿಡರಾದ ಇವರು ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರಾಗಿ, ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರಾದರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬರುವಂತೆ ಇತಿಹಾಸ ತಜ್ಞರಾದ ವ್ಯಾಟ್‌ಸನ್ ಅವರು ರಜಪೂತರು ಅನಾರ್ಯರಾಗಿದ್ದು, ಯುದ್ಧವೀರರಾಗಿದ್ದು, ಅವರನ್ನು ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರರ ವಂಶದವರೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಲಂಬಾಣಿಗರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗೆ ಸುಮಾರು ೪೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮೊಘಲರ ಸೇನೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದನಕರುಗಳ ಮೇಲೆ ಆಹಾರ ಖ್ಯಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಬಹುದೂರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮೊಘಲರ ಸೇನೆಗಳಿಗೆ ಆಹಾರ ಸರಬರಾಜು ಮಾಡುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತರು. ರಜಪೂತರ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವ ತ್ಯಾಗ ಬಲಿದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಕಥೆ ಗೀತೆಗಳ”[6] ಮುಖಾಂತರ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಲಂಬಾಣಿಗರು ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಇವರು ಮುಂದೆ ಭಾರತದ ತುಂಬ ಹರಡಿಕೊಂಡರು. ಹಲವಾರು ರೀತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತುಂಬಾ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಕರ್ಷಕ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ವಿವಿಧ ಉಡುಗೆಗಳ ರೂಪಣದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಳಸುವ ಕಂಚು ಕನ್ನಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಉಡುಗೆಗಳಿಗೆ ಹಣೆಯುವಾಗ ಅವರು ತೋರುವ ಕುಸುರಿನ ಕೆಲಸ, ತೊಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ವಸ್ತ್ರವಿನ್ಯಾಸ, ಅಂದರೆ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ತಾಮ್ರ ಹಿತ್ತಾಳೆಯವರೆಗೆ, ಕಾಚಿನ ಬಿಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮಿಶ್ರಧಾತು ಪಾವಲಾ (ನಾಣ್ಯ)ಗಳವರೆಗೆ, ಕವಡೆಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಉಣ್ಣೆಯ ರುಂಡಿ ಗೊಂಡೆಗಳವರೆಗೆ ಹೀಗೆ ಇವರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಇತರ ಯಾವುದೇ ಜನಪದ ಗುಂಪುಗಳಿಗಿರದಂಥ ವಿಶಿಷ್ಟ ಜಾಣ್ಮೆ ಮತ್ತು ಕುಶಲ ಕಲೆ ಇವರ ವೇಷಭೂಷಣಕ್ಕೆ ಇದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿದ್ದು, ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಇದು ಲಂಬಾಣಿಗರ ವೇಷ ಎಂದು ಹೇಳುವಷ್ಟು ರಮಣೀಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.”[7] ಈ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳೆಂದರೆ ವಯೋಮಾನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಹಲವಾರು ನಮೂನೆ ಮಾದರಿಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳೆಂದರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಾಲಿಕೆಯರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾವಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತ. ಲಂಬಾಣಿ ಪುರುಷರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತುವ ಪೇಟಾ ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅದರ ಬಗೆಗೂ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಲಂಬಾಣಿ ಹೆಂಗಸರು ಉಡುವ ಬಟ್ಟೆಗಳು ನೋಡುವವರಿಗೆ ರಂಜನೀಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ವಸ್ತ್ರ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು ಸಂದರ್ಭದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಳದಿ ಸೀರೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಮದುವೆ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಅದರಿಂದ ಮೊಣಕಾಲದವರೆಗೆ ಲಂಗ(ಬಾಳಿಯಾ ಫೇಟಿಯಾ) ಮತ್ತು ಪಿತ್ತಾಂಬರ ಕುಪ್ಪಸ(ಮಕಮಲ್ ಕಾಂಚಳಿ) ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಉಡಲು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಮುಂದೆ ಅವು ಹರಿದ ಬಳಿಕ ಫೇರಲಾ (ದಪ್ಪ, ಕರಿ) ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಉಡುಪು ತಯಾರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಹೊಸದಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡರೆಂದು ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಘಮಣಾಬಾಯಿ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದವರಾದ ಲಂಬಾಣಿಗರು, ಅಲ್ಲಿಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗಗಳಾದ, ಉದಾಹರಣೆಗೆ- ಜಾಟ್, ಗರಾಸಿಯ ಅಥವಾ ಖರಾಸಿಯ, ದಾಸಿ, ತಾಜಟ್, ರೋರ್ ಮುಂತಾದ ವರ್ಗದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಉಡುಪು ಲಂಬಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರು ಬಳಸುವ “ಖಲಣಿ” ಅಥವಾ “ಖಿಲಣ” ಎಂಬ ಪದವು ಕನ್ನಡದ “ಕಸೂತಿ” ಪದಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾರ್ಥವಾದದ್ದು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ವೇಷಭೂಷಣಗಳು ಹೇಗೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಲಂಬಾಣಿಗಳು ದಂತಕಥೆ ಐತಿಹ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಐತಿಹ್ಯ ನೋಡಬಹುದು.

ಐತಿಹ್ಯ ಒಂದು : “ಯುದ್ಧ ವೀರರಾದ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಪೂರ್ವಜರಲ್ಲೊಬ್ಬನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆಂದು ಧಾವಿಸಿ ಹೋಗಿ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ತನ್ನ ಪೋಷಾಕುಗಳನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕಸೂತಿ ಕೆಲಸದಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಸತಿ “ಚಿತೆ” ಏರಿದ ಸಂಗತಿ ಅತ್ಯಂತ ರೋಚಕವಾಗಿದೆ. ಅನಾಗರಿಕತೆಯಿಂದ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಹೊಸ್ತಿಲಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡುತ್ತಿರುವ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ವೀರಶಿರೋಮಣಿಯು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಅಪೂರ್ಣ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯವರು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಪೂರ್ಣ ಬಟ್ಟೆಗಳೆಂದೇ ಧರಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕಾರಣ ಇಂದು ಲಂಬಾಣಿಗರು ಧರಿಸುವ ಲಂಗ (ಫೇಟಿಯಾ) ಹಾಗೂ ಕುಪ್ಪಸ (ಕಾಂಚಳಿ) ಇವೆರಡೂ ಕಾಲುಭಾಗ ಹೊಲಿಯದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಕುಪ್ಪಸವು ಕೂಡ ಕೇವಲ ಎದೆ ಮುಚ್ಚುವ ಬೆನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಅಪೂರ್ಣ ಪೋಷಾಕು. ಇನ್ನು “ಭಾಂಟಿಯಾ” ಎನ್ನುವ ಮೇಲ್ಮೈಸುಕು ಪ್ರಾಯಶಃ ಮೊದ ಮೊದಲು ಇದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ಮೇಲಿನ ಎರಡೂ ಅಪೂರ್ಣ ಪೋಷಾಕುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆಂದು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.”[8]

ಐತಿಹ್ಯ ಎರಡು : ಈಗಿರುವ ಹೈದರಾಬಾದ ನಗರ ಮೊದಲು ಭಾಗಾನಗರ ಅಥವಾ ಭಾಗ್ಯನಗರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಹೈದರಾಬಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ೧೫೮೯ರಲ್ಲಿ “ಮಹಮ್ಮದ ಕೂಲಿ ಕುತುಬ್‌ಶಾಹಿ” ಮನೆತನದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಈತ ಗೋಲಕೊಂಡಾ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಮೂಸಾನದಿ ದಂಸೆಯ ಆಚೆ ಈಚೆ ಹೈದರಾಬಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಆಳಿದ. “ಮಹಮ್ಮದ ಕೂಲಿ ಕುತುಬ್‌ಶಾಹಿ” ಲಂಬಾಣಿ ಯುವತಿಯಾದ ಭಾಗಾಮತಿಯ ನಿರಾಡಂಬರ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಅವಳನ್ನು ಮದುವೆ ಆಗಿ ಅವಳ ಮೇಲಿನ ತನ್ನ ವಿಶೇಷ ಮಮತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಭಾಗ್ಯನಗರ ಎಂದು ಕರೆದನಂತೆ. ಹೈದರಾಬಾದ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರು ಬರುವುದಕ್ಕೆಮೊದಲು ಈ ನಗರಕ್ಕೆ ಭಾಗ್ಯನಗರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ.”[9] ಹೈದರಾಬಾದ ನಗರದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ “ಬಂಜಾರಾ ಹಿಲ್” ಎನ್ನುವ ಬೆಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶವೇ ಇದೆ. ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಬಂಜಾರಾಗಳು ಮಾತ್ರ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ.”[10]

ಲಂಬಾಣಿ ಹೆಂಗಸರ ಉಡುಗೆ ಬಂಜಾರಾಗಳು ಮಾತ್ರ ಇಷ್ಟೊಂದು ಆಕರ್ಷಣೀಯ ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರಲು ಬಹುಶಃ ಮುಸ್ಲಿಂ ದೊರೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಬಂದದ್ದೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಮೊದಲೇ ರಮ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದ ಹೆಂಗಸರು ತಾವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕರಾಗಿ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಲಂಬಾಣಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಉಡುಗೆಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಹೊಲಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇರುವ ಒಂದು ಕಾರಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಬಹುದು. ಮರಳು ಭೂಮಿಯಾದ ರಾಜಸ್ಥಾನವೇ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಮೂಲಸ್ಥಾನ. ಲಂಬಾಣಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಕಾಡುಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ತಂದು ಮಾರುತ್ತಿದ್ದರು. ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಸುಡುಬಿಸಿಲು, ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಭಾರವಾದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹೊರೆ, ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಬಗಲಲ್ಲಿ ಕೂಸೊಂದು ಸುಡುಬಿಸಿಲಿನ ಬೇಗೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಮೈಗೆ ತಾಕದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಉಡುಗೆಗಳಿಗೆ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರಬೇಕು. ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಮೈಗೆ ತಾಕದೆ ಮರು ಪ್ರತಿಫಲನವಾಗುತ್ತವೆ. ಉಷ್ಣತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗದಂತೆ ತಡೆಗಟ್ಟುವಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಒಂದು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಲಂಬಾಣಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ತಮ್ಮ ಉಡುಗೆಗಳಿಗೆ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರಬೇಕು. ಗಂಡಸರು ತಮ್ಮ ದನಕರುಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪ್ಪು ಸಾಂಬಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವುದು, ಒಕ್ಕಲುತನದ ಕೂಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು, ಒಂಟೆಗಳಿಂದ “ಏತ” ಹೊಡೆಯುವುದು ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಹೆಂಗಸರ ಉಡುಗೆಗಳು :

ಲಂಬಾಣಿ ಹೆಂಗಸರು ತಾವು ಬಳಸುವ ಬಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಸರ್ಗದ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಲಂಬಾಣಿಗರಿಗೆ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ಎಂದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣ. “ಸೂಜಿ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಒಡನಾಡಿ” ಎನ್ನುವ ಗಾದೆ ಅಕ್ಷರಸಃ ಸತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಸೂಜಿಯೇ ಬದುಕಿನ ಜೀವನಾಡಿ. ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಯುವಾಗ, ಆಡು-ಕುರಿಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸುವಾಗ, ಮನೆಗೆಲಸ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ವ್ಯರ್ಥ ಸಮಯ ಕಳೆಯದೆ ಕಸೂತಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಣ್ಣದ ದಾರಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಕಸೂತಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ-ಬಾಳಿಗಾಡ್ರೆ, ಸಾದಾಗಾಡ್ರೆ, ಕಟೇರಿಯಾ, ಚಕಚುನಿ, ಕೋತರಾರನಕ(ನಾಯಿ) ಉಗುರು), ಪಿಸಾರ ಘರ(ನಾಣ್ಯಗಳ ಮನೆ), ಟೇಕಾ, ಕಟ್ಟಾ ಧೋಳಮಾಕಿ (ಬಿಳಿನೋಣ), ರೇಲಾಮಾಕಿ(ಸಾಲು ನೋಣಗಳು) ಇವು ಮೇಲು ಹೊದಿಕೆಯ (ಛಾಂಟಿಯಾ) ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದ ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಕಸೂತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಂಗುರಂಗಿನ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊರಟರೆ ನೋಟಕ್ಕೆ ಲಂಬಾಣಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸೌಂದರ್ಯ ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಹೆಂಗಸರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಉಡುಗೆಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಹೊಲಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ನೋಡುವವರಿಗೆ ಇದು ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸಿದರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಅವರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಬರುವ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು, ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕಾಡುಮೇಡುಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ತಮ್ಮ ದನಕರುಗಳ ಮೇಲೆ ಖ್ಯಾದ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಿತ್ತು. ಆಗ ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕಳ್ಳಕಾಕರಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಬಗೆಯ ಉಡುಪುಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ-ಕ್ರೂರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾದ ಹುಲಿ, ಸಿಂಹ, ಚಿರತೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈಮೇಲೆ ಬಂದರೆ, ಅವು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಭಯದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಉಡುಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ವಕ್ತೃಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪದ್ಧತಿ ಇಂದಿಗೂ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ.

ಈ ಬಟ್ಟೆಗಳೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿವೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಸಮಯ ಎಷ್ಟು? ಇದಕ್ಕೆ ತಗಲಬಹುದಾದ ವೆಚ್ಚ, ಪರಿಶ್ರಮ ಕೂಡ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯೇ. ಕುಪ್ಪಸ, ಲಂಗ ಮತ್ತು ಮೇಲುಹೊದಿಕೆ-ಇವುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕನಿಷ್ಠ ಎರಡೂವರೆ ಯಿಂದ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಕಲಾವಧಿ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಕಸೂತಿ ಹಾಕಿದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು (ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಿಂಪಿಗ ಅಥವಾ ತಮ್ಮತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ರಾಟಿ ಕಲಿತಿರುವವರು ಬಳಿ ಹೊಲಿಸುತ್ತಾರೆ) ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪೋಷಾಕುಗಳಿಗೆ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳ ಬಟ್ಟೆಗಳು, ದಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳು ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಂದು ಕನಿಷ್ಠ ೧,೫೦೦ ರಿಂದ ೨,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳವರೆಗೆ (ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಬಹುದು) ಖರ್ಚು ತಗಲುತ್ತದೆ.

ಕಾಂಚಳಿ (ಕುಪ್ಪಸ) :

ಇದು ಒಂದು ಮೊಳದಷ್ಟು ಉದ್ದವಿರುತ್ತದೆ. ಅಳತೆಪಟ್ಟಿ, ಎದೆ ಪಟ್ಟಿ, ಹೊಟ್ಟೆ ಅಳತೆ ಪಟ್ಟಿ, ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಚೋಟಿಯಾ ಮತ್ತು ಎಡತೋಳಿನ ಮೇಲೆ ಖವಿಯಾ ಇರುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಖವಿಯಾ, ಚೋಟಿಯಾಗಳು (ನೋಡಿ, ಪುಟ ೧೩೭, ೧೩೯) ಮೂರರಿಂದ ಹದಿನಾರು ಮೊಳ ಉದ್ದವಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಹೊಲಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಕುಪ್ಪಸದ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳು, ತವರು ತಗಡಿನ ಗುಂಡಿ, ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಕಸೂತಿ ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ಬೆನ್ನ ಮೇಲಿನ ಭಾಗ ಪೂರ್ತಿ ಖಾಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಎರಡೆರಡು ಕಸಿಗಳನ್ನು ಹೊಲಿದಿರುತ್ತಾರೆ. (ವಿವರಣೆಗೆ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯ ಕಾಂಚಳಿಯ ಚಿತ್ರ)

ಫೇಟಿಯಾ (ಲಂಗ) :

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಫೇಟಿಯಾದಲ್ಲಿ ಐದು ಭಾಗವಿರುತ್ತವೆ. ೧. ಲೇಪೋ (ಸೊಂಟಪಟ್ಟಿ), ೨. ಕಾಳೋ ಫೇರೋ (ಕರಿಬಟ್ಟಿ), ೩. ರಾತಡೋ ಛಾಂಟಿಯಾ (ಕೆಂಪು ಬಟ್ಟಿ), ೪. ಪಿತಾಂಬರ ಜರಸಿ ಮತ್ತು ೫. ಲಾವಣಿ (ಉದ್ದ ಪಟ್ಟಿ).

೧. ಲೇಪೋ (ಸೊಂಟಪಟ್ಟಿ) : ಐದರಿಂದ ಆರು ಗೇಣು ಉದ್ದವಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಚೋಟು ಅಗಲವಿರುತ್ತದೆ. ಮೇಲ್ಭಾಗ ಮತ್ತು ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳ ದಾರಗಳಿಂದ ಸಾದಾ ಗಾಡ್ರೆ, ಬಾಳಿಗಾಡ್ರೆ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ೩೦ ರಿಂದ ೫೦ರವರೆಗೆ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಕಟೇರಿಯಾ ನಾಯಿ ಉಗುರು, ಖಿಲಣ, ಚಿಣಿಗಿ ಮೊದಲಾದ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಕಸೂತಿಗಳ-ಕುಸುರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. (ನೋಡಿ, ಲಂಬಾಣಿ ಪದಕೋಶ ಪುಟ ೧೩೫)

೨) ಕಾಳೋ ಫೇರೋ (ಕರಿಬಟ್ಟಿ) : ಹನ್ನೆರಡು ಮೊಳ ಉದ್ದವಿರುವ ಒಂದು ಚೋಟು ಅಗಲವಾದ ಕರಿಬಟ್ಟಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಟೀಕಾ, ನಕರಾದ ಅಂದವಾದ ಕಸೂತಿ, ಗೋಟಿನ ಮೇಲೆ ಕಲಣಿ ಕೆಳಗೆ ಬಟ್ಟಿಯಿಂದ ಕಸೂತಿ ತೆಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ.

೩). ರಾತಡೋ ಛಾಂಟಿಯಾ (ಕೆಂಪುಬಟ್ಟಿ) : ಹನ್ನೆರಡು ಮೊಳ ಉದ್ದ, ಒಂದು ಚೋಟು ಅಗಲ ಕೆಂಪು ಬಟ್ಟಿ. ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಟೀಕಾ ಕಸೂತಿ, ಕಟ್ಟಾ (ಚೌಕ) ಗೋಟ, ಕಲಣಿ ವಿವಿಧ ಆಕಾರದ ಕಸೂತಿ (ಪೋಲಣಿ) ತೆಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ.

೪) ಪಾಟ ಪಿತಾಂಬರ (ಪಿತಾಂಬರ ಹಳದಿ ಬಟ್ಟಿ) : ಹನ್ನೆರಡು ಮೊಳ ಉದ್ದ, ಒಂದು ಗೇಣು ಅಗಲ ಪಿತಾಂಬರ ಬಟ್ಟಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆಳಬದಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ವಿವಿಧ ಬಟ್ಟಿಗಳ ಖಾಂಪಲಿ (ತ್ರಿಕೋನಾಕಾರದ) ಬಟ್ಟಿ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೂವಿನ ಗಿಡ ತೆಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ.

೫) ಲಾವಣಿ (ಉದ್ದ ಪಟ್ಟಿ) : ಎರಡು ಅಂಗುಲಗಳತೆಯ ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಕರಿ ಹನ್ನೆರಡು ಮೊಳ ಉದ್ದ ಪಟ್ಟಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆಂಪು ಬಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಕಸೂತಿಯ ಪೋಟೆ ಎರಡೂ ಬದಿಗೆ ಬಿಳಿ ಬಟ್ಟಿಯ ಗೋಟ ಹಚ್ಚಿ ಹಳದಿ ಮತ್ತು ಕರಿ ದಾರಗಳಿಂದ ಕಲಣಿ ಕಸೂತಿ ತೆಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಲಾವಣಿಯ ಒಳಪದರಿಗೆ ಸೀರೆ ಬಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಹೊಲಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಲಾವಣಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಕಸೂತಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ಲಂಗದ ಎಡಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಾಲುಭಾಗದಷ್ಟು ಡಂಗೋ (ಹೊಲಿಯದೆ ಬಿಟ್ಟದ್ದು, ಖಾಲಿ)[11] ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಸೊಂಟ ಪಟ್ಟಿಯ ಎರಡೂ ತುದಿಗೆ ಉದ್ದನೆಯ ಕಸಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಬಲಗಡೆಗೆ ಎರಡೂವರೆಯಿಂದ ಮೂರು ಫೂಟಿನಷ್ಟು ಮೂರು ಸಾಲಿನ ಉದ್ದನೆಯ ಸಡಕ(ಕವಡೆ ಸರ)ಗಳನ್ನು ಇಳಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.[12] ಒಂದೊಂದು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನೂರರಿಂದ ಇನ್ನೂರರ ವರೆಗೆ ಕವಡೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. (ವಿವರಣೆಗೆ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರ ನೋಡಿ)

ಛಾಂಟಿಯಾ (ಮೇಲು ಹೊದಿಕೆ) :

ಇದು ಐದು ಮೊಳ ಉದ್ದ, ಮೂರು ಮೊಳ ಅಗಲ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕೆಂಪು, ಹಸಿರು ಇಲ್ಲವೆ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಘಂಟೋ : ಮೇಲು ಹೊದಿಕೆಯ ಬಲಭಾಗಕ್ಕೆ ಒಂದೂವರೆಯಿಂದ ಎರಡು ಮೊಳ ಉದ್ದವಾದ ಘಂಟೋ (ಘಂಟ) ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೂರು ಸಾಲುಗಳುಳ್ಳ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಭತ್ತರಿಂದ ನೂರು ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಬಿಲ್ಲೆಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣದ ದಾರಗಳಿಂದ ಕಿಲಣಿ (ಕಸೂತಿ) ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ಛಾಂಟಿಯಾದ ಮೇಲಿರುವ ಘಂಟೋ ಇಳಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.”[13] (ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರ ನೋಡಿ)

ಪಾಂಚಫೂಲ (ಐದು ಹೂಗಳು) : ಛಾಂಟಿಯಾದ ಕೆಳಭಾಗ ಹಾಗೂ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ಎರಡೂ ಬದಿಗೆ ಎರಡು ಅಂಗುಲ ಅಳತೆಯ ಕರಿ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಎರಡು ಪಟ್ಟಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ವಿನ್ಯಾಸದ ಕಸೂತಿಯ ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಕೆಳಭಾಗಕ್ಕೆ ಐದು ಖಾಂಪಲಿ (ಕಸೂತಿ ಬಟ್ಟೆ) ಅದರ ಮೇಲೆ ಗೊಂಡೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸದ ಕರಿ ಮತ್ತು ಬಿಳಿ ಕಟ್ಟಾ, ಟಿಕಾ ಬದಿಗೆ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಕಸೂತಿ ತೆಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಛಾಂಟಿಯಾದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಐದು ಚೌಕಾಕಾರದ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣದ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಪಿಡಿ (ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕಸೂತಿ) ಪಾಂಚಫೂಲ (ಐದು ಹೂಗಳು) ಅದರ ಮಧ್ಯಗೊಂಡೆ, ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳು ಬಿಳಿ ಮತ್ತು ಕರಿ ದಾರಗಳಿಂದ ನೂಣ(ಕಸೂತಿ ಕಲೆ) ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗೊಂಡೆ, ಮೂಗತಿ ಕಸೂತಿ ತೆಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ನೂರರಿಂದ ನೂರಾಣವತ್ತು ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಹೊಲಿದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅಡಛೇಡಾ : ಮೇಲ್ಮುಸುಕಿನ ಬಲತುದಿಗೆ ಅಡಛೇಡಾ[14] ಇರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕಸೂತಿ ತೆಗೆದು ಖಿಲಣ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಿಳಿ ಬಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ವಿನ್ಯಾಸದ ಕಸೂತಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಹದಿನೈದರಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತರವರೆಗೆ ಗೊಂಡೆಗಳು, ಗೆಜ್ಜೆಸರ, ಎಂಟುತ್ತು ಕವಡೆಗಳು ಸಣ್ಣ ದಂತದ ಚೂಡಿ(ಬಳೆ) ಮತ್ತು ಬಲಿಯಾ ಹಾಕಿ ತಯಾರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲ್ಮುಸುಕಿನ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳು, ಖಾಂಪಲಿ (ತ್ರಿಕೋನಾಕಾರದ ಬಟ್ಟೆ) ವಿವಿಧ ಮಾದರಿಯ ಕಸೂತಿ ತೆಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದೆಲ್ಲ ವಸ್ತ್ರವಿನ್ಯಾಸದ ಮಗ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಯ್ದು ಅರಳಿ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾರಣಾಂತರ ಚಮಕಾ, ಕಲ್ಲನಾರು, ಈ ರೀತಿಯ ಚಮಕಾ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಒಂದು ಬಣ್ಣ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಯಿತು.

ತೊಡುಗೆ : ಲಂಬಾಣಿ ಹೆಂಗಸರು ಆಭರಣಗಳನ್ನು ತಲೆಕೂದಲಿಗೆ ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ಕೊರಳಿಗೆ, ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ಅಂಗೈಯಿಂದ ಮುಂಗೈವರೆಗೆ ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾದ ಲಂಬಾಣಿಗಳು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಡುಮೇಡುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಂಚರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೇಟೆ ಪ್ರಿಯರಾದ ಇವರು ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಅವುಗಳ ಕೋಡು,ದಂತ, ಚರ್ಮ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ತೊಡುಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಜಂಗಲಿ ಪೋಷಾಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟರೆ ಇವರ ತಂಟೆಗೆ ಯಾರೂ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇವರ ಪೋಷಾಕು ನೋಡಿ ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವಂತೆ!

ಲಂಬಾಣಿಗರ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಎಡ್ಲರ್ ಥರ್ಸ್‌ಟನ್ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, “ಅವರ ವೇಷ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ಅವರ ಆಭರಣಗಳು ಅವರವೇ ಆಗಿವೆ. ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಆಭರಣಗಳು ಸಾಕು. ಇನ್ನೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಬೆನ್ನಿಗಿರುವ ಕೂಸು, ಬೇರೆ ಭಾರವಾದದ್ದು. ಹಸ್ತಿದಂತ ಹಾಗೂ ಮಿಶ್ರಧಾತುಗಳ ಆಭರಣಗಳ ತೂಕ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಮೈ ಮೇಲೂ ಎಂಟು, ಹತ್ತು ಪೌಂಡುಗಳಷ್ಟು ಆಭರಣಗಳಿರುತ್ತವೆ”[15] ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಹೆಣ್ಣು ಮಗು:

ಉಡುಗೆ : ಹುಟ್ಟಿದ ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಿಗೆ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ತಿಳುವಾದ ಬಟ್ಟೆ ಹೊದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ಛಾಂಟಿಯಾ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತಂದು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಮೇಕಳ್ಯಾ (ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳ ಅಂಗಿ) ಮತ್ತು ಟೋಪಿ ಉಡಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತೊಡುಗೆ : ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಮಗುವಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣೆಯ ಬಳೆ, ಬಿಳಿ ಲಾಳ್ಳಿ(ಮಣಿ)ಸರ, ಪಾರಿ(ತಗಡು) ಹಾರು, ಕಾಲಲ್ಲಿ ನಿಲಿಮಣಿ ಸರ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಹಡೆದ ಐದನೆಯ ದಿವಸಕ್ಕೆ ದಳವಾ ಧೋಕಾಯೇರೋ (ದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದು) ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಗುವಿನ ಕೈಗೆ ಗೋದಿ ಕಾಳುಗಳಿಂದ ಪೋಣಿಸಿ ಮಾಡಿರುವ ಸರ ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಬಾಲಿಕೆಯರು :

ಉಡುಗೆ : ಮೂರು ವರ್ಷದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಋತುಮತಿ ಆಗುವವರೆಗೆ ಸಾಡಿ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಗಗ್ಗರಿ ಮತ್ತು ಕರಿ ಭದವಾ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ಖಲಿಯಾ (ಜಂಪರ) ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಉಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅತೀ ಬಡವರಾದವರು ಫಡಕಿಯನ್ನು ಮೈಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ತೊಡುಗೆ : ಲಂಬಾಣಿ ಬಾಲಿಕೆಯರು ಮೈನೆಯುವ ಮೊದಲೇ ಮೈಮೇಲೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹಚ್ಚೆ ಹುಯ್ಲಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೈನೆಯದ ಬಳಿಕ ಹಚ್ಚೆ ಹುಯ್ಲಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರ ನಂಬುಗೆ. ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ಹಿಂಬದಿಯಾಗಿ ತುರಬು ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೂಗಿನ ಮೂಗುತಿ, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಓಲೆ, ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಮಣಿಗಳ ಹಾರ ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಳೆ, ಕಾಲಲ್ಲಿ ಯಾಂಜರಾ(ಚೈನ) ಕರಮಣಿ ಸರ, ಪಿಲ್ಲೆ ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ.

ಋತುಮತಿ ಆದಾಗ :

ಉಡುಗೆ : ಯುವತಿ ಋತುಮತಿ ಆದಾಗ, ನಾಲ್ಕೈದು ಜನ ಸುಮಂಗಲೆಯರು ಬಂದು ಮೈಮೇಲಿನ ಹಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ಅರಿಷಿಣ ಹಚ್ಚಿ ಬಿಸಿ ನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ ಎರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮೂರು ಮೊಳದ ಫೇಟಿಯಾ (ಲಂಗ) ಕಾಂಚಳಿ (ಕುಪ್ಪಸ) ಮತ್ತು ಮೇಲು ಹೊದಿಕೆಯಾಗಿ ಪಾಂಬಡಿ (ಪಲ್ಲು) ಉಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮದುವೆ ಆಗುವವರೆಗೆ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಉಡುಪಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ತೊಡುಗೆ : ಯುವತಿಯರು ಮುಂಗೂದಲಿಗೆ ಇಳಿಬಿಟ್ಟ ಸಾದಾ ಟೋಪಲಿ(ಜುಲಪಿ) ಮತ್ತು ತುರುಬಿಗೆ ಉಣ್ಣೆಯ ಗೊಂಡೆ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕವಡೆಗಳು, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕನಿಯಾ (ನತ್ತು), ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಪೂಲಿ(ಮೂಗುತಿ), ಕೊರಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳ ಮಣಿಸರ, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಾಂಸಲಿ ಚಂದ್ರಾಕಾರದ ರಪಿಯಾ ಹಾರ (ನಾಣ್ಯಗಳ ಸರ), ಮುಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಳಿದಂತಿ ಚೂಡಿ(ಬಳೆ) ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ಬೋದ್ಲು (ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಬಳೆ) ತಾಮ್ರದ ಬಳೆಗಳು, ಕೈಬೆರಳುಗಳಿಗೆ ಮಾಟಲಿ (ನಾಣ್ಯ ಬೆಸೆದು ಮಾಡಿರುವ ಆಭರಣ), ಕಾಲಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಿರುವ ಕಸ, ತಾಮ್ರದ ವಾಂಕಿಯಾ, ಗೆಜ್ಜೆಸರಗಳ ಜೋಡಿ, ಕಾಲ್ಬೆರಳಿಗೆ ಚಟಕಿ (ಕಾಲುಂಗುರು) ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ.

ಯುವತಿಯರಿಗೆ ಸೂತಕ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ನೀರು ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೆ ಒಂದು ತಾಟು, ತಂಬಿಗೆ, ಹೊದೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಸಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಚಪ್ಪರ ಕಟ್ಟಿ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಯ ದಿನ ಅವಳಿಗೆ ಗೋಮೂತ್ರ ಬೆರೆಸಿದ ನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ, ಹಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗೂ ಸಹ ಗೋಮೂತ್ರ ಸಿಂಪಡಿಸಿ ಒಗೆದು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ.

* ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ ೧೪ ಮತ್ತು ೧೫ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೯೯೪ರಂದು ಜರುಗಿದ ೧೦ನೆಯ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ “ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದರ್ಶನ, ಭಾಗ-೧೧,ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಲೇಖನದ ಪರಿಷ್ಕೃತ ರೂಪ ಮಂಡಿಸಿದ ಪ್ರಬಂಧ.

[1] ಲಂಬಾಣಿಗರ ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಧಾನಿ ದಿ. ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿ ಅವರು ಪಿತಾಂಬರದಲ್ಲಿ ಥಳಥಳಿಸುವ ಜರದ ಎಳೆಗಳಂತೆ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಭಾರತೀಯ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವುದು “ಮರುಜನ್ಮವಿದ್ದರೆ, ಬಂಜಾರಾ ಕುಲನಾರಿಯಾಗಿ ಜೀವಿಸಲು ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಈ ಬುಡಕಟ್ಟಿನವರು ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರ ರಂಗುರಂಗಿನ ವೇಷಭೂಷಣಗಳು ಅವರಿಗೆ ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮೇಲಿನ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರಬೇಕು. “ನಾಯಕ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ ಸೊಸೈಟಿ, ಬಿಜಾಪುರ ಸಂಸ್ಕರಣ ಸಂಪುಟ” ೧೯೭೫, ಪುಟ ೧೧)

[2] “ಜನಾಂಗೀಯ ಅಭ್ಯಾಸದ ಹವ್ಯಾಸವುಳ್ಳ ಶ್ರೀ ರಾಮಸಿಂಗ್ ಭಾನಾವತ (ಥಾಡಿ) ಎಂಬ ಬಂಜಾರಾ ಸಂಶೋಧಕರೊಬ್ಬರು ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ವಿದೇಶಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯ “ಬಂಜಾರ” ಅಥವಾ “ಲಂಬಾಣಿ” ಜನಗಳ ಜೀವನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಜಿಪ್ಸಿ ಇತಿಹಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವರು ಓಬೆರಾವ ದಿವಾನ್. ಪದ್ಮಶ್ರೀ ಡಬ್ಲ್ಯು. ಆರ್.ರಷಿ, ಚಮನ್‌ಲಾಲ ಹಾಗೂ ಡಾ. ಮೋಹನಸಿಂಗ್ ದುಬೆ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ೫೬ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಅದರ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಜನಗಳಿದ್ದಾರೆ. ವಿದೇಶಿ ಲಂಬಾಣಿಗಳಿಗೂ ಭಾರತದ ಲಂಬಾಣಿಗಳಿಗೂ ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬೇದವಿದ್ದರೂ ಮಾತು, ಹಾಡು, ಕುಣಿತ, ಕಥೆ, ಪಂಚಾಯತಿ ಮುಂತಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ವಾಮ್ಯವಿದೆ.” (ಬಿ.ಟಿ. ಲಲಿತಾನಾಯಕ “ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು”, ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಲಂಬಾಣಿ ಸಮ್ಮೇಳನ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಕಲಾಮೇಳ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೭ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೨೬ ಮತ್ತು ೨೭, “ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆ”).

[3] “Most of you have heard of the wandering Gipsies of Europe and America, but I wonder how many of you know that they are our own Kith and Kin. They are descended from the Aryan stock of Punjab, Sindh, Sourashtra, Rajputana and Malwa. They are not Egyptian. One and all they have Indian blood. They continue to use Indian words. In greeting me they said “Tu main Ek Rakt”, i.e., “you and I have the same blood” (CHAMANLAL “GIPSIES” FORGOTTEN CHILDREN OF INDIA”, “PREFACE”, Page XI, 1962).

[4] Colonel Meakenzie “Beerar Census Report,” 1881.

[5] G.A. Grierson “Linguistic Survey of India,” Vol. IX, 1907, Page 205.

[6] ಜೇಮಲ್ ಫತಮಲ್‌ರನ್ನು ಕುರಿತು ವೀರಗಾಥೆ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನೋಡಬಹುದು.

“ಹರಮೇಹೋ ಹೋರೆ ಮಾರೇ ಜೇಮಲ್-ಫತಮಲ್ ರಾಜೇನ |
ತಮಾರೋ ಬಾಪವೀಯೇ ಬಾಪವೀಯೇ ಪೃಥ್ವಿ-ರಾಜ ಚವ್ವಾಣ |
ಹರಮೇಹೋ ಉತೋ ನವಾಬೇರ ಕಾಟೇತಿಯೇ, ಕಾಟೇತಿಯೇ ಮರಣ ಕರನ |
ಹರಮೇಹೋ ಹೋರೆ ಮಾರೇ ಜೇಮಲ್ ಫತಮಲ್ ರಾಜೇನ ||

ಅರ್ಥ: ಹರಮೇಹೋ ಹೋರೆ ನನ್ನ ಜೇಮಲ್-ಫತಮಲ್ ರಾಜರಿಗೆ, ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವ್ವಾಣನಿದ್ದು, ನವಾಬನ ತೊಂದರೆಯಿಂದ ಮರಣವ ಪಡೆದನು, ಎಂದು ಅವರ ತಂದೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ರಾಜರ ರಾಜಧಾನಿ ಚಿತ್ತೋಡವು ನವಾಬನ ವಶದಲ್ಲಿರುವುದಾಗಿ ನುಡಿದಳು. (ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ : “ಲಂಬಾಣಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ”, ಡಾ. ಡಿ.ಬಿ. ನಾಯಕ, ೨೦೦೦, ಪುಟ ೧೩೪, ೧೩೫)

[7] ಪಾಕ್ ಅಫಘಾನ್ ಗಡಿಭಾಗದ ಚಮನ್‌ನಲ್ಲಿ “ಖರಸಾನಿ ಎಂದೇ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡ ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನದ ಅಲೆಮಾರಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ವೇಷಭೂಷಣ “ಬಂಜಾರಾ” ಮಹಿಳೆಯರ ವೇಷಭೂಷಣದಂತೆ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. (ವಿವರಣೆ ನೋಡಿ : ಇದೇ ಲೇಖಕರ “ಬಂಜಾರಾ ಗೋತ್ರಗಳು”, ೨೦೦೨).

[8] ಡಾ. ಪಿ.ಕೆ. ಖಂಡೋಬಾ “ಕರ್ನಾಟಕದ ಲಂಬಾಣಿಗಳು : ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ”, ೧೯೯೧, ಪುಟ ೬೧.

[9] “Hyderabad state, A Regional and Economic Survey” B.N. Chaturvedi, 1956, Page 114

[10] ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಗುರುಗಳಾದ ಡಾ. ದೇವೇಂದ್ರಕುಮಾರ ಹಕಾರಿ ಅವರು ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

[11] “ಢುಂಗೋ” ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಫೇಟಿಯಾ(ಲಂಗ)ದ ಎಡಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಾಲುಭಾಗದಷ್ಟು ಹೊಲಿಯದೆ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಇತರರಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಛಾಂಟಿಯಾ (ಮೇಲು ಹೊದಿಕೆ)ಯಿಂದ ಮರೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರ ಹೋಳಿ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಢುಂಗೋದ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಬರುತ್ತದೆ.

[12] ಕವಡೆಗಳನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಉದ್ದುದ್ದನೆಯ ಸರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ, ಅವರು ಕೊಡುವ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಗಂಡಸರಲ್ಲಿ ಕುಡಿಯುವ ಚಟ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು, ವ್ಯಾಪಾರದ ಲಾಭನಷ್ಟಗಳ ಕಡೆಗಾಗಲಿ, ಹಣಕಾಸಿನ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಕ್ಕಾಗಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವಿದ್ಯಾವಂತರಾದರೂ ವ್ಯವಹಾರದ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನರುಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕವಡೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಧರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. (ಎನ್. ಬಸವರಾಜ : “ಲಂಬಾಣಿಗರು,” ೧೯೮೦, ಪುಟ ೭)

[13] ಲಂಬಾಣಿಗರು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಬಲು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಮತ್ತು ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಮಾತ್ರ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಸೆರಗನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಉಳಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಸೆರಗನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸೆರಗು ತೆಗೆದದ್ದು, ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅಂಥ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳಿಗೆ “ಉಗಡಿ ಕಾಯಿ ಒಗಾಡ ಹಿಂಸರಿ” (ಲಜ್ಜೆ ಗೆಟ್ಟವಳು ಸೆರಗಿಲ್ಲದೆ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ) ಎಂದು ಬೈಯುತ್ತಾರೆ. ಸಂಬಂಧಿಕರು ಮನಗೆ ಬಂದರೆ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸೆರಗು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ನೀರು ಕೊಟ್ಟು ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಮೇಲ್ಮುಸುಕು ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಗೌರವದ ಸಂಕೇತ.

[14] ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣಿನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಅಕ್ಷತೆ ಮುಗಿದು ಮದುವಣಿಗತ್ತಿಯ ದಿಬ್ಬಣ ಕಳಿಸುವ ಮುಂಚೆ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಕಂಟೆತ್ತು ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮದುವಣಿಗತ್ತಿ ಕಂಟೆತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬಲಗೈಯಿಂದ “ಅಡಫೇಡಾ” ಹಿಡಿದು ಬಂಧು-ಬಳಗದವರ ಕಡೆಗೆ ಬೀಸುತ್ತ “ಹವೇಲಿ(ಗುಣಗಾನ) ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ “ಅಡಫೇಡಾ”ದ ಮಹತ್ವ ಬರುತ್ತದೆ.

[15] E. Thurston : “The Castes and Tribes of Southern India,” Madrass, 1909, Page 235

೪. ಸೇವಾಲಾಲರ ಪುರಾಣ, ಕಾವ್ಯ : ಒಂದು ಚಿಂತನೆ*

ಪವಾಡಗಳೆಂದರೆ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತಹ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದು. ಇಂತಹ ಘಟನೆ, ವಸ್ತುಗಳೇ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಪವಾಡಗಳಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟು ಪುಣ್ಯಪುರುಷರಿಗೆ ಪ್ರಚೋದಕವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಪೂರಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಜನಕ್ಕೆಲ್ಲ ಇವರು ಪೂಜ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಅವರಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಪವಾಡ ಮತ್ತು ಮಹಿಮೆಗಳು ಅಮಾಯಕ ಮತ್ತು ಮುಗ್ಧ ಜನರ ಸೃಷ್ಟಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯ ಚಮತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಗಣಿತದ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರಕ್ಕಾಗಲಿ ಯಾವುದೇ ಆಸ್ಪದ ಇರಲಾರದು. ಈ ಪವಾಡಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನಾ ರಮ್ಯತೆ ಇರಬಹುದಾದರೂ ಅತೀ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಕೈವಾಡವೇನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ದೊಡ್ಡವನು, ಪೂಜ್ಯನು ಎಂದು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ, ಅವನ ಸುತ್ತ ಹತ್ತಾರು ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಜನಪದರು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವ ಕಾಲವೊಂದಿತ್ತು. ಕಲಾನಂತರ ಈ ಜನಪದರೆ ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೊತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಪವಾಡ ಅಥವಾ ಮಹಿಮೆಗಳು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುಣ್ಯಪುರುಷರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿವೆ. ಮತ್ತು ಅವರ ಒಟ್ಟು ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಗಿಬಂದಿದೆ. ಈ ಪವಾಡ ಅಥವಾ ಮಹಿಮೆಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಧರ್ಮದ “ಪುಣ್ಯಪುರುಷನಿಗೆ” ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಧರ್ಮದ ಕ್ರೈಸ್ತನಿಗೂ ಈ ಪವಾಡದ ಸೋಂಕು ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ “ಭಕ್ತಿ ಭಂಡಾರಿ” ಬಸವಣ್ಣನನ್ನೂ ಇದು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಕ್ರೈಸ್ತನ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ತೊನ್ನು ಇತ್ಯಾದಿ ಚರ್ಮರೋಗಗಳು ಮಾಯವಾಗುವ ಪವಾಡವಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಗೋರಿಯಿಂದ ಮೂರನೆಯ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ಬರುವ ಪವಾಡವಾಗಲಿ, ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಮುಗ್ಧ ಭಕ್ತಿವಂತರ ಸೃಷ್ಟಿಗಳೇ ಎಂದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಕಾಣುವಂಥದ್ದು. ಕೇವಲ ಕ್ರೈಸ್ತನ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಾರು ಪವಾಡಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ನಾವು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. “ಶರ್ಮನ ಆನ್ ದಿ ಮೌಂಟ್” ಪ್ರಸಂಗ ತುಂಬಾ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿದ್ದು, “ಕ್ರೈಸ್ತನ ವಾಣಿ” “ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರ್ಯಾರೂ ಪಾಪಿಗಳಲ್ಲವೋ, ಅವರೆಲ್ಲ ಈ ಮಹಿಮೆಗೆ ಕಲ್ಲು ಬೀಸಿ” ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದ ಕ್ರೈಸ್ತನ ಮಾತಿಗೆ, ಸುತ್ತೂ ನೆರೆದ ಜನ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲ್ಲನ್ನು ಹಾಗೇ ಬಿಡುವುದು. ಇತ್ಯಾದಿ ಘಟನೆಗಳೂ ವಾಸ್ತವ ಜೀವನದ ಉದ್ಭೋದಕ ಮತ್ತು ರೋಚಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳೇ. ಇಂಥ ಸತ್ವಪೂರ್ಣ ಆಚರಣೆಗಳು ಅಂಥ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಜನ ಅವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟು ದೂರ ಏಕೆ? ಕಲ್ಯಾಣದ ಬಸವಣ್ಣನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ “ಬದನೆಕಾಯಿ ಲಿಂಗವಾದ” ಪವಾಡವನ್ನು ಜನ ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಸಂಗತಿಯಿಲ್ಲವೇ?

ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾವ್ಯಗಳು ಭಿನ್ನ ನೆಲೆಯ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಹೊಸತನ ಬೇಕಾದಾಗ, ಹೊಸತನ ಅಗತ್ಯವೆನಿಸಿದಾಗ, ಹೊಸ ಹೊಸ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುತ್ತ ಬರುವುದೇ ಈ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಉದ್ದೇಶ. ಈ ಲಂಬಾಣಿಯಂಥ ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಜೀವನಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ತನ್ನ ನಾಯಕನ ಕಥೆಯನ್ನು ಮೈತುಂಬಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ನಾಯಕನ ಚರಿತ್ರೆ ಜಾಳಾಗಬಾರದು ಎನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದನ್ನು ಅದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ, ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಂಪರೆಗೆ ಮಲೆಮಹಾದೇಶ್ವರ, ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ, ಕುಮಾರರಾಮ, ಜುಂಜಪ್ಪ, ಎತ್ತಪ್ಪ, ಮಾಳಿಂಗರಾಯ, ಬೀರದೇವರು ಮುಂತಾದ ಜನಪದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಾಯಕರನ್ನು ಕುರಿತ ಎಲ್ಲ ಕಾವ್ಯಗಳು ಒಂದು ಹೊಸ ತಿರುವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ “ಸೇವಾಲಾಲರ ಕಾವ್ಯ” ಸಂಗ್ರಹಕಾರ್ಯ ಅಗತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ನಿರಂತರ ಕಾರ್ಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಬಂಜಾರಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ಮಹಿಮೆಗಳು, ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಇರುವ ಯಾವುದೇ

“ತಾಂಡಾ”ದಲ್ಲೂ ಹೋದರೂ ಸೇವಾಲಾಲರ ಬಗ್ಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಅಪಾರ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದೆ. ಮತ್ತು ಸೇವಾಲಾಲರನ್ನು ಅಪಾರ ಗೌರವದಿಂದ ಇಡೀ ಬಂಜಾರ ಜನಾಂಗ ಪೂಜಿಸುತ್ತದೆ. ಆತನ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ದೇವಲ ಗೋವುಗಳ(ಗೋಪಾಲ) ರಕ್ಷಕನಾದ್ದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ. ದುಡಿಮೆಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಆತ ಸ್ವತಃ ಆಚರಿಸಿ ತೋರಿಸಿ ಇಡೀ ಬಂಜಾರಾ ಜನಾಂಗವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ “ತಾಂಡಾ” ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವರ ಜೀವನದ ಸುತ್ತೂ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರಬಹುದಾದ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಪವಾಡ ಎನ್ನುವುದು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಗಾಧವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಜನರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಆಧಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಪವಾಡಗಳು, ಮಹಿಮೆಗಳು ಪ್ರಶ್ನಾತೀತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದೊಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮಾತು. ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಅನೇಕ ಪವಾಡಗಳು ಮತ್ತು ಮಹಿಮೆಗಳಿಗೆ ಆ “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ವಜ್ರ ಕವಚ” ಇರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಂಜಾರಾಗಳು ಯಾರೂ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಂದೂ ನಾವು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ನಂಬಲೇಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಕಟ್ಟುಪಾಡು ಇಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ಸೇವಾಲಾಲರ ಸುತ್ತೂ ಇರುವ ಅನೇಕ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ನಮಗೆ ಅಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಹೊರತು ಇನ್ನೇನೂ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಜನಪದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಪವಾಡಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಪವಾಡಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ಪುಣ್ಯಪುರುಷರಾಗುವುದು ಕಷ್ಟ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದ್ದ ಕಾಲ ಅದು. ಮತ್ತು ಈ ನಂಬಿಕೆ ಜನಾಂಗದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನುಚನವಾಗಿ ಸಾಗಿಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ವಿವೇಚಿಸಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ ಪವಾಡವೆಂದರೆ “ಚಿಂಗರಾ ಯುವಕ”ನಿಗೆ ನಾರಿ ಸ್ವರೂಪ ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದ್ದು. ಇಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳ ರೂಪಾಂತರ ಆಶಯದ ಜುಳುಕು ಇದೆ. ಈ ರೂಪಾಂತರ ಆಶಯವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದು ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು “ಸ್ವರೂಪಾಂತರ ಆಶಯ” ವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಎರಡನೆಯ ಮಹತ್ವದ ಪವಾಡವೆಂದರೆ ಸೇವಾಲಾಲರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎನ್ನುವುದರ ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ, ಮರಿಯಮ್ಮ (ಶಿರಶಿ ಮಾರಿಕಾಂಬಾ)ಳ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು, ಹಾಂಪಾ, ಬದ್ದು ಸಹೋದರರನ್ನು ಕರೆದು, ತಾನು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಬರುವವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಾಗಬಾರದು ಮತ್ತು ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಮರಿಯಮ್ಮಳ ಜೊತೆಗೂಡಿ ತಾನೂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದು, ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಮ-ಬ್ರಹ್ಮರನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಸೇವಾಲಾಲರಿಗೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮದುವೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅವರಿಂದ ತಿಳಿದಾಗ, ಮರಿಯಮ್ಮ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಸಹೋದರಿಯರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ, ನಾನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ, ನಾನು ಬರುವವರೆಗೆ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿರಬೇಕೆಂದು ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ ಹೋಗುವಳು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮರಿಯಮ್ಮ ನೇರವಾಗಿ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇವಾಲಾಲನ ತಾಯಿ ಧರ್ಮಣಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ನಿಮ್ಮ ಮಗ ಸೇವಾಲಾಲ ಸತ್ತು ಇಂದಿಗೆ ಮೂರು ದಿನಗಳಾದವು. ಈ ವಿಷಯ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯದಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಧರ್ಮಣಿ, ಸೇವಾಲಾಲ ಮಲಗಿರುವ ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪಿನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ರೋಧಿಸುತ್ತ ಬಂದು ಸೇವಾಲಾಲರ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಹಂಪಾ, ಬದ್ದು ತಾಯಿಯನ್ನು ಸಂತೈಸಿ ಬೇವಿನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳದಂತೆ ತಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮರಿಯಮ್ಮ ಚಿಟ್ಟಿಯ ರೂಪತಾಳಿ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ದೀಪವನ್ನು ಆರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಹಂಪಾ, ಬದ್ದು ತಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೀಪ ಹಚ್ಚಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತ ಸೇವಾಲಾಲರ ತಾಯಿ ಧರ್ಮಣಿ, ಸೇವಾಲಾಲರ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ರೋಧಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಶರೀರ ಮೂರು ಸಲ ನೆಗೆದು ಸೇವಾಲಾಲರ ಪ್ರಾಣಪಕ್ಷಿ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸೇವಾಲಾಲರ ಭೌತಿಕ ಜೀವನ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಈ ಪವಾಡದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಮನುಷ್ಯನ ಹುಟ್ಟುಡುಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಬೇಕು ಎನ್ನುವ ತತ್ವ ಅಡಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು “ಪ್ರಾಣಜ್ಯೋತಿ”ಯನ್ನು ಆರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಕೇಳುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂದಿನ ಸಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿನ ರೂಢಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯದು, ಲೌಕಿಕವಾದ

ಧರ್ಮಣಿ ತನ್ನ ಮಗ ಇನ್ನಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಂಬುವಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಅಪಾರವಾಗಿ ರೋಧಿಸುವಳು. ಈ ಮೂರು ಘಟನೆಗಳು ಅಪ್ಪಟ ಜಾನಪದೀಯವಾಗಿದೆ. ಒಂದು “ಸತ್ತು ಸ್ವರ್ಗ ಸೇರು” ಎನ್ನುವ ಮಾತು. ಎರಡು ತಾಯಿಯ ಕರುಳು ಮಗನ ಅಗಲುವಿಕೆಯ ದುಃಖದಿಂದ ರೋಧಿಸುವುದು. ಮೂರು ಅವನು ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರು ಮತ್ತು ಬಳಗ ರೋಧಿಸುವುದು. ಈ ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ಸಹಜವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಶ ಒಂದು ನಿಗೂಢವಾಗಿದೆ. ಅದೆಂದರೆ, ಸೇವಾಲಾಲರು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಸಹೋದರರಾದ ಹಂಪಾ, ಬದ್ದುಗೆ ತಾನು ಮಲಗಿರುವ ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪಿನ ಹಾಸಿಗೆ ಮತ್ತು ಶರೀರವನ್ನು ಯಾರೂ ಮುಟ್ಟಕೂಡದು, ಮತ್ತು ದೀಪವನ್ನು ಆರಿಸಕೂಡದು ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಂಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ತಾನು ಮೈಲಿಗೆ ಆಗಿರಕೂಡದು ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ. ಎರಡು, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಜ್ಯೋತಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಕುಲಬಾಂಧವರಿಗೆ “ಸತ್ಪ್ರೇರಣೆ”ಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಕಾರಣ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವು ಆಯಾ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು, ಮೂಲ ಮಾನವನ ಆಲೋಚನೆಗಳಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗ ಮೇಲೆ ಇದೆ ಎನ್ನುವ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದವರು ಜನಪದರೇ ಮತ್ತು “ಮರ್ತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಸ್ವರ್ಗ” ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದವರೂ ಅವರೇ. ಅದನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಅಲ್ಲಗಳೆದವರೂ ಅವರೇ. ಎರಡನೆಯದು, ದೀಪ ಸದಾ ಉರಿಯುವಂತೆ ಇರಬೇಕಾದುದು, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಕೆಳಗೆ ಎನ್ನುವ ಕಲ್ಪನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗದ ವಿಷಯ ಬಂದಾಗ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವ ಅಥವಾ ಆಕಾಶದ ಕಡೆ ಕೈ ತೋರಿಸುವುದು ಇದು ಅಂಥ ಸಹಜವೇನಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಇದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಪವಾಡವೆಂದರೆ ಸೇವಾಲಾಲ ತನ್ನ ೨,೭೫೫ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗುಂಪಿನ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪೇನಗಂಗಾ ನದಿ ದಾಟುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಿಲ್ ಆದಿವಾಸಿಗಳು ಇವರನ್ನೂ ಲೂಟಿ ಮಾಡಲು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಸೇವಾಲಾಲ ತುಂಬಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಏಳು ಹರಳುಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಿಸಿ ಒಗೆದಾಗ ಹರಿಯುವ ನೀರು ನಿಂತು ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಗೋವು ಸಹಿತ ಎಲ್ಲರೂ ದಡ ಮುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಪವಾಡದಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳ ವಸ್ತುರೂಪದ ಆಶಯಗಳು ಇಣುಕಿವೆ. ಪೇನಗಂಗಾ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟುವ ಪವಾಡದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವತೆ ಇರಬಹುದಾದರೂ ಈ ಬಂಜಾರಾ ಜನಾಂಗದ ಅದ್ವಿತೀಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಅದು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನದಿಯನ್ನು ಅವರು ಈಜಿ ದಾಟಿದರೇ ಹೊರತು ಇನ್ನಾವುದೇ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಬೈಬಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವೇ ಹಾದಿಯನ್ನು ಬಿಡುವ ಪವಾಡವಿದೆ. ಇಂಥದರಲ್ಲಿ ನದಿ ಯಾವ ಲೆಕ್ಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಇವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ಪವಾಡ ಮಹಿಮೆಗಳ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿ ಬರಬಾರದು. ಈ ಜನಾಂಗದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ಘಟನೆ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಪವಾಡಗಳು ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋಗಿರಬಹುದು. ಪವಾಡವೆಂದರೆ “ಅಘಟಿತ ಘಟನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಸಂಗತಿ”. ಕಾರಣ ಈ ಬಂಜಾರಾ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೇವಾಲಾಲರಿಗೆ ತನ್ನ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಅದ್ವಿತೀಯ ಸಂಘಟನೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರಾವುದೂ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಇದರಂತೆ “ಕರಿಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಶಿರಾ ತಯಾರಿಸುವುದು”. ಬಾಲಗೋಪಾಲಕರಿಗೆ ಉಟಕ್ಕೆ ಹಾಕುವುದು. ಸೂರಗೊಂಡನಕೊಪ್ಪದ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಭಜನೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಬಳಸುವುದಾಗಲಿ, ಭಿಲ್ ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇವರು ಹೋರಾಟ ಮಾಡುವುದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ನಿಶ್ಚಿತ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹರಳುಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಒಗೆಯುತ್ತ ದಾರಿ ಬಿಡಿಸಿ ನದಿ ದಾಟುವುದಾಗಲಿ, ಇವೆಲ್ಲ ಸೇವಾಲಾಲರ ಮಹಿಮೆಗಳೆಂದೇ ಬಂಜಾರಾ ಜಾನಪದ

ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿವೆ. ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಈ ಬಂಜಾರಾ ಜನಾಂಗ ನಂಬುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಕಾರಣ ಯಾವುದೇ ಪ್ರದೇಶದ “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಇರಲಿ, ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸೇವಾಲಾಲರನ್ನು ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ “ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಜನಾಂಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವಾಳ” ಆದ್ದರಿಂದ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಈ ನಂಬಿಕೆ ಹರಿಗಡೆಯದೆ ಅನುಚಾರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಸಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಕಾರಣ ಈ ಎಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಲಘುವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವು ಜನಾಂಗದ ನಂಬಿಕೆಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅನೇಕ ಪವಾಡಗಳಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲ ಕೇವಲ ವರ್ಣನಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದು, ಬಂಜಾರಾ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇವಾಲಾಲರ ಭಕ್ತಿ, ಗೌರವ ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಮುಂದೆ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲು ಪ್ರೇರಣೆ ಕೊಡುವಂಥದ್ದು.

ಸೇವಾಲಾಲರ ಕಾವ್ಯ ಕಥಾನಕ ವಿಷಯ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಒಡಲಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳು ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.”

[1]ಕಾರಣ, ಹತ್ತಾರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಹಂಚಿರುವ ಈ ಬಂಜಾರಾ ಗುಂಪು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮದೇ ಆದ “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ”ಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು, ತಮ್ಮದನ್ನು ಎಂದೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟವರಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಇಂದಿಗೂ ತಾಜಾ ಉದಾಹರಣೆ ಎಂದರೆ ಬಂಜಾರಾ ಮಹಿಳೆಯರ ವೇಷಭೂಷಣ. ಎಂಥ ಕೂಲಿ-ನಾಲಿ ಮಾಡುವವರೇ ಇರಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪೇಟಿಯಾ (ಲಂಗ), ಕಾಂಚಳಿ(ಚೋಲಿ), ಛಾಂಟಿಯಾ(ಮೇಲ್ಮುಸುಕು), ಚೂಡಿ(ದಂತಬಳೆ) ಇತ್ಯಾದಿ ಆಭರಣಗಳು ಬೇಕೇ ಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೇವಾಲಾಲರ ಪರಮಭಕ್ತರಾದ ಇವರು ತಿಜ(ಗೋದಿಹಬ್ಬ), ದಸರಾ, ದೀಪಾವಳಿ, ಹೋಳಿ, ಯುಗಾದಿ ಮುಂತಾದ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವಾಗ, ಸೇವಾಲಾಲರ ಮತ್ತು ಹೂನಾಸತಿಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಸ್ತುತಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಸೇವಾಲಾಲರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವುದರಿಂದ, ಮತ್ತು ಇದುವರೆಗೂ ದಾಖಲೆಯಾಗದೆ ಉಳಿದ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಲಿಖಿತ ಪರಂಪರೆಗೆ ಇದು ದಾಖಲೆ ಆಗುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಕಾರಣ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ ಕೈಗೊಂಡು, ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನದ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ.

* * *

* ಬುಡಕಟ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ : ಸಂ.-೧, ಸಂಚಿಕೆ-೧, ಸಂಪಾದಕರು : ಡಾ. ಹಿ.ಚಿ. ಬೋರಲಿಂಗಯ್ಯ, ಎ.ಎಸ್. ಪ್ರಭಾಕರ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ-೧೦೦೪, ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಲೇಖನ.

[1] ಹಿಂದಿ, ರಾಜಸ್ಥಾನಿ, ಪಂಜಾಬಿ, ಮರಾಠಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಸಿಂಧಿ ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದಗಳು ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರವಾಗಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗದು. ಮುಂದೆ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಈ ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷಾ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕೂಡಿ ಅಧಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಯನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

೫. ಬಂಜಾರಾ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇವಾಲಾಲರ ಕೊಡುಗೆ*

ರೇಷ್ಮೆಬಟ್ಟೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಥಳಥಳಿಸುವ ಜರದ ಎಳೆಗಳಂತೆ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಭಾರತೀಯ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂಥದ್ದು. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲೆಮಾರಿ ಗುಂಪಾಗಿದ್ದ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ ವಸತಿ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಹೊಂದಿ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ಗ್ರಾಮೀಣ ಬದುಕಿನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿ ಬೆಳೆದವರು. ಈ ಗುಂಪಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ ತಮ್ಮ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡದ್ದು. ಆದರೆ ಇವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶದ ನಾಗರಿಕತೆಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರೂ, ತಮ್ಮದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ವೇಷಭೂಷಣ, ರಂಗಕಲೆ, ಆಚರಣೆ, ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಇವರು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಡವಳಿಕೆ ರೀತಿ-ನೀತಿ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಅವರು ಎಂದೂ ಆಸ್ಪದ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ಇಂದು ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟನ್ನು ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನ ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದೊಂದು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಅಲೆಮಾರಿ ಗುಂಪು.

ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಮೂಲಪುರುಷ ಮೋಲಾದಾದಾ. ರಾಧಾದಾದಿ ಅವರುಗಳಿಂದ ಪೋಷಿತರಾಗಿ ಮಹಾಭಕ್ತ ಹಾತೀರಾಂ ಬಾವಾ, ಸಂತ ಸೇವಾಲಾಲ (ರಾಮಾವತ), ಲಿಂಗಾಮಸಂದ, ಲೋಕಮಸಂದ, ಜಯಮಲ್, ಫತಮಲ್, ಭಗವಾನದಾಸ ವಡತ್ಯಾ, ಜಗದೇ ಪವಾರ (ವಿಸಳಾವತ), ನಾನುಸಾದ (ರಾಮಾವತ), ಹಾಮುಭುಕ್ಯಾ, ಮೀಟು ಭುಕ್ಯಾ(ನೆಣಾವತ), ಭಜನಿ ಭುಕ್ಯಾ(ಕೊಡಾವತ) ಕಾನಾ ನಾಯಕ, ಲಿಖೀಷಾ ಬಂಜಾರಾ, ಹೂನಾಸತಿ ಮುಂತಾದವರು ಬಂಜಾರಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಳೆದು, ಸಮಾಜಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮತ್ತು ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸೇವೆಗೈದು ಸಾರ್ಥಕ ಬದುಕು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ದೈವೀಕರಣಗೊಂಡವರು ವೀರರು ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯರು ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಹಿಂದೆ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ವ್ಯಾಪಾರದ (ಲದೇಣಿಯಾ) ಮೂಲಕ ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ದೇಶದ ಘನತೆ, ಗೌರವ, ನಂಬಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು, ರಜಪೂತ(ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ) ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರ ಸೈನಿಕರಾಗಿ, ಮಗದೊಮ್ಮೆ ಹೈದರಾಬಾದಿನ “ಅಸಫ ಜಾಯಿ” ಮನೆತನದ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಶೌರ್ಯ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಮೆರೆದು ಖ್ಯಾತನಾಮರಾದರು.

ಲಿಖೀಷಾ ಬಂಜಾರಾ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತನ್ನ ಜೀವದ ಹಂಗನ್ನು ತೊರೆದು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ಬಗ್ಗದೇ ದೆಹಲಿಯ ಚಾಂದನಿ ಚೌಕದಿಂದ ಸಿಖ್ಖುಗುರು ತೇಗ ಬಹಾದ್ದೂರರ ಮುಂಡವನ್ನು ಬಣ್ಣ ತುಂಬಿದ ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ತಂದು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಸೈನಿಕರು ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಆ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಟ್ಟು ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದುದು ಸಾಮಾನ್ಯವೇನಲ್ಲ. ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವ್ವಾಣ, ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹ ಮುಂತಾದ ದೊರೆಗಳು ಮೊಘಲರ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಸೋತು ಕಾಡುಪಾಲಾದರು. ಎಷ್ಟು ತಡೆದರೂ ಕೇಳದ ಬಂಜಾರಾಗಳು, ದೇಶಾಭಿಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ರಾಜರುಗಳನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ತಮ್ಮ ರಾಜರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಮರಳಿ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗುವವರೆಗೂ ಬರೀ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ತಮ್ಮ ಬುಡಕಟ್ಟನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಕೈಗೊಂಡದ್ದು ಮತ್ತು ಅದರಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದು, ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ.

ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರಸರಣ ಹಾಗೂ ಅವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವುದು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಗುಜರಾತ, ರಾಜಸ್ಥಾನ, ಉತ್ತರ ಭಾರತ ಈ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗುಜ್ಜರ, ಮಾರವಾಡಿ, ರಜಪೂತ ಮುಂತಾದ ಪಂಗಡಗಳ ರೂಪ-ಸ್ವರೂಪಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವು ಸಾಮ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬಹುದಾದ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು, ಇಂದು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ.

ಕಾರಣ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, ಪರಸ್ಪರ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು (ಅದಕ್ಕೆ ಜನಾಂಗೀಯ ಅಧ್ಯಯನ ಶಿಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾಂಸರಿಗಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯ ಕಾದಿರುತ್ತದೆ) ಅಗತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ “ಬಂಜಾರಾ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇವಾಲಾಲರ ಕೊಡುಗೆ” ಒಂದು ವಿನಮ್ರ ಪ್ರಯತ್ನ, ಸೇವಾಲಾಲ ಒಬ್ಬ ಮಹಾಯೋಗಿ, ಮಹಾಜ್ಞಾನಿ, ವಿಭೂತಿ ಪುರುಷ, ಪವಾಡ ಪುರುಷ, ಕಾಲಜ್ಞಾನಿ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಇವರು ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರು(ಕರ್ನಾಟಕ) ರಾಜ್ಯ, ಮದ್ರಾಸ್, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ, ಗುಜರಾತ ಮುಂತಾದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಸಮಾಜ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಧರ್ಮ ಬೋಧನೆ, ತನ್ನಿಂದಾದಷ್ಟು ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ, ದೀನದಲಿತರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಮಾನವ ಧರ್ಮಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಅನೇಕ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದು ನಿಜ ಎಂದು ನಂಬಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮಹಾಪುರುಷನ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬಂಜಾರಾಗಳು ತಮ್ಮ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.”

[1]

ಸೇವಾಲಾಲ ೧೫-೧-೧೯೩೯ ರಂದು ಜನಿಸಿ ೧೯-೪-೧೯೦೬ರಲ್ಲಿ ನಿಧನ ಹೊಂದಿದರು. ಒಟ್ಟು ೬೭ ವರ್ಷ ಬದುಕಿದ ಈ ಸಂತರನ್ನು ಬಂಜಾರಾಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಪೂಜ್ಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಸೇವಾಲಾಲ ನಿಧನಹೊಂದಿ ಸುಮಾರು ೧೯೮ ವರ್ಷಗಳು ಗತಿಸಿದವು. ಅಖಂಡ ಭಾರತದ ಬಂಜಾರಗಳು ಈ ಸಂತರನ್ನು ತಮ್ಮ “ಕುಲಗುರು” ಎಂದು ಪೂಜ್ಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಬಂಜಾರಾಗಳಿಗೆ ಸೇವಾಲಾಲರ ಮೇಲೆ ಅಪಾರವಾದ ಪ್ರೀತಿ, ಗೌರವ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಸೇವಾಲರ ಅಜ್ಜ (ದಾದಾ) ರಾಮಜಿ ನಾಯಕ, ರಾಮಾವತ ಗೋತ್ರದವರು. ಇವರು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ “ರಾಮಗುಂಡಮ” ಅಥವಾ “ರಾಮಜಿ ನಾಯಕ ತಾಂಡಾ”(ಗುತ್ತಿ ಸಮೀಪ)ದಲ್ಲಿ ೩೬೦ ಕುಟುಂಬಗಳೊಂದಿಗೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಭಾರೀ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿದ್ದು, ಇವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ೪,೦೦೦ ದನಕರುಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಹೇಳಿಕೆ. ರಾಮಜಿ ನಾಯಕ ಕೊಟ್ಟ ವಚನಪಾಲನೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಡಲು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ತನ್ನ ತಂದೆ ಜನರನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ರಾಮಜಿ ನಾಯಕ ಮೊಘಲರೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭಾರೀ ಪ್ರಮಾಣದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾವಿರಾರು ಗೋವುಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ರಾಮಜಿ ನಾಯಕನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ಮಂಗಲಾಬಾಯಿ. ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ತಾಂಡಾದಿಂದ ಬಂದವಳಾದ್ದರಿಂದ ಗಂಡನ ದಿನನಿತ್ಯದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹೆಗಲು ಕೊಟ್ಟು, ಆಕೆ ಸಹಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಶಿವನ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಭಕ್ತಿ. ಇವರಿಗೆ ಭೀಮಾ, ಖೇಮಾ ಮತ್ತು ಹೇಮಾ ಎಂಬ ಮೂರು ಜನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು.

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ರಾಮಜಿ ನಾಯಕ ಬಳ್ಳಾರಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಬಿಡಾರ ಹಾಕಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹಡಗುಗಳಿಂದ ಮಸಾಲೆ ಜಿನಿಸು ಮತ್ತು ಇತರ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಿದನು.

ರಾಮಜಿ ನಾಯಕ ಮಂಗಳೂರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹಿರಿಯ ಮಗ ಭೀಮಾ ನಾಯಕ ಮದುವೆ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆ.

“ಗಡ ಮಂಗಳೂರ ರಾಮಜಿ ವಸಚ
ಭೀಮಾರಿ ವಾಯಾರಿ ವಾತೇ ಕರಚ”

ಅರ್ಥ : ಮಂಗಳೂರ ಸಮೀಪ ರಾಮಜಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ, ಭೀಮಾನ ಮದುವೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

“ಜಯರಾಮ ವಡತ್ಯಾ ಚಿತೋರಗಡೇಮ
ಸರಳ ಚಲೋಜೋ ಓರೇ ಘರೇನ
ಓರ ಘೋರಿಚ ಏಕ ಧರ್ಮಣಿ
ಭೀಮಾಸಾರು ಕರ ಮಾಂಗಣಿ
ಜಯರಾಮ ಕೇರೋ ಕೇದ ನಾಯಕೇನ
ವೋರೆ ಬಾಳಾನ ಕನ್ಯಾದಾನ ಕರೂಚು”

ಅರ್ಥ : ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಜಯರಾಮ ಜಾಧವ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮಗಳಾದ ಧರ್ಮಣಿಗೆ ಭೀಮಾನ ಮದುವೆ ಸಂಬಂಧ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಜಯರಾಮ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಹಿರಿಯರ ಮುಖಾಂತರ ರಾಮಜಿ ನಾಯಕನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗ ಭೀಮಾನಿಗೆ ಕನ್ಯಾದಾನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸುದ್ದಿ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ರಾಮಜಿ ನಾಯಕ, ಜಯರಾಮ ಜಾಧವನ ಮಾತಿನಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ದೀಪಾವಳಿ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭೀಮಾ ಧರ್ಮಣಿಯ ಮದುವೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸಮೀಪ ತಾಂಡಾದ ಜಯರಾಮ ಜಾಧವನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಅದ್ದೂರಿಯಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

“ಭೀಮಾ ನಾಯಕ ಮದುವೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಂಬಾರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅಗ್ಗದರದಲ್ಲಿ ಖರೀದಿಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ರಫ್ತು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕುಟುಂಬದ ಮತ್ತು ತಾಂಡಾದ ಸದಸ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು, ಕಾರವಾರ, ಗೋಕರ್ಣ, ಶಿಶಿ, ಹೊನ್ನಾಳ್ಕಿ, ಸೂರಗೊಂಡನಕೊಪ್ಪ, ಚಿನ್ನಿಕಟ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತ ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗಗಳ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭೀಮಾ ನಾಯಕ ತನ್ನ ತಂದೆಯೊಂದಿಗೆ ಗೋಕರ್ಣದಿಂದ “ಲವಣ”[2] ಖರೀದಿಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ರಫ್ತು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಭೀಮಾನಾಯಕ ಶಿಶಿ, ಸೂರಗೊಂಡನಕೊಪ್ಪ, ಚಿನ್ನಿಕಟ್ಟಿ, ಬೆಳಗುತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದು ಬಂಜಾರಾ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ.

ಭೀಮಾ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಣಿ ಸಂತಾನ ಕುರಿತು ಒಂದು ಜನಪದ ಐತಿಹ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಭೀಮಾ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಮದುವೆ ಆಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದರೂ ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಭೀಮಾ ನಾಯಕ ಶಿಶಿ ಮಾರಿಕಾಂಬೆಯ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ “ಝಂಡಿ ಜೋಲ್” (ಶಿಂದಿ ಗಿಡಗಳ ಬನ)ದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹಲವು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಭೀಮಾ ನಾಯಕನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ಮಾರಿಕಾಂಬೆ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕಾಗಿ ಪುತ್ರ ಸಂತಾನದ ಫಲ ಕೊಡುವೆ, ಆದರೆ ಹಿರಿಯ ಮಗನಿಗೆ ತನ್ನ ಸೇವಕ(ಭಕ್ತ)ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಭೀಮಾ ನಾಯಕನಿಂದ ವಚನ ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಮಾರಿಕಾಂಬೆ ಭೀಮಾ ನಾಯಕನಿಗೆ ಪ್ರಸಾದ ಕೊಟ್ಟು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಮಾಯವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಭೀಮಾ ನಾಯಕ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಧರ್ಮಣಿಗೆ ಪ್ರಸಾದ ಕೊಟ್ಟು ಎಲ್ಲ ವಿಷಯ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮಣಿಗೆ ಮಾರಿಕಾಂಬೆಯ ಮೇಲೆ ಅತೀವ ಭಕ್ತಿ ಉಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು

ತಿಂಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ದೇವಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಧರ್ಮಣಿ ಗರ್ಭವತಿ ಆಗಿ ಗಂಡುಮಗುವಿಗೆ ಜನ್ಮ ನೀಡುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಬಂಜಾರಾ ವಕ್ಷಗಳ ಹೇಳಿಕೆ.

“ನೌ ಮೀನಾ ನೌಧನ್ನ ಪೂರೋರೆ ಭರಾನ
ನಕ್ಷತ್ರ ಲಾಗೋರೆ ರೋಹಿಣಿರೋ ಧನ್ನ
ಮಾದೇವರೋ ಧನ್ನ ಸೋಮವಾರರೇನ

ತಾರೀಖ ಪಂದ್ರ ಮೀನಾ ದುಸರೇನ
ಸಾಲ ಸತ್ರ ಎಕ್ಕೋಣ ಚಾಳಿಸೇನ
ಜಲ್ಮಲಿದೋ ಸೇವಾಲಾಲ ಅವತಾರ ಲಿದೋರೆ”

ಅರ್ಥ : ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳು ಒಂಬತ್ತು ದಿನಗಳು ತುಂಬಿ ರೋಹಿಣಿ ನಕ್ಷತ್ರ, ಸೋಮವಾರ ದಿನಾಂಕ ೧೫-೧-೧೭೨೬ರಂದು ಸೇವಾಲಾಲ ಜನ್ಮ ತಾಳುತ್ತಾನೆ.

ಸೇವಾಲಾಲರ ಜನನದ ಸಮೀಕ್ಷೆ :

೧) ಬಂಜಾರ ಭಾಸ್ಕರ ಅಜಮೇರ (ಮರಾಠಿ) ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಅಕೋಲಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾನೋರಾ ತಾಲೂಕಿನ ಪೋಹರಾಗಡ (ಹಿಲವಾಡಾ)ದಲ್ಲಿ ಭೀಮಾನಾಯಕ ಧರ್ಮಣಿ ದಂಪತಿಗಳ ಉದರದಲ್ಲಿ ೧೫ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೭೨೬ರಂದು ಸೇವಾಲಾಲರ ಜನನ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

೨) ಕವಿ ಆತ್ಮರಾಮ ಇವರು ಬರೆದಿರುವ “ಸೇವಾದಾಸ ಲೀಲಾ ಚರಿತ್ರ”(ಮರಾಠಿ)ದಲ್ಲಿ ಸೇವಾಲಾಲರ ಜನನ ಶುದ್ಧ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಂದು ಗುತ್ತಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

೩) ಶ್ರೀ ಸೇವಾದಾಸ ಜಗದಂಬಾ ಲೀಲಾ ಭಾಗ-೨೬ (ಮರಾಠಿ)ರಲ್ಲಿ ಹ.ಭ.ಪ. ರಾಜುದಾಸ ಚವ್ವಾಣ ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಗುತ್ತಿ ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಭೀಮಾ ಧರ್ಮಣಿ ದಂಪತಿಗಳಿಂದ ೧೫-೧-೧೭೨೬ರಂದು ಸೇವಾಲಾಲರ ಜನನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೪) ಡಾ. ಹರಿಲಾಲ ಪವಾರ ಅವರ “ಸಂತ ಸೇವಾಲಾಲ” ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕದ ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲೂಕಿನ ಸೂರಗೊಂಡನಕೊಪ್ಪ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಳಗುತ್ತಿ ಸಮೀಪ ಒಂದು ಬಂಜಾರಾ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ರಾಮಾವತ ಗೋತ್ರದ ಭೀಮಾ ಧರ್ಮಣಿ ದಂಪತಿಗಳ ಉದರದಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ ೧೫-೧-೧೭೨೬ ರಂದು ಸೇವಾಲಾಲರ ಜನನ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ.

೫) ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಬಂಜಾರಾ ಸಂಘದವರು ೧೫ ಫೆಬ್ರವರಿ ೨೦೦೨ರಂದು ಸೇವಾಲಾಲರ ೨೬೩ನೇ ಜನ್ಮೋತ್ಸವ ಆಚರಣೆಯನ್ನು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಅನಂತಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುತ್ತಿ ಸಮೀಪದ ಸೇವಾಗಡದಲ್ಲಿ ಅದ್ಧೂರಿಯಾಗಿ ಆಚರಿಸಿ, ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ “ಸೇವಾಗಡ” ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ, ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸೇವಾಲಾಲರ ಮಂದಿರ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ನೀಲನಕ್ಷೆ ತಯಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಸೇವಾಲಾಲರ ಜನನ ೧೫-೧-೧೭೨೬ ರಂದು ರಾಮಗುಂಡಂ, ರಾಮಾಜಿನಾಯಕ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸೇವಾಲಾಲರ ಜನ್ಮಸ್ಥಳದ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಮೇಲಿನ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮವನೆಂದು, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಸೇವಾಲಾಲರ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ತಾಳಿರುವ ಪುರಮಪೂಜ್ಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸೂರಗೊಂಡನಕೊಪ್ಪ ಸಮೀಪದ ಬೆಳಗುತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಜನಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಸೇವಾಲಾಲರ ಜನನದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ದಾಖಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸೇವಾಲಾಲ ಒಬ್ಬ ಸಂತ, ಯೋಗಿ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವಂಥ ಮಾತು. ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಆಗಿಯೇ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ್ದಾನೆ ತನ್ನ ನಾಲ್ವರು ಸಹೋದರರಾದ ಹಂಪಾ, ಬದ್ದು, ಭಾಣಾ ಮತ್ತು ಪೂರಾ. ಇವರಲ್ಲಿ ಭಾಣಾಭಾಯಿ ಹಸುಗೂಸು ಇರುವಾಗಲೇ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಉಳಿದ ಮೂವರು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ.

ಸೇವಾಲಾಲರ ಸಹೋದರ ಹಾಂಪಾಭಾಯಿಯ ಐದನೆಯ ತಲೆಮಾರಿನವರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮರಾವ ಮಹಾರಾಜರು ಇಂದಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪೋಹರಾದೇವಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸೇವಾಲಾಲ ಮತ್ತು ಮರಿಯಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಆಗಿ, ಇಂದು ಸಮಸ್ತ ಬಂಜಾರಾಗಳಿಗೆ ಪೂಜ್ಯನೀಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗುರುಗಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸೇವಾಲಾಲರ ಬಾಲ್ಯ :

ಸೇವಾಲಾಲ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಸುಂದರನಾಗಿದ್ದು, ತನ್ನ ದಿನನಿತ್ಯದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಚುರುಕಾಗಿದ್ದನು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಯಾ-ಪಟ್ಯಾ ಮತ್ತು ಇತರ ಗೋಪಾಲಕರೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಬಳಿಯಿರುವ ೨,೨೫೫ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಸೇವಾಲಾಲರ ಬಾಲ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಮತ್ತೊಂದು ದಂತಕಥೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶದ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಇವರ ಈ ದಂತಕಥೆಯನ್ನು ನಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಮುಂದೆ “ಮರಿಯಮ್ಮ”[3] ಸೇವಾಲಾಲರ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಪೀಡಿಸತೊಡಗಿದಳು. ನೀನು ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗು, ನಿನ್ನಂಥ ಸೇವಕನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಸೇವಾಲಾಲ, ಮರಿಯಮ್ಮಳ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪದೆ ತನ್ನ ತಾಯಿ-ತಂದೆಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಕೋಪಗೊಂಡ ಮರಿಯಮ್ಮ ಭಾಣಾಭಾಯಿಗೆ ಹಸುಗೂಸು ಇರುವಾಗಲೇ ಸಾಯಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಧನ ಧಾನ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಸೂರೆಮಾಡಿ (ನಾಶ ಮಾಡಿ) ಅನ್ನಕ್ಕೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳಂತೆ. ಛಲಗರನಾದ ಸೇವಾಲಾಲ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಹೆದರದೆ ಹುಲ್ಲಿನ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಬಂಜಾರಾ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು :

“ಶಿರ್ಶಿ ಕೋಟಾಮ ಖಡವೇಚನ
ಹಾಟಕಿದೋರ ಘಂವು ಚಾವಳೇರಿ
ಮೋಲ ಲಾಯೋರ ಕಾಳಿ ಪಾಟೇನ”

ಅರ್ಥ : ಶಿರ್ಶಿ ಕೋಟಾದ ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಮಾರಿ ಗೋಧಿ, ಅಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಕರಿ ಮೇಕೆಯ ಮರಿಯನ್ನು ಕೊಂಡು ತರುತ್ತಾನೆ.

ಮರಿಯಮ್ಮಳ ಮೇಲೆ ಸೇವಾಲಾಲನಿಗೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಮರಿಯಮ್ಮಳ ಭಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸೇವಾಲಾಲನ ಗೋವು-ಧನ-ಧಾನ್ಯ ಎಲ್ಲವೂ ಮರಳಿ ಬರುವಂತೆ ಮರಿಯಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಶಿರ್ಶಿ ಕೋಟಾ, ಸೂರಗೊಂಡನಕೊಪ್ಪ ಈ

ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವಾಲಾಲ ಅನೇಕ ಪವಾಡ ಮಾಡಿದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ : ಕರಿಮಣ್ಣಿನಿಂದ (ಕಾಳಿಧೂಡೇರ ಶಿರಾ ಬಣಾನ) ಶಿರಾ ತಯಾರಿಸಿದ್ದು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸೇವಾಲಾಲನ ತಂಡವು, ಸೂರಗೊಂಡನಕೊಪ್ಪದಿಂದ ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಸೇವಾಲಾಲನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ “ಹೇಮಾ ನಾಯಕ” ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೋಮರನಹಳ್ಳಿ ಸಮೀಪದ “ಖಮದರ ನಾಯಕ ತಾಂಡಾ”ದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದನೆಂದು ವತ್ಸಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಗುತ್ತಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಸೇವಾಲಾಲ ಮತ್ತು ಅವನ ತಂಡದವರು ಇದ್ದರು. ಈ ಗುತ್ತಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಮೇವಿನ ಮತ್ತು ನೀರಿನ ಅನುಕೂಲ ಆಗಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೇವಾಲಾಲ ಪೂರ್ವಜರು ವಾಸಿಸಿದ್ದರು. ಬಹುಶಃ ಸೇವಾಲಾಲರ ಅಜ್ಜ ರಾಮಜಿ ನಾಯಕ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಭೀಮಾ ನಾಯಕ ಗುಂತಕಲ್, ಉರುವುಕೊಂಡ ಸಮೀಪದ ಕದರಪಲ್ಲಿ (ಕೊಡಪಲ್ಲಿ, ಖೇರಾಳಿ, ತಲಂಗಾಣ)ದಲ್ಲಿ ಉಳಿದರು.

ಸೇವಾಲಾಲ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರು ಮತ್ತು ಭೀಲಾ ಕಾರಭಾರಿ, ರೂಪಾನಾಯಕ, ಸೋಮಾಭಂಗಿ, ಕೇಸಾ ಜಂಗಿ, ನಾತ್ಯಾ ವಡತ್ಯಾ, ಲಖಮಾ, ಸಕ್ಯಾ-ಪಟ್ಯಾ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಗೋಪಾಲಕರೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸಾವಿರಾರು ಗೋವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೈದ್ರಾಬಾದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನಿಜಾಮ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೊಂದಿಗೆ ಕೆಲವು ಒಪ್ಪಂದಗಳ ಸಂಬಂಧ ವೈಮನಸ್ಸು ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಇವರು ನಿಜಾಮನ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಸೇವಾಲಾಲರ ಭಾವಚಿತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.”[4] ಇದ್ದುದರಿಂದ ಸೇವಾಲಾಲರ ಭಾವಚಿತ್ರ”[5] ನಿಜಾಮ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವುದನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಬಂಜಾರಾ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದೇನೆಂದರೆ ನಿಜಾಮನು ಸೇವಾಲಾಲನಿಗೆ ಅಲೆಮಾರಿ ಗುಂಪಿನ ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಧು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದನು. ಸೇವಾಲಾಲ ಒಬ್ಬ ಪವಾಡಪುರುಷನೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು, ಸೈನಿಕರ ಮುಖಾಂತರ ಅರಮನೆಗೆ ಬರಲು ಆಮಂತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿಜಾಮನ ಆಹ್ವಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅವರು ಕುದುರೆ (ಕುದುರೆಯ ಹೆಸರು ತೋಳರಾಮ) ಹತ್ತಿ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು ಎಂದು ಬಂಜಾರಾ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಸೇವಾಲಾಲರ ತಂಡ ಹೈದರಾಬಾದದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಇದ್ದು ಪೇನಗಂಗಾ, ಗಂಗಾಖೇಡ ಮುಖಾಂತರ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ನಾಂದೇಡ ಕಡೆಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಪೇನಗಂಗಾ ನದಿ ತೀರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಮುಕ್ತಾಮ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮೂರು ದಿನಗಳ ತುಂತುರು ಮಳೆಯಿಂದ ಸೇವಾಲಾಲರ ತಂಡಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ತೊಂದರೆ ಆಗಿ ಜನ ಕಂಗಾಲಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿಸುವೆ ಭೀವಂಡಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ ಎಂದು ಮರಿಯಮ್ಮ ಸೇವಾಲಾಲನಿಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತಾಳೆಂದು ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.

“ಗಳೇಮಾಯಿ ಮಾಳ ಕಮಲೇರೋ
ಭೀವಂಡಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಲದಣಿರ ಜಾರೋ
ತೋಳಾ ರಾಮೇಪರ ಭಾಯಾರ ಮೂರ್ತಿ
ದೇವಿ ಸಾತ ಜಾರೀರ”

ಅರ್ಥ : ಸೇವಾಲಾಲನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಮಲದ ಹಾರ, ಕುದುರೆ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಭೀವಂಡಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ದೇವಿ ಮಾಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜೊತೆಗಿರುತ್ತಾಳೆ.

ಸೇವಾಲಾಲರ ತಂಡವು ದಟ್ಟ ಅಡವಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಗೋವುಗಳ ಮೇಲೆ ಗಂಟು ಮೂಟೆಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು, ಭಯದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ದಿವಸ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಜೆಯಾದೊಡನೆ ನಂದಗಾಂವ ಸಮೀಪದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಬೀಡಾರ ಹೂಡುತ್ತಾರೆ. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಭಿಲ್ ಆದಿವಾಸಿಗಳು ಬಂದು ಇವರ ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹೋರಿ(ಸಾಂಡ ಗರಾಸ್ಯಾ)ಯನ್ನು ಕದ್ದೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಭಿಲ್ ಆದಿವಾಸಿಗಳು ಹೋರಿ ಕದ್ದೊಯ್ಯ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಾದಾಗ, ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಳಗ ಮಾಡಿ ಜಯಿಸಿ ಹೋರಿಯನ್ನು ಮರಳಿ ತರುತ್ತಾರೆ.

ಗುಂಪಿನ ಜನರೊಡನೆ ನಾಶಿಕ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಭೀವಂಡಿ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಅಗ್ಗದ ದರದಲ್ಲಿ ಖರೀದಿಸಿ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಒಯ್ಯು ಮಾರುತ್ತಾರೆ. ಸುರತ್ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಘಲರೊಂದಿಗೆ ಟಗರಿನ ಸಂಬಂಧ ಜಗಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೇವಾಲಾಲರ ಹಿಂಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಟಗರನ್ನು ಮೊಘಲ ಸೈನಿಕರು ಕದ್ದೊಯ್ಯು ರಾತ್ರೋ ರಾತ್ರಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ತಿಂದುಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸೂರತ್ ರಾಜನ ಜೊತೆ ಹೋರಾಟಕ್ಕಿಳಿದು ಜಯ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಸೇವಾಲಾಲರ ತಂಡ ಸೂರತದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸೇವಾಲಾಲ ಪವಾಡ ಪುರುಷನೆಂದು ಗೊತ್ತಾದಾಗ, ನರಸಿಂಗದಾದಾ ಎಂಬುವನು ಬಂಜಾರಾ ಯುವಕ ಚಿಂಗರ್ರ್ಯಾನಿಗೆ, ಬಂಜಾರಾ ಮಹಿಳೆಯ ಪೋಷಕ ತೊಡಿಸಿ, ಸೇವಾಲಾಲರ ಪವಾಡ ಬಯಲು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಬಳಿ ಕರೆತರುತ್ತಾನೆ. ಚಿಂಗರ್ರ್ಯಾನಿಗೆ ಮದುವೆ ಆಗಿ ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಾದವು ಮಕ್ಕಳಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸೇವಾಲಾಲ ಚಿಂಗರ್ರ್ಯಾನಿಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಚಿಂಗರ್ರ್ಯಾನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಆಗಿ, ಪುತ್ರ ಸಂತಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಬಂಜಾರಾ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

ಸೇವಾಲಾಲ ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ, ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರುಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮ ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ, ಅಕೋಲಾ, ಪುಸದ, ಮನೋರಾ, ದಿಗ್ರಸ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ರೂಯಿಗಡ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶ ಸೇವಾಲಾಲರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಆಯಿತು. ಗೋವುಗಳನ್ನು ಮೇಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಭೂರಿ ಪಟಾರದ (ಪೋಹರಾದೇವಿ) ಮೇಲೆ ತಾಂಡಾ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನೆಲೆಸಿದರು.”[6]

ಮರಿಯಮ್ಮ ಸೇವಾಲಾಲ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದು:

ಒಂದು ದಂತಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಸೇವಾಲಾಲ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮುಕ್ತಾಯ ಭಾಗವನ್ನು ಮರಿಯಮ್ಮಳಸೇವೆ, ಜನಸೇವೆ ಮತ್ತು ಗೋವುಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ಜನರಿಗೆ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ನೆರವು ನೀಡಿದನು. ಆಗ ಜನ, ಮರಿಯಮ್ಮಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಸೇವಾಲಾಲನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪೂಜೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಮರಿಯಮ್ಮಳಿಗೆ ಇರಿಸು ಮುರಸು ಆಗಿ ಸೇವಾಲಾಲನ ಪ್ರಭಾವ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ವೃತ್ತ ಮುರಿಯಲು ಸಂಚು ಹೂಡುತ್ತಾಳೆ. ಸೇವಾಲಾಲ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ದೀನದಲಿತರಿಗೆ ಮತ್ತು ಗೋವುಗಳ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದರಿಂದ ತಾನು ಎಂದೂ ಸಂಸಾರಸ್ಥ ಆಗಲಾರೆ ಎಂದು ದೃಢ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದ. ಸಮಸ್ತ ಬಂಜಾರಾ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಾನು ಭಾಯಿ (ಸಹೋದರ) ಆದ್ದರಿಂದ ಮದುವೆ ಅನ್ನುವುದು ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ವಾಗ್ವಾದ ಆಗಿ ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಸೇವಾಲಾಲ ತನ್ನ ಸಹೋದರರನ್ನು ಕರೆದು ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಅದರ ಹಾಸಿಗೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

೧) ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ತಾನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಏಳುವವರೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಮುಟ್ಟಬಾರದು.

೨) ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವವರೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೀಪ ಉರಿಯುತ್ತಿರಬೇಕು.

೩) ಮೂರು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ತನ್ನ ಸುತ್ತ ಭಜನೆ ಮೇಳಗಳು ನಡೆದಿರಬೇಕು.

೪) ತಾನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ ವಿಷಯ ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬಾರದು.

ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪುಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಸುತ್ತ ಲೋಬಾನದ ಹೊಗೆಯಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಸೊಪ್ಪಿನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗುತ್ತಾನೆ. ಮರಿಯಮ್ಮಳ ಜೊತೆ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಾವು ಬಂದ ವಿಷಯ ರಾಮನ ಬಳಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದರು. ರಾಮ ಸೇವಾಲಾಲನನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ತಾನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ತನಗೆ ಮದುವೆ ಅನ್ನುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಮನ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೇವಾಲಾಲರ ಹಣೆಬರಹ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೇವಾಲಾಲನಿಗೆ ಮದುವೆ ಅನ್ನುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮರಿಯಮ್ಮಳಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೂ ಸೇವಾಲಾಲನ ಮಾತು ನಿಜವಾಯಿತೆಂದು ಮರಿಯಮ್ಮ ಒಂದು ಉಪಾಯ ಹೂಡುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಹೋದರಿಯರು ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಬರುವವರೆಗೆ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೋ ಎಂದು ಸೇವಾಲಾಲನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮರಿಯಮ್ಮ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇವಾಲಾಲನ ತಾಯಿ ಧರ್ಮಣಿಯ ಹತ್ತಿರ ಸೇವಾಲಾಲ ನಿಧನ ಹೊಂದಿದ ವಿಷಯ ಹೇಳಿ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಸೇವಾಲಾಲ ನಿಧನ ಹೊಂದಿದ ವಿಷಯ ತಾಯಿ ಧರ್ಮಣಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮುಗಿಲೇ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಹೆತ್ತ ಕರುಳು ತಡೆಯದೆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಕಡೆಗೆ ರೋಧಿಸುತ್ತ ಧಾವಿಸಿ ಸೇವಾಲಾಲರ ದೇಹಸ್ಪರ್ಶಿಸಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಂಪಾ, ಬದ್ಧು ಇಬ್ಬರು ದೇಹಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡದಂತೆ ತಾಯಿ ಧರ್ಮಣಿಯನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಮರಿಯಮ್ಮ ಅಲ್ಲಿಯೂ ವಿಫಲಳಾದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಕೊನೆಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ಚಿಟ್ಟೆಯಾಗಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದೀಪ ಆರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ದೀಪಗಳು ಆರಿದೊಡನೆ ಹಾಂಪಾ ಬದ್ಧು ತಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೀಪ ಹಚ್ಚಲು ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತ ಧರ್ಮಣಿ ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಸೇವಾಲಾಲರ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ರೋಧಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಧರ್ಮಣಿ ದೇಹಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡಿದಾಗ ಸೇವಾಲಾಲರ ದೇಹವು ಮೂರು ಬಾರಿ ನೆಗೆದು ಪ್ರಾಣಪಕ್ಷಿ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಇವೆಲ್ಲ ಈ ರೀತಿಯ ಅನೇಕ ದಂತಕಥೆಗಳು ಸೇವಾಲಾಲರ ಸುತ್ತ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇವು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸತ್ಯ, ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಾಸ್ತವ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ತುಂಬಾ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬಂಜಾರು ಬುಡಕಟ್ಟು ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳದೆ ವಿಧಿ ಇಲ್ಲ. ಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಂಜಾರಾ ಜನರ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಈ ಕೆಲವು ಪವಾಡಸದೃಶ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

“ಲಿಂಬ ಚಾಂದಣೇರಿ ಡೋಲಿ ಭಾಂದನ
ಲೇಯಿಜಾರೇ ಪೋಹರಾಗಡೇನ
ಲಾಖಲೋಕ ವೋರ ಸೋಬತನ”

ಅರ್ಥ: ಬೇವು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಗಂಧದ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಡೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವಾಲಾಲರ ಕಳೇಬರ ಪೋಹರಾದೇವಿಗೆ ಹೊತ್ತೊಯ್ದರು.

ಸೇವಾಲಾಲ ಭೂರಿಪಟಾರ (ಪೋಹರಾದೇವಿ)ದ ಮೇಲೆ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಗಂಧದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ಸಾವಿರಾರು ಜನ ತಮ್ಮ ನೆಚ್ಚಿನ ನಾಯಕನಿಗೆ ಅಂತಿಮ ನಮನ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಸೇವಾಲಾಲ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯ ಮಧ್ಯದಿಂದ ಬಾನುಲಿ ಮುಖಾಂತರ-

“ಸಾತ ಪೀಡಿಮಾಯಿ ಅವತಾರಲೀಂವು
ಚೌದ ಪೀಡಿಮಾಯಿ ಗುತ್ತಿಬಲ್ಲಾರಿಮ
ಘರ ಜಲಮಲೀಂವು”

ಅರ್ಥ: ಏಳನೆಯ ತಲೆಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಅವತಾರ ತಾಳುತ್ತೇನೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ತಲೆಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಗುತ್ತಿಬಲ್ಲಾರಿಯ ಪೂರ್ವದ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಮರುಜನ್ಮ ಪಡೆಯುವೆ ಎಂದು ಸಂದೇಶ ನೀಡಿದನು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೇವಾಲಾಲ ಒಬ್ಬ ಸಂತನಾಗಿ ಇಡೀ ಬಂಜಾರಾ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಿಯ “ಭಾಯಾ” (ಸಹೋದರ) ಆಗಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರೈಲುಗಳ ಸಂಚಾರ ಇರದಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾವಿರಾರು ಗೋವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನವರ ಜೊತೆಗೆ, ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದುಡಿಯುವ ಮಾರ್ಗದ ಧರ್ಮ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಈ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರಗತಿ ಕಾಣುವಲ್ಲಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಇವರ ಕೊಡುಗೆ ಬಂಜಾರಾ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ, ಅಖಂಡ ಮಾನವ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ದುಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾನವ ಜನಾಂಗವು ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಕಾಣಲಾರದು; ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನದಿಂದ ನಾವು ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಪಾಠವೆಂದರೆ ದುಡಿಮೆಯೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ; ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕು. “ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ” ಎನ್ನುವ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಮಾತನ್ನು ಇದು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಾಗಿ ಇದೇ ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನ ಸಂದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಸೇವಾಲಾಲ ಒಬ್ಬ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ಆಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ. ತಾವು ಬದುಕುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ತಮ್ಮ ಸಾವಿರಾರು ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ಧರ್ಮಬೋಧನೆ ಮಾಡಿ ದುಡಿದು ಬದುಕಲು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಆದರೆ ಕೇವಲ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ “ಸಂತ ಸೇವಾಲಾಲ”ರ ವಿಷಯ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಟ್ಟದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ವಸ್ತು, ಭಾರತದ ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿರುವ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಅದು ಅಷ್ಟುಸುಲಭದ ಕಾರ್ಯವಂತೂ ಖಂಡಿತ ಅಲ್ಲ. ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಲಭ್ಯವಿರುವ ಲಿಖಿತ ಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವಾಲಾಲರ ಬದುಕಿನ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ತೆಗೆದು, ಆತ ಹೇಗೆ ಒಬ್ಬ “ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೀರ” ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಬೇಕು ಅಂಥ ಕಾಲ ಬೇಗ ಬರಲಿ ಎಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸೇವಾಲಾಲರನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದ ಎಲ್ಲ ದಂತಕಥೆ ಪವಾಡಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ, ಅವರ ಜೀವನ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಸದಾ ದುಡಿಮೆಯನ್ನೇ ನಂಬಿದವರು, ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ದಯಾಪರರು. ಅವರಿಗೆ ದನಕರುಗಳ ಮೇಲೆ ಇಡ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಅಪಾರ.

ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೇವಾಲಾಲರ ಜೀವನವೆಂದರೆ ದುಡಿಮೆಯ ಜೀವನದ ಶ್ರಮಜೀವನ. ಇದು ಮಾನವತೆಗೆ ಬಹಳ ಅಗತ್ಯವಾದ ಸಂದೇಶವೂ ಕೂಡ. ಮಾನವ ಸಮಾಜ ದುಡಿಯುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯ ತಾನು ಪ್ರಾಣಿ ದಯಾಪರನಾಗಿರಬೇಕು. ದೀನದಲಿತರಿಗೆ ತನ್ನಿಂದಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸೇವಾಲಾಲರು ನೀಡುವ ಸಂದೇಶ.

* * *

* “ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ” ಸಂಪಾದಕರು : ಡಾ. ಕೆ.ಆರ್. ದುರ್ಗಾವಾಸ, ಸಂಪುಟ-೩೪, ಸಂ.೧-೨, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕವಿವಿ, ಧಾರವಾಡ ೨೦೦೭, ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಲೇಖನ.

[1] ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಆಧುನಿಕ ಜನಪದ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಅವತಾರಗಳನ್ನು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸೇವಾಲಾಲನು ಅವತಾರಿ ಪುರುಷನೆಂದು ಈ ಅಲೆಮಾರಿ ಗುಂಪು ನಂಬಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬಂಜಾರಾಗಳು ಹಾಡುವ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಅವರ ಹಾಡು ಮತ್ತು ಭಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪವಾಡದ ವಿಷಯ ಹೇರಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಸ್ತುತಿ, ಭಜನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಹಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ.

[2] ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ “ಲವಣ” ಶಬ್ದದಿಂದ ಲವಣಿಯರು ಆಡುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಲಮಾಣಿ, ಲಮಾಣಿಯರು ಎನ್ನುವ ರೂಪ ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಇದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ “ಲಮಾಣಿ” ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬೈಗುಳದ ಅರ್ಥವೂ ಬಂದಿದೆ. ಇದು ಕಡೆಗಣಿಸುವಂಥದ್ದು.

[3] ಶಿರ್ಶಿ ಮಾರಿಕಾಂಬೆಯೇ ಮರಿಯಮ್ಮ ದೇವತೆ ಎಂದು ಬಂಜಾರು ಬುಡಕಟ್ಟು ನಂಬುತ್ತ ಬಂದಿದೆ.

[4] “ಅಸಫ ಜಾಹಿ” ಮನೆತನದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಭಾಗಾಮತಿ ಎನ್ನುವ ಬಂಜಾರಾ ಯುವತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇಮಿಸಿ ಮದುವೆಯಾದ ಸಂದರ್ಭವೊಂದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನ ಮೂಲ ಹೆಸರು “ಭಾಗ್ಯನಗರ” ಎಂದೇ ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

[5] ಹೈದ್ರಾಬಾದಿನ ನಿಜಾಮ ಅರಸು ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸೇವಾಲಾಲರ “ಭಾವಚಿತ್ರ” ಇದೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾದಾಗ, ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಭಾನು ರಾಠೋಡ ನಿಜಾಮಾಬಾದ ಅವರು ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾದರು. ಹಲವು ಬಾರಿ ನಿಜಾಮ ಅರಸು ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟು, ಸೇವಾಲಾಲರ ಭಾವಚಿತ್ರ ತರುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಅಖಂಡ ಭಾರತದ ಬಂಜಾರಾ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇವಾಲಾಲರ ಭಾವಚಿತ್ರ ಪರಿಚಯಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಚಂದ್ರಭಾನರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

[6] ಸೇವಾಲಾಲನ ತಂದೆ ಭೀಮಾ ನಾಯಕ ಮರಣಿಸಿದ ಸಂಗತಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಅದೊಂದು ಒಗಟಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ.

೬. ಥಾಡಿ : ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು*

ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಸೇತುವೆಯಂತಿರುವ ಥಾಡಿಯರು ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು. ಹಿಂದೂ-ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅವರ ಬದುಕು ಇಂದು ಡೋಲಾಯಮಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಕಾರಣ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ, ರಕ್ಷಿಸುವ ಕೆಲಸ ಇಂದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಿದೆ.

“ಅಗಣಿತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ತವರಾಗಿರುವ ಭಾರತದ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ಇಂದು ತೀವ್ರ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ವರ್ತಮಾನದ ತುರ್ತು ಅಗತ್ಯ. ಈ ಮಾತು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಅನ್ವಯಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.....

.....ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳ ಫಲವಾಗಿ ರಭಸದ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಈಡಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಹಜ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಅನ್ಯದೇಶೀಯರಿಗೆ ಜಾನಪದ ಒಂದು ಜೀವಂತ ಪಳೆಯುಳಿಕೆ.”

[1]

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವ್ಯಾಪಕ ಸಂಶೋಧನೆ ಎಷ್ಟು ನಡೆದರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿ ಗಾಯಕರ ಅಧ್ಯಯನ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಜಾನಪದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. “ಈ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರ ಮಹಾಪರಂಪರೆ ೧೯೬೦ರ ಹಿಂದೆ ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಈ ಗಾಯಕ ವರ್ಗವನ್ನು ಯಾವ ಸಂಗ್ರಹಕರೂ ಗುರುತಿಸದಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಈ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಕಂಡು ಅವರ ಹಾಡಿನ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಆ ದೊಡ್ಡ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಅವರಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.”[2]

ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳು, ಲಾವಣಿಗಳು ಕಥನಗೀತೆಗಳು ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವುದು ಈ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರ ಮೂಲಕ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಗಾಯಕ ವರ್ಗದವರ ಮೌಖಿಕ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹಾಗೂ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ತುಂಬಾ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಗಾಯಕ ವರ್ಗಗಳ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ.”[3] ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಇಪ್ಪತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರಲ್ಲಿ ಕಂಸಾಳೆ, ನೀಲಗಾರರು, ಚೌಡಿಕೆಯವರು, ಗೊರವರು, ಗಣಿಯವರು ಮುಂತಾದ ಗಾಯಕ ವರ್ಗದ ಗುಂಪಿಗೆ ಇನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಲಂಬಾಣಿ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ “ಥಾಡಿ”ಯನ್ನು ಸೇರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.”[4]

ಥಾಡಿಯರು ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು. ಲಂಬಾಣಿಗರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯವರ ಹತ್ತಿರ ವೃತ್ತಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಥಾಡಿಯರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ತಾಂಡಾಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಗುಲಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಖಣದಾಳ ತಾಂಡಾ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ನೆರಡಗಿ ಮೋಕ ತಾಂಡಾ, ಪಾಂಚಿಲಗಿ ತಾಂಡಾ, ಶಹಾಬಾದ ತಾಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಥಾಡಿಯರ ಕುಟುಂಬಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಚಿನ್ನ ಸಮುದ್ರ[5] ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ಈ ಜನ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಹೊಟಗಿ, ಗಂಗಾಖೇಡ, ಮಲೇವಾಡಿ, ಪೊಹರಾಗಡ, ಫೂಲ ಉಮರಿ[6] ಪರಭಣಿ, ಪೇನಗಂಗಾ, ಲಸಣವಾಡಿ ನಾಂದೇಡ,” ದರಾಟ್ಟಿ, ಉಮರಖೇಡ, ಪುಸದ, ಯವತಮಾಳ, ಲೋಹಾ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಥಾಡಿಯರು ಕರ್ನಾಟಕ ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟು ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೇ ಇದ್ದು ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಒಗಟಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ “ಖಾತೋಜಾವ ಪಿತೋಜಾವ ಓರೇ ಗೋಣ್ಣೆ ಸಾರು ಲೇಯಿಜಾವ” (ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದ, ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ) ಎಂಬ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಥಾಡಿಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಥಾಡಿಯರು ವೃತ್ತಿಗೆ ಹೊರಡುವಾಗ “ಸಾರಂಗಿ ವಾದ್ಯ”, ಬಟ್ಟೆ-ಚಾದರ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಾದ ಕೈಚೀಲ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಅಥವಾ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮೊದಲಿಗೆ ನಾಯಕನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ರೂಢಿ-ಸಂಪ್ರದಾಯ. ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನು, ಥಾಡಿಗೇ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಉಟೋಪಚಾರ ಮತ್ತು ಇರುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಲಂಬಾಣಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಥಾಡಿಯರನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು. ಸಂಜೆ ಉಟ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಜನರು ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಶ್ರೋತೃಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಥಾಡಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹಾಡು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಾರಂಗಿ ವಾದ್ಯದ ಇಂಪಾದ ಶ್ರುತಿ ತೆಗೆದು ಧ್ವನಿಗೂಡಿಸಿ ಲಂಬಾಣಿ ಹಂಗಳೆಯರನ್ನು ಮೋಡಿ ಮಾಡುವ ಥಾಡಿ “ನಿಂತ ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಶೃಂಗಾರ ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಹಣೆದು, ಸಲೀಸಾಗಿ ಹಾಡಿ ಕುತೂಹಲಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಡಿನ ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ವಿವರಣೆ ಹಾಸ್ಯ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಶೋತೃಗಳಿಗೆ ಮನರಂಜನೆ ಒದಗಿಸುವ ಥಾಡಿ ಚೈತನ್ಯದ ಚೆಲುವು ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ಇವರು ಹಾಡುವ ಪ್ರಮುಖ ಕಥಾನಕಗಳೆಂದರೆ, ಲಂಬಾಣಿ ಮೂಲಪುರುಷರ ಪರಂಪರೆ, ಲಂಬಾಣಿ ಜನಪದ ಲಾವಣಿ, ಮಹಾಸತಿಯರ ಗೀತೆ, ಬಾಲಾಜಿಗುರು, ಹಾತಿರಾಂ ಬಾವಾ, ಲೋಕಾಮಸಂದ, ಲಿಂಗಾಮಸಂದ, ಸೇವಾಭಾಯಾ, ಸಾಮಾಕಿಮತಾ, ರಾಮರಾವ್ ಮಹಾರಾಜ, ದಾಮಾಜಿಪಂತ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಲಂಬಾಣಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಅಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ “ಹವೇಲಿಗೀತೆ”ಯನ್ನು ಸಾರಂಗಿ ವಾದ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ನುಡಿಸಿ ಜನಮನವನ್ನೇ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಲಂಬಾಣಿ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ ಥಾಡಿಯರು ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಗುಜರಾತ, ಪಂಜಾಬ, ರಾಜಸ್ಥಾನ”[7] ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. “ಸಾರಂಗಿ” ಎಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪದ ವಾದ್ಯ ಇವರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನ.

ಥಾಡಿಯರು ಯಾರು?

ಬಂಜಾರ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ ಥಾಡಿಯರು ಪಂಜಾಬ ಭಾಟ್-ಮೀರಾಸಿ “ಥಾದಿ”ಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾರೆ.”[8] ಇವರು ಪಂಜಾಬದವರು ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈ ಜನಪದ ಗಾಯಕರು ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ವಾದ್ಯದ ಹೆಸರು ಥಾದ್ (ಸಾರಂಗಿ) ಆದುದರಿಂದ “ಥಾಡಿ” ಎನ್ನುವ ಪದವು ವಾದ್ಯದಿಂದಲೇ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಈ ಪದವು ಥಾದ್ > ಥಾದ > ಥಾದಿ > ಥಾಡಿ = ಥಾಡಿ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು ಲಂಬಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವತ್ತಿಗೂ “ಥಾಡಿ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಚಿರಪರಿಚಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಥಾಡಿಯವರ ಹಿರಿಯ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ “ಥಾದಿ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. “ಥಾದಿ” ಹೆಸರಿನ ಪರ್ಯಾಯ ಪದವೆ ಥಾಡಿ”[9]

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಥಾಡಿಯರಿಗೆ “ಗಾಜಿ-ಗಂಧಾ”[10] ಅಥವಾ ಗಾಜು-ಗೋಣಿಯಾ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಿಬ್ಬರು ಸಹೋದರರು ಲಂಬಾಣಿಗಳ ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ವಂಶ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ರಮ್ಯ-ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ, ಜನಮನ ಗೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಮನಸೋತ ಶೋತೃಗಳು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕಾಳು-ಕಡಿ, ದುಡ್ಡು-ದುಗ್ಗಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವದಿಂದ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

“FOLKLORE OF TEH PUNJAB” ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ “ಸೋಹಿಂದರ ಸಿಂಗ” ಬೇಡಿಯವರು ಥಾಡಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ:

ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಭಟ್ಟರು ಮತ್ತು “ಥಾದಿ”ಯವರು ಜನಪ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಹಳ್ಳಿಯ ವಿಶೇಷ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಶೋತೃಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಜನಪದ ವಾದ್ಯಗಳಾದ “ಅಲ್ಲೋಸ್”, “ಏಕತಾರ” ಮತ್ತು “ಥಾದ” (ಸಾರಂಗಿ)ನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ

ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವೀರಕಾವ್ಯಗಳು, ರಮ್ಯ ಲಾವಣಿಗಳು ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹಾಡಿನ ಲಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿಸಿ ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಶೋಭೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಜನಮನವನ್ನೇ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.”[11]

“A MONOGRAPH ON THE BANJARA CLAN” ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಿ. ಎನ್.ಎಫ್. ಕಂಬರಲೇಜ್ ಅವರು ಥಾಡಿಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಚಾರಿ ಗಾಯಕ ವೃತ್ತಿ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ಗುಂಪುಗಳಾದ ಚಾರಣರು, ಮಾಥೂರಿಯರು, ಲಭಾನರು ಮತ್ತು ಧಾರಿಯರು” ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಉಪಪಂಗಡವಾದ ಧಾರಿಯರು ಅಥವಾ ಸಂಚಾರಿ ಗಾಯಕರು ಅವರೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವರ ಪೂರ್ವಜ ಭಾಟ ಜಾತಿಯ ಸದಸ್ಯನಾಗಿದ್ದು, “ಸಿಖ್” ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಯ ಕಟ್ಟಾ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಗುರುನಾನಕನ ಜೊತೆಗೆ ಮೊಘಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹುಮಾಯನನು ನೀಡಿದ ಔತಣಕೂಟಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಗೋಮಾಂಸ ಅಥವಾ ಎಮ್ಮೆಯ ಮಾಂಸದೊಡನೆ ಮಾಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಸಂಗೀತಗಾರನಾಗಿ ಮೊಘಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅವರ ಮಕ್ಕಳು ಚಾರಣರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಬಂಜಾರ ಜಾತಿಯ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರಾದರು....., “ಧಾರಿಯರು ಸಂಚಾರಿ ವೃತ್ತಿ ಗಾಯಕರಲ್ಲದೆ ಭಿಕ್ಷುಕರು ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಾದ ಚಾರಣರ ಹಿರಿಮೆ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ದಿಲ್ಲಿಯ ಹಳೆ ಮಹಾರಾಜರ ಗತವೈಭವಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡು ಹೇಳುತ್ತ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಚಾರಣರ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟು, ಅವರಿಂದ ಎಳೆಯ (ದನ) ಕರುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಹಣವನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. “ಇವರು ಮುಸಲ್ಮಾನರಾಗಿದ್ದು, ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ”[12] ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಎರಡನೆಯ ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಆದಿಲ್ ಶಾಹನು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೮೦-೧೬೨೬) ಬರೆದ ದಖನಿ ಭಾಷೆಯ ಗೀತೆಗಳ ಸಂಕಲನ “ಕಿತಾಬೆ-ನೌರಸ” ಅಥವಾ ಕಿತಾಬ-ಇ-ನವರಸ” ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

“ಅತಾಈ ಥಾಡೀ, ಗುನೀಜನ ತರಜಗ ಗುಸಾಈಂ ತ್ರಿಲೋಚನ, |
ಭಾಕಾ ನ್ಯಾರೀ ನ್ಯಾರೀ ಭಾವ ಏಕ ಕಹಾ ತುರಕ ಕಹಾ ಬರಹಾಮನ |
ಉತ್ತಮ ಭಾಗನೀಕೋ ಸೋಸೋಹೀ ಜಾ ಸರಸುತೀ ಹುಯಿ ಪ್ರಸನ್ನ |
ಇಬ್ರಾಹೀಮ ಸೊಂಸಾರ ಚಾಹೆ ವಿದ್ಯ, ಸಬದ ಗುಸೇವಾ ಜಪಕರ ಏಕಮನ |”

ಅರ್ಥ: ಈ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಕಾರದ ಗಾಯಕರು, ಥಾಡೀ, ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಗಾಯಕರು ಹಾಗೂ ಗುಣೀಜನರು ಮೂರು ಲೋಕದ ಒಡೆಯ ಈಶ್ವರನ ಮೂರು ಕಣ್ಣುಗಳಿದ್ದಂತೆ.”[13]

ಥಾಡಿಯರು ಪ್ರಮುಖ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತಿಲ್ಲ. ಇವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ದೊರೆಗಳ ಆಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ಗೀತೆಗಳ ಮತ್ತು ದೋಹಾಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಸಂಗೀತ ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಗಾಯಕರೆಂದು ಸ್ವತಃ ಎರಡನೆಯ ಇಬ್ರಾಹಿಮ್ ಆದಿಲ್‌ಶಹನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಜನಪದ ಐತಿಹ್ಯ:

ಡಮರು ಬಾರಿಸಿ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೋಲಾ ಕೃಷ್ಣನ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೃಷ್ಣನ ಮನ ಒಲಿಸಿ ರಾಧೆಯನ್ನು ಕರೆತಂದನು. ಮಂತ್ರವಾದಿ ಭವಯ್ಯನು ಮೋಲಾ-ರಾಧಿಕಾರ ಜೊತೆಗೆ ನೃತ್ಯಮಾಡುತ್ತ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಭವಯ್ಯ ತಿಪ್ಪೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಯುತ್ತಿದ್ದ ಕತ್ತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದು ಅದರ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸಿದಾಗ ಕತ್ತೆ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯಾಯಿತು! ಅವಳನ್ನೆ ಮೋಲಾನ ಸಹೋದರ ಮೋಟಾನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಐತಿಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಮೋಲಾ, ರಾಧಿಕಾ ಮತ್ತು ಭವಯ್ಯ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತ ರಾಹುಗಡ, ಪಾವುಗಡ ಮತ್ತು ಚಾವುಗಡ ಈ ಮೂರು ರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರಿಂದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಪುತ್ರರನ್ನು ದತ್ತು ಪಡೆದು ತಂದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಜೊತೆಗೂಡಿ, “ಸಿಕಂದರ ಬಾದಶಹಾ”ನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಾಜನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನೃತ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಕೋರಿ ಹುಳುಗಳು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮುತ್ತಿ ರಕ್ತ ಹೀರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನ ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಸೋಚಿಗದ ಸಂಗತಿಯನ್ನರಿತ ಮಂತ್ರವಾದಿ ಭವಯ್ಯನ ಕೋರಿ ಹುಳುಗಳು ಮತ್ತೆ ಬಾರದಂತೆ ತಡೆಹಿಡಿದನು. ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ನೃತ್ಯ ಮಾಡಿ ಜನಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದನು. ಆ ಚಮತ್ಕಾರಿಕ ಘಟನೆಯನ್ನರಿತ ಬಾದಶಹ, ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಭವಯ್ಯನನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡಬೇಕು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಕೋರಿ ಹುಳುಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆಂದು, ಭವಯ್ಯನಿಗೆ ಅರಮನೆಯೊಳಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಕೊಲೆಗೈದನು. ಬಾದಶಹನ ದೃಷ್ಟ್ಯ ಸಹಿಸದೆ ಮೋಲಾ ಮತ್ತು ರಾಧಿಕಾ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಬಾದಶಹನು ನಿಜ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಳಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದನು. ನೀವು ದುಃಖಿಸಬೇಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಭವಯ್ಯನ ಬದಲಿಗೆ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಭಾಟ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಗಾಜಿ-ಗಂದ್ರಾರನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದನು. ರಾಜನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಗಾಜು-ಗಂದ್ರಾ ಬಂಜಾರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರಾಗಿ ಬೆರೆತು ಹೋದರು.

ಮೇಲಿನ ವಿವಿಧ ವಿದ್ಯಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ವಕ್ರಗಳ ಮೌಖಿಕ ಆಧಾರಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಜನಪದ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಠಾಡಿಗಳು ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರಾಗಿದ್ದು, ಭಾಟ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ದೊರೆಗಳ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಮಣಿದು ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.”[14] ಅವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ದಖಣಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗೀತೆ ಮತ್ತು ದೋಹಾಗಳನ್ನು ಹಾಡುವಂತೆ ಕಲಿತರು. ಸಾರಂಗಿ ವಾದ್ಯ ನುಡಿಸುತ್ತ ಶ್ರೋತೃಗಳು ತಲೆದೂಗುವಂತೆ ಮೆರೆದರು. “ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ೧) ಹಾಡುವುದನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಬದುಕುವವರು. ೨) ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಬೇರೊಂದು ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಕೇವಲ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಡುವರು.....

..... ಮೊದಲನೆಯ ವರ್ಗ ಕೇವಲ ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾದುದು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮತದವರೋ ಯಾವುದೋ ದೈವದ ಅರಾಧಕರೋ ಹಾಡುವುದನ್ನು, ಕಥೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಯಾವ ದೈವದ ವಲಯಕ್ಕೂ ಒಳಪಡದೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ದೇವರ, ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹಾಡಬಹುದು. ಈ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು ಅಥವಾ ಕಥೋಪಜೀವಿಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.”[15]

ಡಾ. ಜಿ.ಶಂ. ಪರಮಶಿವಯ್ಯನವರು ಹೇಳಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಠಾಡಿಯರು ಮೊದಲನೆಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಠಾಡಿಯರ ಪೂರ್ವಜರ ಕಾಲದಿಂದ ಬೆಳೆದುಬಂದ ವೃತ್ತಿಯು, ಇವತ್ತಿಗೂ ಸಲೀಸಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವಾದದ್ದು. ಠಾಡಿಯರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ “ಹೆಳವರು” ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನ:

ಥಾಡಿಯರು ಹಿಂದೂಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ದಸರಾ, ದೀಪಾವಳಿ, ಹೋಳಿ, ಯುಗಾದಿ ಮುಂತಾದ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳನ್ನು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಇಮಾಮ ಹುಸೇನ, ಬಂದೇನವಾಜ, ಮಹಿಬೂಬ ಸುಬಾನಿ, ಕಾಶೀಮ್ ಧೂಲಾ, ಮೊಹರಂ, ರಂಜಾನ್, ಬಕ್ರೀದ್, ಈಸೂಬ ಬಾಬಾ, ಜಂಗಲಿ ಬಾಬಾ ಮುಂತಾದ ಮುಸ್ಲಿಂ ದೇವತೆ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಇವರು, ಮಸೀದಿಯಿಂದ ಪೀಠಾಸನವನ್ನು ಕರೆಸುತ್ತಾ ಮದುವೆಗಳಲ್ಲಿ “ನಿಖಾ” ಪದ್ಧತಿ ಆಚರಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ.

ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ :

ಭಾಷೆ ನಡವಳಿಕೆ, ವೇಷಭೂಷಣ ಮುಂತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಟವಾಗಿ ಲಂಬಾಣಿಗರನ್ನೇ ಹೋಲುವ ಇವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಲವಾರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ. ಹಿಂದೂ ಮತ್ತು ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆದಿರುವ ಥಾಡಿಯರದ್ದು ಅರೆಬರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಹಿಂದೂಗಳನ್ನೆಲ್ಲೆಕೋ ಅಥವಾ ಮುಸ್ಲಿಂಗಳನ್ನೆಲ್ಲೆಕೋ ಎನ್ನುವ ವಿಸ್ಮಯ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಥಾಡಿಯವರು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟ.

ಮುಂಜಿವೆ-ಸುನತಿ :

ಥಾಡಿಯರಲ್ಲಿ ಸುನತಿ (ಮುಂಜಿವೆ) ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಇದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಖಲೀಫನನ್ನು ಕರೆದು ಅವನಿಂದ ಸುನತಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸುನತಿ ಮಾಡುವ ಮುಂಜಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಹೊಸಬಟ್ಟೆ ಹಾಕಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಗಂಡುಮಗುವಿಗೆ ಕೂಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಖಲೀಫನು ಅಲ್ಲಾಹನಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ಸುನತಿ ಮಾಡುವನು. ಆ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಖಲೀಫನಿಗೆ ಕಾಳು-ಕಡಿ, ಬಟ್ಟೆ-ಬರೆ ಐವತ್ತೊಂದು ರೂಪಾಯಿ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪದ್ಧತಿ ಲಂಬಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಥಾಡಿಯರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಪಂಗಡಗಳಿವೆ. ಥಾಡಿ ಮತ್ತು ಭಾಟ. ಈ ಪ್ರಮುಖ ಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ಉಪಪಂಗಡಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

ಥಾಡಿಯರ ಉಪಪಂಗಡಗಳು - ೧೨ : ೧) ತಾಜನಾಥ (ತಾಜವೇ), ೨) ಪೋಚಲಾ, ೩) ರತ್ನಾ, ೪) ಡುಂಗೋತ್ರ (ಡುಂಗ್ರಾ), ೫) ಶೇವ್ಯಾ (ಶರಾ), ೬) ರೋಡಿಯಾ (ರುಧಾ), ೭) ಭಾಣಿಮಾ (ಬಾಜಿ), ೮) ಸಗ್ರಾವತ, ೯) ಭಗ್ರಾವತ, ೧೦) ರಾಮದಾಸ, ೧೧) ಭೀಮಲಾ, ೧೨) ಧೇರಾವತ (ಧೋಳಿಯಾ).

ಭಾಟರ ಉಪಪಂಗಡಗಳು - ೮ : ೧) ಗಂಗ್ರಾ, ೨) ಹರಸಿಂಗ, ೩) ಕಂಡೇಳಿಯಾ ಕಾಪಡಿ (ಗಾದಿರ ಮಾಲಕ), ೪) ಝಾಡಪೋಡ, ೫) ಸಗಣ್ಯಾ, ೬) ಝಾಪಡಿ, ೭) ಮಫರಿಯಾ, ೮) ದೇವ್ಯಾ.

ಥಾಡಿಯರ ೧೨ ಉಪಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಮೊಘಲರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದರು.

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಥಾಡಿಯರ ಉಪಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಚಲಾ, ರತ್ನಾ, ಡುಂಗ್ರೋತ ಶೇವ್ಯಾ, ರೇಡಿಯಾ, ಭಾಣಿಯಾ ಮತ್ತು ಸಗ್ರಾವತ ಇವರುಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಕಡೆಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದರು. ಇನ್ನುಳಿದ ತಾಜನಾಥ, ಭಗ್ರಾವತ, ರಾಮದಾಸ, ಭೀಮಲಾ ಮತ್ತು ಧೇರಾವತ ಇವರುಗಳು ಮೊಘಲರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತ ಉಳಿದರು.

ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ರತ್ನಾ, ಡುಂಗ್ರೋತ, ಶೇವ್ಯಾ ರೇಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಭಾಣಿಯಾ ಈ ಪಂಗಡದವರ ನಡುವೆ ಹೆಣ್ಣು-ಗುಂಡಿನ ಸಂಬಂಧ ನಿರ್ಬಂಧವಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಪಂಗಡದವರು ಸಹೋದರ ಸಮಾನ; ತಾಜನಾಥ ಪೋಚಲಾ ಇನ್ನುಳಿದ ಪಂಗಡದವರ ಜೊತೆ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡಲು ಬರುತ್ತದೆ.

ಧಾದ್-ಸಾರಂಗಿ ವಾದ್ಯ :

ಥಾಡಿಯರು ಬಳಸುವ ವಾದ್ಯದ ಹೆಸರು ಸಾರಂಗಿ. ಇದು ವೀಣೆ ಮಾದರಿಯದ್ದು. ಒಂದೂವರೆ ಅಥವಾ ಎರಡು ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಇರುತ್ತದೆ. ಸಾರಂಗಿಗೆ ತೇಗದ ಅಥವಾ ಮಾವಿನ ಮರದ ತುಂಡನ್ನು ಪೊಳ್ಳಾಗುವಂತೆ ಕೊರೆದು, ಮೇಕೆಯ ಚರ್ಮವನ್ನು ಅಂಟಿಸಿ ಬಿಗಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾರಂಗಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಉಕ್ಕಿನ ತಂತಿಗಳು ಮತ್ತು ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ಮೇಕೆಯ ಕರುಳಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿರುವ ತಂತಿಯನ್ನು ಹುರಿ ಮಾಡಿ ಒಣಗಿಸಿ ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ತಂತಿಯಿಂದ ಬಂಧಿಸಿರುವ ಹಿಡಿಗೆ “ಮೊಣ್ಣಾ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಾರಂಗಿಗೆ ಮೂರು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಿಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಹತ್ತು ತೇಗದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಸಣ್ಣ ಹಿಡಿಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ತಂತಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಡಿನ ಲಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಸಡಿಲು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಾರಂಗಿಯನ್ನು ನುಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಮಾನನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಮಾನಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯ ಜವೆಯಿಂದ ಪೋಣಿಸಿ ಎರಡೂ ಬದಿಗೆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಚಾರಿ-ನಿಘಂಟುಗಳು :

ಬಂಜಾರಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳು ಥಾಡಿಯರಿಲ್ಲದೆ ನೆರವೇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಥಾಡಿಯರಿಗೆ ಇತ್ತು. ಬಂಜಾರ ಸಮಾಜವನ್ನು ಜಾಗೃತಿಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಥಾಡಿಯರದಾಗಿತ್ತು. ಥಾಡಿಯರು ಲಂಬಾಣಿ ತಂಡಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ಕಥೆ, ಹಾಡು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ಗುಂಪಿನ ಜನರಿಗೆ ಮನರಂಜನೆ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯಾ ತಂಡಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಸೆಯುವಲ್ಲಿ ಥಾಡಿಯರದು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವಿತ್ತು. ಅವರು ಅಂತಹ ಸಂಚಾರಿ ನಿಘಂಟುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಒಂದು ತಂಡದ ಸುಖ ಸಂತೋಷ, ನೋವು-ನಲಿವುಗಳು ಮತ್ತೊಂದು ತಂಡಕ್ಕೆ, ಮತ್ತೊಂದು ತಂಡದ ವಿಷಯ ಮಗದೊಂದು ತಂಡಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ತಂಡದಿಂದ ತಂಡಕ್ಕೆ ಸುದ್ದಿ ತಲುಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಇವರದಾಗಿತ್ತು.

ದ್ವಿಮುಖ ಧರ್ಮದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಥಾಡಿಯರ ಬದುಕು ಇಂದು ಡೋಲಾಯಮಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮೊದಲಿನಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಳು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿರುಚಿ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಳು-ಕಡಿ, ದುಡ್ಡು-ದುಗ್ಗಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಂತು ದೂರವೇ ಉಳಿಯಿತು. ಈ ದಿನೆಯಲ್ಲಿ ಥಾಡಿಯರ ಬದುಕಿನ ವಿಭಿನ್ನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪಳೆಯುಳಿಕೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಾದರೂ ಹಿಡಿದಿಡುವ ಕಾರ್ಯ ಆಗಬೇಕಿದೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿ ಗಾಯಕರು ಕಾತರದಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾರ್ಯ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ಬರಲಿ ಎಂದು ಆಶಿಸೋಣ.

* * *

* ಅಖಿಲ ಭಾರತ ೬೬ನೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ “ಹೊಸ ಶೋಧಗಳು” ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ : ೧೪-೧೨-೧೯೯೭ರಂದು ಮಂಡಿಸಿದ ಪ್ರಬಂಧ (ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ) (ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ) ಜನವರಿ ಹಾಗೂ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೯೮, ಸಂಪುಟ ೩೦, ಸಂಚಿಕೆ: ೧-೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಲೇಖನದ ಪರಿಷ್ಕೃತ ರೂಪ - ಸಂಪಾದಕರು ಡಾ. ಎಂ.ಬಿ. ನೇಗಿನಹಾಳ, ಡಾ.ಎ. ಮುರಿಗೆಪ್ಪ

[1] “ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಹೋಳಿಹಬ್ಬ” : ಡಾ. ಹರಲಾಲ ಪವಾರ (ಡಾ. ದೇವೇಂದ್ರಕುಮಾರ ಹಕಾರಿ ಅವರ “ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ನುಡಿ”ಗಳಿಂದ ಆಯ್ದು ಭಾಗ)

[2] “ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು” (ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ) ಡಾ. ಜಿ.ಶಂ. ಪರಮಶಿವಯ್ಯ, ೧೯೭೯, ಪುಟ-ix

[3] ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡುವ ಈ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿ, ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡ ಕೀರ್ತಿ ಖ್ಯಾತ ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಡಾ. ಜಿ.ಶಂ. ಪರಮಶಿವಯ್ಯನವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅವರ “ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು” ಎಂಬ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವು ಈ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಒಂದು ಮೌಲಿಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ.

[4] “ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” : ಡಾ. ಪಿ.ಕೆ. ಖಂಡೋಬಾ, ೧೯೮೮, ಪುಟ-೭೬

[5] “ಚಿನ್ನ ಸಮುದ್ರ” ಈಗಿನ ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮ. ಥಾಡಿ ರಾಮಾನಾಯಕರು ಸಾರಂಗಿ ಮೇಳಕ್ಕಾಗಿ ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ “ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ”ಯಿಂದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಇವರು ನುಡಿಸುವ “ಸಾರಂಗಿ” ವಾದ್ಯ ಕೆಲವರ ಬಾಯಲ್ಲಿ “ತಂಬೂರಿ”ಯಾಗಿ “ತಂಬೂರಿ ರಾಮಾನಾಯಕ” ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನೂ ಇವರಿಗೆ ತಂದಿತ್ತು.

ರಾಮಾನಾಯಕರ ಪರಿಚಯ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಪ್ರಭ (೧೯೮೨)ರಲ್ಲಿ ಬೆನಕನಹಳ್ಳಿ ಜಿ.ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಜಿ.ಎನ್. ಮೋಹನ್, ಸುಧಾ (೧೯೮೫)ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾ ಇವರನ್ನು ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ “ಸಾರಂಗಿ ರಾಮ” ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಬದುಕು ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದನ ಉಜ್ವಲತೆ-ದುರಂತಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಕಲೆಗೆ ಸಾವಿಲ್ಲ, ಅದು ಚಿರಂತನ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ರಾಮಾನಾಯಕರ ಮರಣಾನಂತರ ಮೂಲೆಗುಂಪಾದ ಕಲೆ ಅವರ ಮಗ ಉಮ್ಮಾ ನಾಯಕನಿಂದ ಮರುಹುಟ್ಟು ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು (ವಿವರಣೆಗೆ ನೋಡಿ: ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದ ಮಹನೀಯರು ೧೯೮೦-೧೯೮೬)

[6] ಶ್ರೀ ರಮಸಿಂಗ ಭಾನಾಮತ ಇವರು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಪದ್ಮಶ್ರೀ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕೃತರಾಗಿದ್ದು; ಬಂಜಾರಾ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಹಲವಾರು ಮಹತ್ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು, ದೇಶ ವಿದೇಶ ಪರ್ಯಟನ ಮಾಡಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಥಾಡಿ ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನವರಾಗಿದ್ದು, ಶ್ರೀಯುತರು ೧೦-೦೬- ೨೦೦೨ರಂದು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅಗಲಿಕೆಯಿಂದ ಬಂಜಾರಾ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಅಪಾರ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗಿದೆ.

[7] “ಥಾಡಿ”ಯರು ಪಾರಂಪರಿಕ ಹಾಡುಗಾರರು. ಅವರು ವೃತ್ತಿ ಹಾಡುಗಾರರೂ ಹೌದು. ಕೆಳವರ್ಗದವರಾದ ಇವರಿಗೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಮಿರಾಶಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕೀಳಾಗಿ ಕಾಣಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಡ್ರಮ್ಮ ಬಾರಿಸುವವರ ಗುಂಪು ಹಾಗೂ “ಸಾರಂಗಿ” ಬಾರಿಸುವವರ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಂಪು ಇದೆ. ಅವರ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ “ಥಾಡಿ”ಗಳ ಕುರಿತಾದ ವಿವರಗಳು ಮೊಗಲರ ಇತಿಹಾಸ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿದೆ. (Joep Bor, 1987) ಜೋಪ ಬೋರ ಹೇಳುವಂತೆ

(Fawuirullah 1665-66) ಫಕೀರುಲ್ಲಾದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವೇನಿಸಿನ ಪ್ರವಾಸ ಕಥನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಥಾಡಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂಗೀತ ಪರಂಪರೆ ಮೂಲತಃ ರಾಜಸ್ಥಾನಿಯರದು ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಫಕೀರುಲ್ಲಾದ ಪ್ರಕಾರ ಥಾಡಿಗಳು ರಾಜಸ್ಥಾನದವರಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ಕಲೆ ಬಹಳ ಹಳೆಯದು. ಅವರು ೪ರಿಂದ ೮ ಸಾಲಿನ ಕಕರಾವನ್ನು ಪರರ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜರ, ಅಥವಾ ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಫಕೀರುಲ್ಲಾದ ಪ್ರಕಾರ ಪಂಜಾಬಿ “ಥಾಡಿ”ಗಳು “ದೊಲ್ಕು” ಬಾರಿಸುತ್ತ ಯುದ್ಧಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಪಂಜಾಬಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ “ಥಾಡಿ” ಎಂದರೆ ಡ್ರಮ್ (ಡೋಲ್). ಹಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಇಬ್ಬರಿದ್ದು, ಹಿರಿಯ ಉಸ್ತಾದನು ಆರಂಭದ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅನುಯಾಯಿಗಳು (ಶಗಿದ್‌ರು) ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೭ನೇ ಶತಮಾನದ “ಥಾಡಿ”ಯರ ಸಂಗೀತದ ಕಲೆ ಇಂದಿನ ಕಲೆಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಮೈಕೆಲ್ ನಿಜವಾನ (Michael Nijhawan)ರು ಹೇಳುವಂತೆ ಥಾಡಿ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಉಸ್ತಾದನು ಮುಖ್ಯ ಹಾಡುಗಾರನಾದರೆ, ಶಗಿದ್‌ರು ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ರಾಜಪ್ರಿತರ ವೀರಯುಗ, ವೀರರು ಅವರ ಯುದ್ಧಗಳು, ಅವರು ಯುದ್ಧಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಮನೋಭಾವ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಸಿಖರು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಶೌರ್ಯ ಹಾಗೂ ತ್ಯಾಗಬಲಿದಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಿಖರ ಗುರು ಹರಗೋವಿಂದ ಹಾಗೂ ಗುರು ಗೋವಿಂದರ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ಹಾಡುಗಳಿವೆ.

ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು “ಥಾಡಿ” ಸಂಗೀತದ ಬಗ್ಗೆ ಭಿನ್ನವಾದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. Charlotte Vaudeville (೧೯೬೨ : ೦೪ : ೪೫)ಯವರು ಈ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಾರರು ಡೋಲು ಬಾರಿಸುತ್ತ ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಲಫಲಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥದ ಗುರುಗಳ ಸ್ಮರಣೆ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. “ಥಾಡಿ” ಎಂಬ ಪದವು ಭಕ್ತಿ ಸಂಗೀತದ ಪಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಮೂದಾಗಿದೆ. ವಲ್ಲಾಭಾಚಾರ್ಯ ಪಂಥದ ಸ್ಥಾಪಕ ಸೂರದಾಸ (೧೪೮೩-೧೫೬೩)ರು ತಮ್ಮ ಭಾವಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಥಾಡಿ ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಗುರುಗಳು ಪಂಜಾಬಿ ಭಾಷೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಅವರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ದೋಹಾ ಚರಣವು ಸಿಖರ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಥಾಡಿ ಸಂಗೀತಗಾರರು ದೋಹಾಗಳನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದರೆಂದು ವಡೆವಿಲ್ಲೆ ಎನ್ನುವವರು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ಥಾಡಿಗಳು “ಜಾಟ” ಹಾಗೂ “ಮಿರಾಸಿ”ಗಳಿಂದ ಉದಯವಾದವರು. ಮೂಲತಃ ಅವರು ಕಂಗಾನ ಹಾಡುಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ನಂತರ ಸಿಕಾರಾ (cikara) ಸಾರಂಗಿ ಹಾಗೂ ಡಾಪ ಸಂಗೀತ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಬಳಸತೊಡಗಿದರು. ವಿವರಣೆಗೆ ನೋಡಿ: Punjab’s Dhadi Tradition : Genre and Community in the Aftermath of partition Micheal Nijhawan. Assistant Prof. Social Anthropology, South Asia Institute of Heidelberg University, Germany Editor, Indian FOLKLIFE VELACHARY, CHENNI-INDIA.

[8] ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ “ಭೋಪ” ಎಂಬ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾರರು ಥಾಡಿಯರು ಹಾಗೆ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

[9] ವಿವರಣೆಗೆ ನೋಡಿ: “ಕರ್ನಾಟಕ ಹೆಳವರು ಒಂದು ಜಾನಪದೀಯ ಅಧ್ಯಯನ,” (ಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಎಚ್‌ಡಿ, ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧ), ಡಾ.ಹರಿಲಾಲ ಪವಾರ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೯೫, ಪುಟ-೮೪.

[10] “ಗಾಜಿ ಮತ್ತು ಗಂಧಾ” ಇವರಿಬ್ಬರು ಭಾಟ ಜಾತಿಯ ಮೂಲ ಪುರುಷನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಇವರು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಈಗಲೂ ಥಾಡಿಯರು ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಗಂಡುಮೇಕೆಯನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ ಎಂದು ಮಿ.ಎನ್.ಎಫ್. ಕಂಬರಲೇಜ್ ಅವರು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

[11] "Very often in the evening's professional singers enliven village platforms. Bhattas and Dhadis entertain in the audiences till Very late in the night and keep men and woman of all ages absolutely spell-bound with their ballads. These roving minstrels are sometimes accompanied by instrumentalists, who carry folk instruments like an "Algoza, an Iktara and a Dhad sarangi and by playing on them add charm to the recital". "FOLKLORE OF THE PUNJAB," SOHINDER SING BEDI." (1971, p. 105-106).

[12] Quoted by : R.V. Russell and Rai Bahadur Hiralal "The tribes and castes of the central provinces of india," Vol." ** 1975, pp. 170-172.

[13] "ಕಿತಾಬೆ-ನೌರಸ"- ಡಾ. ಕೃಷ್ಣ ಕೊಲಾರ ಕುಲಕರ್ಣಿ ೧೯೯೭, ಪುಟ-೪೯.

[14] ಬ್ರಿಟೀಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಥಾಡಿಗಳು ಸಂತರ ಆಶ್ರಯದಾತರ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ವಿಭಜನೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಇದು ಇನ್ನಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಥಾಡಿ ಕಲೆ ಹಾಗೂ ಸಿಖ ಇತಿಹಾಸದ ಮಧ್ಯದ ಸಂಬಂಧ ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಸಿಖ ಹಾಗೂ ಸೂಫಿ ಪರಂಪರೆಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರ, ಪಂಜಾಬದ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಪಾಕಿಸ್ತಾನಕ್ಕೂ, ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಹಿಂದೂ ಸಿಖರು ಭಾರತಕ್ಕೂ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಜನಜೀವನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬದಲಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ "ಥಾಡಿ" ಸಂಗೀತ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಏರಿಳಿತಗಳಾದವು. ಥಾಡಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಸೋಂಕು ತಗುಲಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಥಾಡಿ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದರು. ಕಾರಣ "ಥಾಡಿ" ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಗುರುದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರು ಸೂಫಿ ಸಂತರ ಕುರಿತು ಮಾತ್ರ ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಬಳಸತೊಡಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿರೋಧಿ ಭಾವನೆಗಳು "ಥಾಡಿ" ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗೆ ಮಾರಕವಾದವು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

[15] "ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು" : ಡಾ. ಜಿ.ಶಂ. ಪರಮಶಿವಯ್ಯ, ೧೯೭೯, ಪುಟ ೭೨.೭೩

೭. ಮಾರವಾಡಿ ಸಹೋದರ : ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿ*

ಮಾರವಾಡಿ, ಗುಜ್ಜರ ಹಾಗೂ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಮೂಲತಃ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಪರಂಪರೆಯವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಾತೃಭೂಮಿ ರಾಜಸ್ಥಾನವನ್ನು ತೊರೆದು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಗುಂಪುಗಳು ಒಂದು ನೆಲೆ ನಿಂತವು.

ಮೂರು ಸಮಾಜಗಳ ಜನರ ವೇಷಭೂಷಣ, ಭಾಷೆ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಮ್ಯತೆಯಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವರು ಮಾತೃಭೂಮಿಯಾದ ರಾಜಸ್ಥಾನವನ್ನು ತೊರೆದು ಬಂದಿದ್ದರು ಒಂದೇ ಕಡೆಗೆ ನೆಲೆಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾರವಾಡಿ ಹಾಗೂ ಗುಜ್ಜರು ಲಂಬಾಣಿಗಳಂತೆ ಕಾಡು ಸೇರದೆ, ನಾಡಿಗೆ ಬಂದು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಲಂಬಾಣಿಗಳು ಸಂಚಾರಿ ಜೀವನದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಊರುಗಳಿಂದ ದೂರದ ಕಾಡು ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನುವಾರುಗಳನ್ನು ಸಾಕಿಕೊಂಡು ಅಲೆಮಾರಿ ಜೀವನ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಈ ಗುಂಪಿನವರು ನಡೆದುಬಂದ ಹಿನ್ನೋಟ.

ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ “ಲಂಬಾಣಿ” ಮತ್ತು “ಮಾರವಾಡಿ” ಇಬ್ಬರು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಶಿವನು ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತಿರುವಿರೆಂದು ಕೇಳಿದನಂತೆ. ಆಗ ಮಾರವಾಡಿ ತನ್ನ ಸಂತಾನ ಇರುವವರೆಗೆ ಅನ್ನದ ಕೊರತೆ ಆಗಬಾರದೆಂದು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಆಮೇಲೆ ಲಂಬಾಣಿಗೆ ಕೇಳಲಾಗಿ, ತನಗೆ “ಬಾಟಿ(ರೊಟ್ಟಿ) ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದನಂತೆ. ಆಗ ಶಿವನು ಇಬ್ಬರಿಗೂ “ವರ” ಕೊಟ್ಟು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಮಾಯವಾದನು. “ಮಾರವಾಡಿ” ಮತ್ತು “ಲಂಬಾಣಿ” ತಮಗೆ “ಶಿವ” ವರ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ತಮ್ಮ ದಿನನಿತ್ಯದ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡರು.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ “ಮಾರವಾಡಿ” ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದ ಲಂಬಾಣಿ, ತಾನೂ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಶಿವನು ಇಬ್ಬರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಮೊದಲು ಮಾರವಾಡಿಗೆ ಕೇಳಲಾಗಿ, ತನಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಕುಳಿತಾಗ ಅನ್ನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ. ಈ ಸಲ ಧನ(ಸಂಪತ್ತು) ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಿವನು ತಥಾಸ್ತು ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಲಂಬಾಣಿಗೆ ಕೇಳಲಾಗಿ “ತಾವು ಮೊದಲನೆಯ ವರದಲ್ಲಿ “ಬಾಟಿ” (ರೊಟ್ಟಿ) ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ, ಈ ಸಲ ಬೋಟಿ (ಮಾಂಸ) ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಶಿವನು ಆಗಲಿ ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಮಾಯವಾದನು. ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಬೇಡಿಕೆ ಈಡೇರಿತೆಂದು ಶಿವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟರು.

ಮುಂದೆ “ಮಾರವಾಡಿ” ಮತ್ತು “ಲಂಬಾಣಿ” ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡರು. ಮಾರವಾಡಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಯೆನ್ನದೆ ಕಷ್ಟದಿಂದ ದುಡಿದು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದನು. ಲಂಬಾಣಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆದು ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತ, “ಬಾಟಿ-ಬೋಟಿ” (ಮಾಂಸಾಹಾರದ) ಉಟ ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಿದನು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬೇಟೆ ಸಿಗದಿದ್ದಾಗ ಸಾಲ ಸೋಲ ಮಾಡಿ ಮಾಂಸಾಹಾರ ತಿನ್ನತೊಡಗಿದ. ಮಾಂಸಾಹಾರದ ಉಟವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಬೇಟೆಯ ಜೀವನ ಆರಂಭಿಸಿದ ಲಂಬಾಣಿ, ಬಡತನ ರೇಖೆಯಿಂದ ದಾಟಿ ಹೊರಬರುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು.

ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಲಂಬಾಣಿಯ ಮಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಳು. ದೂರದ ಸಂಬಂಧಿಯ ಮಗನ ಜೊತೆಗೆ ನಿಶ್ಚಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದನು. ಮದುವೆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಣ ಎಲ್ಲಿಂದ ತರುವುದು ಎಂದು ಲಂಬಾಣಿಗೆ ಚಿಂತೆ ಆಯಿತು. ಆಗ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದವನು “ಮಾರವಾಡಿ” ಸಹೋದರ. ಅವನಿಗೆ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ವಿಷಯ ಹೇಳಿದನು. ಮಾರವಾಡಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಹಣ ಮರಳಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಷರತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಮಾರವಾಡಿಯಿಂದ ಹಣ ತಂದು ಲಂಬಾಣಿ ತನ್ನ ಮಗಳ ಮದುವೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡನು. ಲಂಬಾಣಿ ತನ್ನ ಮಗಳ ಮದುವೆಯ ಹಲವಾರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸುವವರೆಗೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳಾಯಿತು. ಮದುವೆಯಾಗಿ “ದಿಬ್ಬಣ” ಕಳಿಸುವ ದಿನ, ಮಾರವಾಡಿ ಬಂದು ಸಾಲದ ಹಣ ಕೊಡುವಂತೆ ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ಲಂಬಾಣಿ ಈಗ ತಾನೇ, “ದಿಬ್ಬಣ” ಕಳಿಸುತ್ತಿರುವೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ತಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಾರವಾಡಿ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಮದುವಣಗಿತ್ತಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಾಗಿ, ಮಾರವಾಡಿಯ ಬಳಿ ಬಂದು ಅವನ ಕೊರಳ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು, “ಮಾರವಾಡಿ ವೀರಾ ಅಹಿಯಾ” (ಮಾರವಾಡಿ ಸಹೋದರ) ಎಂದು ಅಳುತ್ತ, ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ನೋವನ್ನು “ಹವೇಲಿ” (ಅಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ) ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು. ಅವಳ ಕುಟುಂಬದ ನೋವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಾರವಾಡಿ ಮದುವಣಗಿತ್ತಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿ ನೆರೆದ ಲಂಬಾಣಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕರಾರು ಹಾಕಿದನು. ಲಂಬಾಣಿ ಸಮಾಜ ಇರುವವರೆಗೆ ಮದುವೆ ಮುಗಿದು “ದಿಬ್ಬಣ” ಕಳಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮದುವಣಗಿತ್ತಿಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಾರವಾಡಿ ಹೆಸರು ಮಂತ್ರದಂತೆ ಇರಬೇಕು”

[1]ತಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಾಲದ ಹಣ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಲಂಬಾಣಿಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.”[2]ಅಂದಿನಿಂದ..... ಲಂಬಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಮುಗಿದು “ದಿಬ್ಬಣ” ಕಳಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ “ಹವೇಲಿ ಗೀತೆ” ಹಾಡುವಾಗ ಮದುವಣಗಿತ್ತಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ರೀತಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ.

“ಮಾರವಾಡಿ ವೀರಾ ಅಹಿಯಾ”

ಹೋಟೋ ಫರ ಆಂವುತೋ

ಮಾರೇ ನಾಯಕ ಬಾಪುರಿ ನಂಗರಿ

ಹರಿರೇಸ ಹರಿಯಾಳಿ ರೇಸ

ಫುಲರಾಸು ವದೇಸ, ವಡಲಾಸು ಫೇಲೇಸ

ಹವೇಲಿ ಯಾ ಅಹಿಯಾಕಸ್”

ಅರ್ಥ: “ಓ ನನ್ನ ಮಾರವಾಡಿ ಸಹೋದರನೇ, ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದರೂ ನನ್ನ ನಾಯಕ ತಂದೆಯ ತಾಂಡೆ ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲಿನಂತೆ ನಿತ್ಯ ಹಸಿರಾಗಿರಲಿ. ಅತ್ತಿಯ ಗಿಡದಂತೆ ಬೆಳೆದು ಆಲದ ಮರದಂತೆ ಪಸರಿಸಲಿ ಓ ನನ್ನ ಹಡೆದ ತಾಯಿ.”

ಇಲ್ಲಿ ಮದುಮಗಳು ತಾನು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ತಾಂಡಾ ಪರಿಸರ, ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕ, ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಸಹೋದರ, ಸಹೋದರಿ ಕುರಿತು ಹಾಡಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮನಮಿಡಿಯುವಂತೆ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಹಾಡುತ್ತ ತಾಂಡೆ, ನಾಯಕ, ಗೆಳತಿ, ತಾಯಿ-ತಂದೆ, ಸಹೋದರ ಮುಂತಾದವರ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ.

ಹವೇಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇಂದಿಗೂ ಲಂಬಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಮೊದಮೊದಲು ಲಂಬಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಒಂದೊಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಉದಾ: ವಧುವಿನ ನಿಶ್ಚಯ ಕಾರ್ಯ, ಬೆಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯ, ಮದುವೆ ಸಮಾರಂಭ, ವದಾಯಿ ಕಾರ್ಯ, ಸಾಡಿಶಾಣೆರೋ, ಮದುಮಗನಿಗೆ ಹೊರ ತೆಗೆಯುವುದು, ಮದುಮಗಳಿಗೆ ಬೀಳ್ಕೊಡುವುದು, ತಿಲಕ ಕಾರ್ಯ, ವಿವಾಹ ಬಂಧನ ಇತ್ಯಾದಿ.”[3]

ಇಂದು ಲಂಬಾಣಿಗಳ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮದುವೆ ಕಾರ್ಯಗಳು ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುತ್ತಿದೆ. ಹಲವಾರು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಆಗಿದ್ದರೂ, ಮೂಲದ ಕೆಲವು ರೂಢಿ-ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವರು ಬಲು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪೋಷಣೆಗೆ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಲಂಬಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮದುವಣಿಗತ್ತಿಯನ್ನು ಕಳಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಹವೇಲಿ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ “ಮಾರವಾಡಿ ವೀರಾ”[4] ಎಂದು ತನ್ನ ಸಹೋದರರ ಕೊರಳು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಅಳುವ ಪದ್ಧತಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

* * *

* “ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ” : ಸಂಪುಟ ೩೧, ಸಂಚಿಕೆ ೧-೨, ಸಂಪಾದಕರು ಡಾ. ಎ. ಮುರಿಗೆಪ್ಪ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕ.ವಿ.ವಿ. ಧಾರವಾಡ, ಜನೇವರಿ ಹಾಗೂ ಜುಲೈ, ೧೯೯೬ರ ನಿಯತ ಕಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಲೇಖನದ ಪರಿಷ್ಕೃತ ರೂಪ.

[1] “ಪಾನಜ ಖಾವತೋ ಬತಿಸಿ ಬಲವೀರಾ

ಉಮಕಿ ಝುಮಕಿ ಕಡಭರಿ ಕಣದೋರಿ

ಮಾರವಾಡಿ ವಿರೇಣಾ

ಮಂತ್ರೇರಿ ಭಡಿ ಕರನ ಹಾತೆ ಮಾ ಝುಲಲರೆ

ಮಾರವಾಡಿ ವೀರೇಣಾ

ಕಾಗದೇರಿ ಪೂಡಿ ಕರಲೇನ ಕೀಸೇಮಾ ಫಾಲಲರೆ
ಮಾರವಾಡಿ ವೀರೇಣಾ”

ಅರ್ಥ: ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಆಭರಣ, ಟೊಂಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಉಡದಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಾರವಾಡಿ ಅಣ್ಣನೇ ನನ್ನನ್ನು ಮಂತ್ರದ ಬಡಿಗಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೇ? ಕಾಗದದ ಪೊಟ್ಟಣವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೇ?

ಪ್ರಸ್ತುತ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ “ಮಾರವಾಡಿ” ಪದವು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮಾರವಾಡ ಪ್ರದೇಶವು ಲಂಬಾಣಿಗರ ಮೂಲವಾಗಿರಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಬೋಧಿತ ಪದವು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾರವಾಡಿಗಳ ಮೂಲಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ರಾಜಸ್ಥಾನವು ಲಂಬಾಣಿಗಳ ಮೂಲಸ್ಥಾನವೂ ಆಗಿದೆ. (ಡಾ. ಡಿ.ಬಿ.ನಾಯಕ, ೨೦೦೦, ಪುಟ ೧೫೨-೧೫೩)

[2] ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆ ಅಲೆಮಾರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಜನಪದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯಾಗಿರುವುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ದುಡಿದು ತಿನ್ನುವ ಜನರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಯಾರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ? ಇಂಥ ಅರಸು ಇಂಥ ಇಸ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅರಸನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಎಂದು ದಾಖಲಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು, ಅರಸನ ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ಸೈನಿಕರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನಪದ ದಂತಕಥೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳೆಂದರೆ ಅವೇ ಆ ಜನರ ಇತಿಹಾಸವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

[3] ವಿವರಣೆಗೆ ನೋಡಿ : ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು : ಡಾ. ಹರೀಲಾಲ ಪವಾರ, ೧೯೬೬

[4] ಲಂಬಾಣಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವೀರೇಣಾ ಎಂದರೆ ಸಹೋದರ “ವೀರೇಣಾ” ಪದದ ಪರ್ಯಾಯ ಪದವೇ “ವೀರಾ”.

೮. ಕತ್ತೆ ತಿಂದ ಮೂಡ : ಒಂದು ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರಸಂಗ

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಡ್ಡರ ಒಂದು ಗುಂಪು ಕತ್ತೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನು, ಸರಂಜಾಮುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಲಂಬಾಣಿಗರ ಒಂದು ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ತಾಂಡಾದ ಸಮೀಪ ಬಿಡಾರ ಹಾಕಿ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದರು. ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಕತ್ತೆಗಳನ್ನು ಮೇಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲು ಪುಟಾಣಿ ಗಡಾಯಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಂಬಾಣಿಗರು ದೀಪಾವಳಿ ಹಬ್ಬದ ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಈ ಹಬ್ಬ ಲಂಬಾಣಿಗರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಹಬ್ಬ. ಈ ಹಬ್ಬವನ್ನು “ದವಾಳಿ” ಇಲ್ಲವೆ “ಕಾಳೀ ಮಾಸ” ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. “ಕಾಳೀ” ಎಂದರೆ ಪರ್ವಕಾಳಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಪುಣ್ಯಕಾಲ. ಅಮವಾಸ್ಯೆಯ ದಿನ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಕುರಿ ಅಥವಾ ಮೇಕೆಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾಂಡಾದ ಜನ ಕುರಿಯನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ಪ್ರತಿ ಮನೆಗೂ ಪಾಲು ಹಾಕುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇತ್ತ ಮಕ್ಕಳು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೆ ಹಿಡಿದು ಸಳೋಯಿ”

[1](ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮಾಂಸಾಹಾರದ ಅಡುಗೆ) ತಿನ್ನುವ ಹಂಬಲಕ್ಕಾಗಿ ಬೇವಿನ ಗಿಡದ ಕೆಳಗಡೆ ಗಲಾಟೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಅದೇ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿಯ ರಾಣಾವಳ (ರಾಲೋಡ) ಪಂಗಡದವರಿಬ್ಬರು, ಇಡೀ ದಿವಸ ಸೆಣಬಿನಿಂದ ಗೋಣಿಚೀಲ ತಯಾರಿಸಿ ಸುಸ್ತಾಗಿದ್ದರು. ಅಂದು ತಾಂಡಾದ ಪ್ರತಿ ಮನೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲೂ ಮಾಂಸಾಹಾರದ ಅಡುಗೆ ಬೇರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಣಾವಳ ಪಂಗಡದವರಿಬ್ಬರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕಂಠಮಟ ಕುಡಿದು, ಕುಡಿತದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾತಿನ ಭರಾಟೆ ತಾರಕಕ್ಕೇರಿತ್ತು. ಗುಡಿಸಲು ಮನೆಯ ಹಿಂದೆ ವಡ್ಡರ ಗುಂಪಿನ ಒಂದು ಕತ್ತೆ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆಂದು ಬಂದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಮಹಾಶಯರು ಕಂಠಮಟ ಕುಡಿದು ಬಹಿರ್ದೇಶನೆಗೆಂದು ಹೊರಬಂದರು. ಅಮವಾಸ್ಯೆಯ ರಾತ್ರಿ ಕತ್ತಲೆ ಬೇರೆ ಆಗಿತ್ತು. ಮನೆಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಕತ್ತೆ, ಅವರಿಗೆ ಕುಡಿತದ ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ಮೇಕೆಯಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು! ಜನರ ಸದ್ದು ಗದ್ದಲ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಕತ್ತೆಗೆ ಹೊಡೆದು ಇತರರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತೊಯ್ದರು. ಹಳ್ಳದ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕತ್ತೆಯ ಚರ್ಮ ಸುಲಿದು ಮಾಂಸ ಬೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇರೆ ತಾಂಡಾಕ್ಕೆ ಮಗಳ ಮನೆಗೆಂದು ಹೋಗಿದ್ದ “ಮೂಡ” (ಚವ್ವಾಣ)ನು ಕತ್ತಲಾಯಿತೆಂದು ಅವಸರದಿಂದ ಮರಳಿ ತಾಂಡಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಳ್ಳದ ದಡದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಭೂಪರು ಮೆಲ್ಲನೆ ಪಿಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದುದು ಇವನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಸಮೀಪ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅವರು ಮಾಂಸ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ, ತೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆ ರಾಣಾವಳ ಪಂಗಡದವರಿಬ್ಬರು “ಮೂಡ”ನಿಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಬಿಟ್ಟರೆ ತಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆ ಹರಾಜು ಹಾಕುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿದು ಮೇಕೆಯ ಕರಳು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡು ನಿನಗೂ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮಾಂಸ ಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನಿಗೆ ಕರಳು ತೊಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕುರಿತು ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತ್ರಿಪದಿ ಹೀಗಿದೆ

“ಸಣಕಾತೆ ವಣೆ ಮಂಗೇತಿ ಪಾಟಿ
ಭಾಟಾತಿತೋ ಗದ್ದಾ ಮಾರೇ
ಮರ್ದ ಕೊಂಕ ಮಾಟಿ”

ಅರ್ಥ: ಸೆಣಬಿನಿಂದ ಚೀಲ ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರು, ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕತ್ತೆಯನ್ನು ಕೊಂದರು. ಇವರಿಗೆ ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ಭಂಟ ಅನ್ನಬೇಕೋ? ಅಥವಾ ಮನುಷ್ಯ ಅನ್ನಬೇಕೋ.

ಆ ಮಹಾಶಯರು ಕತ್ತಲೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳದ ದಡದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕರಾಮತ್ತು ಹೇಗೋ ತಾಂಡಾದ ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಇವರ ಬಳಿ ಜನ ಬಂದು ನೋಡಲಾಗಿ “ಮೂಡ”ನು ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಕರಳು ತೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಅದು ಕುರಿ ಅಥವಾ ಆಡಿನ ಕರುಳು ಆಗಿರದೇ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಣಿಯ ಕರುಳು ಎಂಬುದು ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆಗ ಜನರು ನಿಜ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲಾಗಿ ರಹಸ್ಯ ಬಯಲಾಯಿತು. ಕತ್ತೆಗೆ ಹೊಡೆದ ರಾಣಾವಳ ಪಂಗಡದವರಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿಗೆ ಕಳಂಕ ಬರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು, “ಮೂಡ”ನೇ ಕತ್ತೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದು ಅದರ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವ ಹುನ್ನಾರ ನಡೆಸಿದ್ದ ಎಂದು ಅಪವಾದ ಹೊರಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ (ಕತ್ತೆಯ) ಕರುಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದನ್ನು ನಂಬಿದ ಜನ “ಗದ್ದಾ ಖಾವು ಮೂಡ”[2] (ಕತ್ತೆಯ ಮಾಂಸ ತಿಂದ ಮೂಡ) ಎಂದು ಕರೆದರು. ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಮೂಡ ಪಂಗಡದವರಿಗೆ ಈ ಮೇಲಿನಂತೆ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

* * *

[1] “ಸಳೋಯಿ” ಎಂದರೆ ಕುರಿ ಅಥವಾ ಮೇಕೆಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಕ್ತ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ಕುರಿಯ ಕರುಳು, ಪುಪ್ಪಸ, ಕಲಿಜಾ, ತಲೆಯ ಭಾಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಣ್ಣಗೆ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಒಂದು ಹಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾಂಸ ಕುದ್ದ ಮೇಲೆ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದ ರಕ್ತವನ್ನು ಜೋಳದ ಹಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಉಪ್ಪು ಹಾಕಿ ಕುದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಳೋಯಿಯನ್ನು ಮಾಂಸದ ಪಾಲದ ಜೊತೆಗೆ ಹಿಡಿಯಿಷ್ಟು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಜನರಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಂಚುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕ, ಕಾರಭಾರಿ, ಡಾವ ಮತ್ತು ಪಂಚರಿಗೆ ಲೆಕ್ಕದ ಪ್ರಕಾರ ಮಾಂಸದ ಜೊತೆಗೆ, ಎಲುಬುಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. (ಲೇಕರ :

ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕೊಡುವುದು, “ಟೀಕರ” ಹೋತಿನ ಕಾಲು, “ಫೇಕರ” ಪುಷ್ಪಸ.) ಗುಂಡಿ (ಹಡಕಾ) ಎಲು ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಇದರ ಸಂಬಂಧ ನ್ಯಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

[2] ಲಂಬಾಣಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ “ಗದ್ದಾಖಾವು ಮೂಡ” ಎಂದರೆ, “ಕತ್ತೆ ತಿಂದ ಮೂಡ” ಎಂದರ್ಥ. ಚವಾಣ ಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಆರು ಪಂಗಡಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ “ಮೂಡ” ಪಂಗಡವು ಒಂದು.

೯. ಬದುಕೊಂದು ಚಿತ್ತಾರ: ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟು*

ಲಂಬಾಣಿ (ಬಂಜಾರ) ಬುಡಕಟ್ಟನ್ನು ನೆನೆದಾಕ್ಷಣ ಹತ್ತಾರು ಚದುರಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅವರ ತಾಂಡಾದ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ರಂಗುರಂಗಿನ ವೇಷಭೂಷಣ ಮೇಲ್ಮೋಟಕ್ಕೆ ಜನಮನವನ್ನೇ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಸುಖ-ದುಃಖ, ನೋವು-ನಲಿವುಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಉಣ್ಣುವ ಬುಡಕಟ್ಟು ಇದು. ಹಬ್ಬಗಳು ಇರಲಿ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಜೀವನ ಉತ್ಸಾಹ, ಮೋಜು, ಕುಣಿತ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಇವರು ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರತದ ಹತ್ತಾರು ಕಡೆಗೆ ಚದುರಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಬಡತನವಿರಲಿ, ಸಿರಿತನವಿರಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸೋಲೊಪ್ಪದ ಸರದಾರರಿವರು. ಏಕೆಂದರೆ, ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಶ್ರಮಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂತ್ಯಾಪ್ತಿ ಕಂಡವರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಕೃತಿಗೆ “ಬದುಕೊಂದು ಚಿತ್ತಾರ : ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟು” ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಾರಣ ಈ ಕೃತಿಯೊಂದು ಹತ್ತಾರು ಚಿತ್ರಗಳ ಸರಮಾಲೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಕೃತಿಗೆ ಹೆಸರಿದುವಾಗ ನಾನು ತುಂಬ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಲಂಬಾಣಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಹಲವಾರು ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಿಂದ ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಲವಾರು ಮುಖಗಳು ಓದುಗನ ಕಣ್ಣೆದುರು ತೆರೆದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಮುಚ್ಚಯ ಸ್ವರೂಪದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕುರಿತು “ಇದಂ ಇತ್ಯಂ” ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಬಹುಶಃ ದುಸ್ತರ. ಆದರೂ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಸೇವಾಲಾಲರನ್ನು ಕುರಿತು ಪುರಾಣ ರಚನೆ ಹೇಗೆ ಇವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವೋ ಮತ್ತು ಅವರ ಪುರಾಣ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಆಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಪದ್ಯ ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

“ಅವತಾರಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀರೇ

ಭಾರತೇರೋ ಭಾರ ವತಾರೋರ || ಪಲ್ಲ ||

ಮಾರೇ ಗಾಂಧೀರೇ ಹಾತೇಮ ಚರಕಾರ

ಸಾವುಕಾರೇ ಹಾತೇಮ ಛತರೀರ

ಮಾರೇ ಗರಿಬೇರ ಹಾತೇಮ ಕೋದಾಳಿರ || ೧ ||

ರಾಮೇರ ಹಾತೇಮ ಧನುಸ್ಯಾರ
ಕೃಷ್ಣೇರ ಹಾತೇಮ ಚಕ್ರರ
ಮಾರೇ ಗಾಂಧೀರ ಹಾತೇಮ ಚರಕಾರ || ೨ ||

ರಾಮೇರ ಜೋಡಾ ಸೀತಾರ
ಕೃಷ್ಣೇರ ಜೋಡಾ ರುಕ್ಮಿಣಿ
ಮಾರ ಭಜನೇರ ಜೋಡಾ ತಬಲಾರ || ೩ ||

ರಾಮತೋ ಮಾರೋ ರಾವಳೇನ
ಕೃಷ್ಣತೋ ಮಾರೋ ಕಂಸೇನ
ಮಾರೋ ಗಾಂಧೀ ಹಟಾಯೋ ದುಸಮನೇನ” || ೪ ||

ಅರ್ಥ : “ರಾಷ್ಟ್ರಪಿತ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರನ್ನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅವತಾರಿ ಪುರುಷ ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮಂತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡೆ, ಬಡವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಗುದ್ದಲಿ ಇರುವ ಹಾಗೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚರಕ ಇದೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಣಿಗಾಗಿ ದುಷ್ಟರ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನಸ್ಸು ಹಿಡಿದರೆ, ಕೃಷ್ಣ ತನ್ನ ಕೈಗೆ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ. ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋದಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ, ಸದಾ ನೂಲು ತೆಗೆಯುವ ಚರಕವಿದೆಯೆಂದು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ರಾಮನ ಯಶಸ್ವಿ ಬದುಕಿನ ಹಿಂದೆ, ಆತನ ಪತ್ನಿ ಸೀತೆಯ ಪಾತ್ರವೂ ಮಿಗಿಲಾದುದು. ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆ ಜೊತೆಗಾತಿಯಾದ ಹಾಗೆ, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ರುಕ್ಮಿಣಿ ಇದ್ದಾಳೆ. ಇದರಂತೆ ಲಂಬಾಣಿಗಳ ಭಜನೆಯ ಪದಗಳು ತುಂಬಾ ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಲು ಅವರಿಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕುರಿತಾದ ಈ ದೇಶಭಕ್ತಿ ಪದದಲ್ಲಿ ರಾಮ ರಾವಣನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ, ಕೃಷ್ಣ ಕಂಸನನ್ನು ಕೊನೆಗೊಳಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಬಾವೂಜಿ ಬ್ರಿಟೀಷರನ್ನು ಹೊರಗೆ ಓಡಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟರು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಲಂಬಾಣಿ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಪುರುಷರ ರಾಷ್ಟ್ರಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದ ಚಿತ್ರಣಗಳು ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ.”

ಈ ಹಾಡು ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಾಗ ನಮಗೆ ಥಟ್ಟನೆ ನೆನಪಾಗುವುದು ಲಂಬಾಣಿ ಜನಾಂಗ. ಇವರು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಮುದಾಯವಾಗಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಭಾರತದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅನೇಕ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಲಂಬಾಣಿಗರದು. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲೆಮಾರಿ ಗುಂಪಾಗಿದ್ದ ಲಂಬಾಣಿಗರು, ತಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರ, ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ ಒಟ್ಟು ಸಂವಹನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರು. ದೇಶದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಜೀವನಶೈಲಿ ಮತ್ತು ವಿಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದಂಥ ಲಂಬಾಣಿಗರು, ಇಂದಿಗೂ ಹಳ್ಳಿ ನಗರಗಳಿಂದ ದೂರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆಗ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಲಂಬಾಣಿ ಜನಾಂಗದ ಉಗಮವನ್ನು ಸಾರುವ ಮೋಲಾ ದಾದಾ ಕಥೆ ಜನಜನಿತವಾಗಿದೆ. ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದು ಬಂದಿದೆ. ಮೋಲಾ ದಾದಾ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಹಲವಾರು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಂದ ರಾಧಿಕಾಳನ್ನು

ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಮೋಲಾ ರಾಧಿಕಾ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ರಾಹುಗಡದಿಂದ “ರಾಲೋಡ”, ಪಾವುಗಡದಿಂದ “ಪವಾರ” ಮತ್ತು ಚಾವುಗಡದಿಂದ “ಚವ್ವಾಣ” ಈ ಮೂವರು ದತ್ತಕ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಈ ಮೂವರಿಗೆ ಸುಖದೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕನ್ಯೆಯರಾದ ನಾಗರಶಿ, ಕೋಗರಶಿ ಮತ್ತು ಆಶಾವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಈ ಗುಂಪಿನವರೇ ಲಂಬಾಣಿಗಳೆಂದು ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ೨೦೦೦ರ ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ೬ ಕೋಟಿ ೮೪ ಲಕ್ಷ ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ೪೫ ಲಕ್ಷ ಲಂಬಾಣಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹೊಂದಿದ ಕರ್ನಾಟಕವು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದೆ.

ಹರಿವ ಹೊಳೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ, ಹಸಿರು ಹೊದ್ದ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡುವಾಗ, ತಮ್ಮ ರಂಗುರಂಗಿನ ವೇಷಭೂಷಣದಿಂದ ಜನಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವ ಲಂಬಾಣಿಗರು ನಿಸರ್ಗಪ್ರಿಯರು. ಕಾಡು, ಕಣಿವೆ, ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಹಚ್ಚಿ ಹಸಿರಿನ ತಾಣ, ಸುತ್ತಲೂ ಗಿಡಮರಗಳು, ಆ ಗಿಡಮರಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮಧುರವಾದ ಇಂಚರ ಮೈಮನ ಪುಳಕಿಸುವಂತಹ ವಾತಾವರಣ, ನಿಸರ್ಗದ ಮಡಿಲಿಗೆ ದನಕರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಲಂಬಾಣಿ ಕೋಗಿಲೆಗಳು ತಮ್ಮ ಮಧುರವಾದ ಕಂಠದಿಂದ ನಿಸರ್ಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ರೀತಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ :

“ಏ ಬಾಯಿ ಕಾಳೋತೋ, ಕಾಳೋ ಕೋಟಾ ಉತರೋಚಿ
ಏ ಬಾಯಿ ಯಮುನಾ ಜಮುನಾರಿ ವಿಜ ಖವರಿಚಿ
ಏ ಬಾಯಿ ಎಕಲೋ ವೀರೇಣಾ ಸಾಲಿನ ಗೇಜಿ
ಏ ಬಾಯಿ ಚಡು ಮಾಳಗಿನ ದೆಕು ವೀರೇಣಾನ
ಏ ಬಾಯಿ ಮನ ಡರಲಾಗ ಯಾಡಿನ ಘೋರಲಾಗ”

ಅರ್ಥ : “ನಿಸರ್ಗದ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನೆ ಇದೆ. ಮಳೆಗಾಲದ ಸಂದರ್ಭ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪನೆಯ ಮೋಡಗಳು ಹಿಂಡು ಹಿಂಡಾಗಿ ತೇಲಿಬರುತ್ತಿವೆ. ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆದು ವಿವಿಧ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಸಿಡಿಲು ಬೀಳುತ್ತಿವೆ. ಇಂಥ ದಟ್ಟ ಮಳೆಗಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಹೋದರ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನೇ ಎದುರು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಸಹೋದರಿ ತುಂಬ ಭಯಭೀತಳಾಗಿ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಮಾಳಗಿ ಹತ್ತಿ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ತನ್ನ ಹಾಗೆ ತಾಯಿಗೂ ಸಹೋದರನ ಚಿಂತೆ ಕಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.”

ವಿವಿಧ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಲಂಬಾಣಿಗಳು ಹಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಲು ಜಾಣರು. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ವಿಜಾಪುರದ ಗೋಲಗುಮ್ಮಟದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಎನ್ನಲಾದ ಸಿಡಿಲನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡಿದ ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ :

“ದಡಿಯಾತಿ ದಡಿ ರಡಿರೆ ಮನುಜಾ
ದಾನಾರೋ ಮಾತೋ ಫೂಟೋರೆ ಮನುಜಾ
ಮಾತೆರೋ ಕಾಯಿ ರಡೋರ ಮನುಜಾ
ಮಾತೆರೋ ಭೇಜೋ ರಡೋರ ಮನುಜಾ
ಭೇಜೆರೋ ಭೇಜೋ ರಡೋರ ಮನುಜಾ
ಸೀಸೇರೋ ಕಾಸೋ ಬಣೋರ ಮನುಜಾ
ಕಾಸೇರಿ ಥಾಳಿ ಬಣಿರೆ ಮನುಜಾ

ಗೋಬರೇರಿ ಖಾಯಿ ಖೋದೇರ ಮನುಜಾ
ಖಾಯಿಮ ಥಾಳಿ ಗಾಡೇರ ಮನುಜಾ
ಬೇಟಿನ ದಾಜೋ ದಿನೇರ ಮನುಜಾ
ವಿಜೇನ ಸಾಕಳಿ ಲಗಾಡೋ ಮನುಜಾ
ವಿಜಾಪರೇಮ ವಿಜ ಬಂಧಿರ ಮನುಜಾ
ವಿಜೇರೋ ವಾಜಾ ಗಾರಿರೇ ಮನುಜಾ”

ಅರ್ಥ: “ಸಿಡಿಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೊ ಚೆಂಡಿನ ಉಪಮೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಗುಡ್ಡದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ ಚೆಂಡು ಉರುಳಿ ರಾಕ್ಷಸನ ತಲೆ ಒಡೆಯುತ್ತದೆ. ತಲೆಯಿಂದ ಸಿಡಿದ ಮೆದುಳು ಸೀಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೀಸದಿಂದ ಕಂಚು ತಯಾರಾಗಿ ಕಂಚಿನಿಂದ ಗಂಗಾಳ(ಥಾಳಿ) ಇದನ್ನು ಒಂದು ಗುಂಡಿ ಅಗೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಹೆಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಡುತ್ತಾರೆ. ಮದುವಣಿಗಿತ್ತಿಗೆ ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಗಂಗಾಳನ್ನು ಒಡವೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿದೆ. ಗಂಗಾಳಿಗೆ ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಾಗ ಅದನ್ನು ನಾಲ್ಕಾರು ಜನ ಸರಪಳಿಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕಿದರು. ಇದು ವಿಜಾಪುರದ ಗೋಲಗುಮ್ಮಟದ ಎದುರು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ ಸಿಡಿಲಿನ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಮನುಜಾ ಎಂದು ಮಹಿಳೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.”

ಲಂಬಾಣಿ ಜನರನ್ನು ಅದರಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಅವರ ವೇಷಭೂಷಣದಿಂದ. ಈ ವೇಷಭೂಷಣಗಳು ಜನಮನವನ್ನೇ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಫೇಟಿಯಾ(ಲಂಗ) ಕಾಂಚಳಿ(ಕುಪ್ಪಸ) ಛಾಂಟಿಯಾ(ಮೇಲುಹೊದಿಕೆ), ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಹಾಕುವ ಯೋಣ್ಣಾ(ಸಂಚಿ) ಮುಂತಾದವುಗಳು ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಉಡುಪುಗಳು. ಈ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆ, ಗೆಜ್ಜೆ, ಉಣ್ಣೆಯ ಝಾಂಡಿ, ಗೊಂಡೆಗಳನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕಸೂತಿ ಹಣಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಪೋಣಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಸ, ಕಡಗಾ, ತೋಡಾ, ಹಾಂಸಲಿ(ಕೊರಳಹಾರ), ಕನಿಯಾ(ಕಿವಿ ಆಭರಣ) ಭೂರಿಯಾ(ನತ್ತು), ಚೂಡಿ(ದಂತದ ಬಳೆಗಳು) ಮುಂತಾದವುಗಳು ಲಂಬಾಣಿ ಹೆಂಗಸರ ಇತರ ದಾಗೀನುಗಳು.

ಇಂಥ ವೇಷಭೂಷಣಗಳು ಈಗ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾಗಿವೆ. ಮೊದಲು ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಾವೇ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸದ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಲಂಬಾಣಿ ಯುವತಿ ತನ್ನ ತಾಯಿಯಿಂದ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇಂದಿನ ಆಧುನೀಕರಣದ ರಭಸದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಲಂಬಾಣಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಉಡುಪು ಉಳಿದಿದೆ. ಕೆಲವರು ಕಲಿತು ಸ್ವತಃ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಹೊಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಹಲವರು ಕರಕುಶಲ ರಾಟಿಯಿಂದ ಹೊಲಿಯುತ್ತಾರೆ.”

[1]
“ಗುಳೆ” ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಜೀವಮಾನ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಲಂಬಾಣಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆನಿಂತು ತಮ್ಮ ಪರಂಪರಾಗತ ಕಲೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಅದನ್ನು ಆದಾಯದ ಮೂಲವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಸ ಬದುಕಿನತ್ತ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ರಂಗುರಂಗಿನ ಉಡುಪಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ಬದುಕು ಮಾತ್ರ ವರ್ಣಮಯವಾಗಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಅಷ್ಟೇ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸತ್ಯ.

ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಅವರದೇ ಆದ ಆಚರಣೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿರುವ ಸೇವಾಲಾಲರ ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ “ನಗಾರಿ” ಬಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ಗಂಡುಮಗು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಲಿ ಎಂದು ಹರ್ಷ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸಕ್ಕೆ ದಳವಾ ಧೋಕಾಯೇರೋ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆರೆದವರಿಗೆ ಕುಲ್ಲರ ಅನ್ನುವಂಥ (ಗೋದಿ ಹಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲ ಹಾಕಿ ಕೂಡಿಸಿದ) ಸಿಹಿ ಪದಾರ್ಥ ಹಂಚುತ್ತಾರೆ.

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಕಾರ್ಯ ಒಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. “ಜಾತ” ಮತ್ತು ಭುಕ್ಯಾ” ಗೋತ್ರದವರ ಮಧ್ಯೆ ಮದುವೆ ಸಂಬಂಧ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಗೋತ್ರ ವಿವಾಹ ನಿಷಿಧ್ಧ.

ಹವೇಲಿ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಲಂಬಾಣಿ ಯುವತಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಮಹತ್ವದ ಘಟ್ಟ. ಮದುಮಗಳನ್ನು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹವೇಲಿ ಹಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಲು ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಮದುಮಗಳು ಆಕಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು (ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ) ಕುಟುಂಬದವರ, ತಾಂಡಾದ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿ ಹವೇಲಿ (ಅಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ) ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಇಂದು ಲಂಬಾಣಿಗಳ ಮದುವೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವರ ಮದುವೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರದೆ ಆದ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳಿವೆ, ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿವೆ. ಅವು ಕೂಡ ಇಂದು ಬದಲಾವಣೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿದೆ. ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ವಿಧಿವಿಧಾನ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಲಂಬಾಣಿ ಮಹಿಳೆ ತನ್ನ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ :

“ಗೋಟಾ ಘೋಳೇರೋ ಬುಡಾಯೋ ಗೋರಮಾಟಿ
ಕಾ ಭೂಲಗ ಗೋರೂರಿರೇ ಧಾಟಿ
ಪಾಲ ಭಾಂದೆರೋ ಬುಡಾಯೇ ಗೋರಮಾಟಿ
ಮುಸಳೋ ಗಾಡೇರೋ ಬುಡಾಯೇ ಗೋರಮಾಟಿ
ಆಂಕ ಗಾಡೇರೋ ಬುಡಾಯೇ ಗೋರಮಾಟಿ
ಘುಂಗಟೋ ಓಡೇರೋ ಬುಡಾಯೇ ಗೋರಮಾಟಿ
ತಾಳಿ ಭಾಂದರೋ ಸಿಕಾಯೇ ಗೋರಮಾಟಿ
ಚೋಡೋ ಘಾಲೇರೋ ಬುಡಾಯೇ ಗೋರಮಾಟಿ
ಬಂಗಡಿ ಪೇರೇರೋ ಸಿಕಾಯೇ ಗೋರಮಾಟಿ
ಕಾಂಚಳಿ ಪೇರೇರೋ ಬುಡಾಯೇ ಗೋರಮಾಟಿ
ಸಾಡೋ ವೀಟೇರೋ ಸಿಕಾಯೇ ಗೋರಮಾಟಿ”

ಅರ್ಥ: “ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಗೋಟಾ(ಬೆಲ್ಲದ ಪಾನಕ) ಬಂದಾಯಿತು. “ಪಾಲ” (ಕಂಬಳಿಯಿಂದ ಕಟ್ಟುವ ಹಂದರ) ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಹಂದರದ ಮಧ್ಯೆ ಒನಕೆ ನೆಡುವುದಿಲ್ಲ, ಎಕ್ಕೆ ಎಲ್ ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ, ಮಾಂಡ ಕವಡೆ ಆಡುವುದು ಪದ್ಧತಿ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಮದುಮಗಳು ಘುಂಗಟೋ(ಮೇಲ ಮುಸುಕು) ಹಾಕುತ್ತಿಲ್ಲ, ಮಾಂಗಲ್ಯದ ಸಂಕೇತ ಚುಡೋ, ಘುಗರಿ(ದಂತದ ಬಳೆ ಮತ್ತು ಝುಮಕಿ) ಹಾಕುವ ಬದಲು ತಾಳಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಮುಂಗೈಗೆ ದಂತದ ಬಳೆ ಬದಲು ಕಾಜಿನ ಬಳೆ ತೊಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾಂಚಳಿ(ಕುಪ್ಪಸ ಚೋಲಿ) ಬದಲಾಗಿ ಸೀರೆ ಕುಪ್ಪಸ ತೊಡಿಸುತ್ತಾರೆ-ಎಂದು ಲಂಬಾಣಿ ಮಹಿಳೆ ಈ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಂಧುವಿಗೆ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು.”

ಸೇವಾಲಾಲ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಕುಲಗುರು. ಇವರ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಲಂಬಾಣಿಗರು ಭಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರು ತಮ್ಮ ಇತರ ದೈವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಮು ಭುಕ್ಯಾ, ಮಿಟು ಭುಕ್ಯಾ, ನಾನು ಸಾದ, ಭಜನಿ ಭುಕ್ಯಾ, ಹಾತಿರಾಂ ಬಾವಾ, ಸಾಮಕಿ ಮಾತಾ, ರಾಮರಾವ ಮಹಾರಾಜ ಮುಂತಾದವರ ಕುರಿತಾಗಿ ಅನೇಕ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸೇವಾಲಾಲರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವ ಒಂದು ಹಾಡು ಹೀಗಿದೆ :

“ಜಲದಿ ಆಜೋ ಸೇವಾರೇಲಾಲ
ಗೋರೂಮ ವೇರಿ ಭಾರಿ ಹಾಲ || ಪಲ್ಲ ||

ಚಾರಿ ಖಂಡೇಮಾಯಿ ಕಾಳ ಆವಗೋ
ಮಾಯೇನ ಬೇಟಾ ಪಾರ ವೇಜಾಯ
ಚಣಾ ವಕಾಜಾಯ ರಪಿಯಾರ ತೇರ || ೧ ||

ಕನ್ನಡ ದೇಶಮ ಚಕಿ ಬಂದವಿಯ
ದೇಶ ಪಾಟಿರೋ ಉಮರ ಜಾಯ
ಘಂವು ಧನ್ನೇರೋ ಪಡಜಾಯ ಡೇರಾ || ೨ ||

ಬಾಮಣ ಬರಾಡ ಫಾಂಕಿಮ ವಡಜಾಯ
ದಮದಾರ ದೇಶೇನ ಲೂಟ ಲೂಟ ಖಾಯ
ಲಿಂಬಗಾಮೇನ ಚಲೇಜಾಯ ಗೋರ || ೩ ||

ಬಾರಕೋಸೇಪರ ಏಕದೇವಿ ಬಳಜಾಯ
ತೇರ ತಾಂಡೇರ ಏಕ ನಾಯಕ ರೀಯ
ಪೂಜಾ ವೀಯ ತೇರಸೇ ರಪಿಯಾ || ೪ ||

ಏಕ ಪಾಲೇಮಾಯಿ ತೀನ ದೇವಿ ರೀಯ
ದಾರು ಶಿಂದಿ ಗೋರೂನ ಛೂಟಜಾಯ
ಪಂಜಾಬ ದೇಶೇಮ ಲಿಂವೂ ಅವತಾರ || ೫ ||

ಕಸಮಲ್ ಪಾಗಡಿಮ ಪಾಂಚ ವಾನಾರಿಯ
ಗುರು ಗುರು ಕರತಾ ಧನ್ನ ಚಲೇಜಾಯ
ಗೀತನ ಹರಿದಾಸೇರೋ ಆಧಾರ || ೬ ||

ದಿಲ್ಲಿ ಲಾಹೋರೇಶಿ ದಳ ಮೋಟೋ ಆಯ
ಮೋರಿಯಾ ಮುಂಡೇರೋ ಘೋಡೋ ವರರಿಯ
ಗೀತಸಿಂಗ ಕೇರೋ ಶಾಸ್ತ್ರ ಆಧಾರ” || ೭ ||

ಅರ್ಥ: “ದೇಶದಲ್ಲಿ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದಾಗ, ಸೇವಾಲಾಲ ಜನರ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಭೂಮಿಗೆ ಅವತರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿದೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರು ತಮ್ಮ ಈ ಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವಾಲಾಲ ಬೇಗನೆ ಅವತರಿಸಿ ಬರಲಿ ಎನ್ನುವ ಭಾವವಿದೆ.

ಭೀಕರ ಬರಗಾಲದಿಂದ ಜನ ತತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಾಯಿ-ಮಗ ಅಗಲುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದವಸಧಾನ್ಯ ತಿನ್ನಲು ಸಿಗದಂತಾಗಿ ಜನ “ಗುಳೇ” ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನ ದಿಕ್ಕಾಪಾಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಜನ ಲೂಟಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಭೀಕರ ಬರಗಾಲದಿಂದ

ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಝಳ ತಾಕಿ ಸುಟ್ಟು ಹೋದಾರು. ಹದಿಮೂರು ತಾಂಡಾಗಳಿಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ನಾಯಕ ಉಳಿದಾನು. ದುಶ್ಚಟಗಳಿಂದ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸೇವಾಲಾಲ ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಬಂದಾನು. ಆತ ಕಂದು ಬಣ್ಣದ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಐದು ಬಣ್ಣದ ಪಾಗಡಿ (ರುಮಾಲು) ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದಾನು. ಜನರ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವನು-ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾದಿತ್ವವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.”

ಲಂಬಾಣಿಗರು ಆಡುವ ಭಾಷೆಗೆ “ಗೋರಬೋಲಿ” (ಗೋಡಬೋಲಿ-ಬೆಲ್ಲದಂಥ ಸಿಹಿಯಾದ ಮಾತು) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭಾಷೆಯ ಇಂಡೋ ಆರ್ಯನ್ ಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಅವರಾಡುವ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬಳಕೆ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಡೋ ಆರ್ಯನ್ ಪದಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇಂಡೋ ಆರ್ಯನ್ ಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಆಸ್ಸಾಮಿ, ಬಂಗಾಲಿ, ಓರಿಯಾ, ಹಿಂದಿ, ಉರ್ದು, ಪಂಜಾಬಿ, ಗುಜರಾತಿ, ಮರಾಠಿ, ಕಾಶ್ಮೀರಿ, ಶಿಂಧಿ-ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗಿವೆ. ಆದರೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಂಡುಬರುವ ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು, ದ್ರಾವಿಡ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರೂ ಆ ಭಾಷೆಯ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು “ಗೋರಬಲಿ”ಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ತಮ್ಮ ಶ್ರಮಜೀವನದ ನಡುವೆಯೂ ಹಾಡು ಕುಣಿತಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಮೈಮರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೆಂಗಸರು ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟೇ ಜನರಿರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಮೂರು ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮೂವತ್ತು ನಲವತ್ತು ಜನರವರೆಗೂ ಇರಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ಇವರು ನಿಲ್ಲುವುದು ವೃತ್ತಾಕಾರದಲ್ಲಿ. ಹಾಡಿಲ್ಲದೆ ಲಂಬಾಣಿ ಕುಣಿತವೇ ಇಲ್ಲ. ಗಂಡಸರೊಬ್ಬರು ಹಲಿಗೆ ಬಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ಉಳಿದವರು ಪ್ರತಿ ಸೊಲ್ಲಿನ ನಂತರ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಪುನರ್ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

“ಹಾಂಸಲೋ ದೇಯಾ ನಾಚೇನಾ ಜಾಂವುಚು
ಹಾಂಸಲೇರಿ ತಿತರಿ ಝಾಡಿಯಾಂವುಚು
ಮ ಡಿಗರಿ ಆಂವುಚು || ೧ ||

ಭೂರಿಯಾ ದೇಯಾ ನಾಚೇನ ಜಾಂವುಚು
ಭೂರಿಯಾರೊ ರಮಣಾ ಝಾಡಿಯಾಂವುಚು
ಮ ಡಿಗರಿ ಅಂವುಚು || ೨ ||

ಮಾಟಲಿ ದೇಯಾ ನಾಚೇನ ಜಾಂವುಚು
ಮಾಟಲಿರ ಝಗರಾ ಝಾಡಿಯಾಂವುಚು
ಮ ಡಿಗರಿ ಆಂವುಚು” || ೩ ||

ಅರ್ಥ: “ನಾನು ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ. ಹಾಂಸಲಿ (ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕೊರಳ ಹಾರ) ಕೊಡು ತಾಯಿ, ಹಾಂಸಲಿಯ ಗೆಜ್ಜೆ ಉದುರಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಕುಣಿದು ಬರುವೆ. ಭೂರಿಯಾ (ನತ್ತು) ಕೊಡು ತಾಯಿ, ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ. ಭೂರಿಯಾದ ಗುಂಡುಗಳು ಉದುರಿ ಬೀಳುವ ಹಾಗೆ ಕುಣಿದು ಬರುವೆ. ಮಾಟಲಿ (ನಾಣ್ಯದಿಂದ ಬೆಸುಗೆ ಹಾಕಿದ ಕೈಬೆರಳ ಆಭರಣ) ಕೊಡು ತಾಯಿ, ಕುಣಿತಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ. ಮಾಟಲಿಯ ಗೆಜ್ಜೆ ಉದುರಿ ಬೀಳುವ ಹಾಗೆ ಕುಣಿದು ಬರುವೆ-ಎಂದು ಮಗಳು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.”

ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿನೋದ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವರ ದಿನನಿತ್ಯದ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಾನಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿನೋದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರ ವಿನೋದ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಅದೆಷ್ಟು ಸ್ವಾರಸ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಣವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಈ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

“ಮುಂಬಾಯಿತಿ ಕುಕಡೋ ಲಾಯಿರೇ ನಾನಾಕ್ಯಾ
ಕನ್ನಾ ಕಾಟಿಯಾ ಕುಕಡೇನರ || ಪಲ್ಲ ||

ಸೋ ರಪಿಯಾದೇನ ಕುಕಡೇನ ಲಾಯಿ
ಕಂಡಕ್ಕರ ಡಾಯವರೇತಿ ಗಬರಾತಿ ಆಯಿ
ಪಾಟ್ಟಿ ಮಾಯಿ ಗೋಕನ ಕುಕಡೇನ ಲಾಯಿ || ೧ ||

ಮುಂಬಾಯಿರ ಕುಕಡೋ ಭಾರೀ ಬಲ್ಲಾ ನಾನಾಕ್ಯಾ
ಪಾಟ್ಟಿಮಾಯಿ ಬೇಟೋ ಬೇಟೋ ಭಾರ ಮುಂಡಿ ಕಾಡ
ಬಾಜು ಬೇಟಿ ಜೇನ ಟಮ್ ಟಮ್ ದೇಕ || ೨ ||

ಪೌಡರೇವಾಳಿನ ಡೋಡೋ ಡೋಡೋ ದೇಕ
ಪರಕಾರೇವಾಳಿನ ಫರ ಫರ ಫರ ದೇಕ
ಲುಗಡಾ ವಾಳಿರ ಲಾರ ಲಾರ ಜಾವ || ೩ ||

ಮಂಗಳೂರ ಜಾನ ಮಸಾಲೋ ಲಾಯಿ
ಖಾನಾಪುರ ಜಾನ ಖೋಡಿ ಲಾಯಿ
ಚಂದಗಡ ಜಾನ ಛರಿ ಲಾಯಿ || ೪ ||

ಪಾಮಣ ಆವಗೇ ಸಾಗಸರ ಫರ
ಸೋಬತೇನ ಲಾಮೇಲೇ ದಾರುನ ಶಿಂಧಿ
ಭಳನ ಕರನಾಕೆ ಕುಕಡೇರ ಶಿಕಾರಿ” || ೫ ||

ಅರ್ಥ: “ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಲಂಬಾಣಿ ಮಹಿಳೆ, ತಾನು ಬರುವಾಗ ಒಂದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು, ಒಂದು ಹುಂಜ ಖರೀದಿಸಿ ತಂದಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಅದನ್ನು ಎಂದು ಕಡಿದು ಉಟ ಮಾಡೋಣ ಓ ಮೈದುನ ಎಂದು ಆಕೆ ವಿನೋದಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ತಾನು ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗ ಡ್ರೈವರ್ ಮತ್ತು ಕಂಡಕ್ಕರರಿಗೆ ಹೆದರುತ್ತ ಹುಂಜವನ್ನು ಉಡಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದೆ. ಮುಂಬಯಿಯ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಈ ಹುಂಜ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡದೆ ಬಸ್ಸಿನ ಜನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇಣುಕಿ ನೋಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಕಂಡು ಟಮ್ ಟಮ್ ಎಂದು ಕಣ್ಣು ಮಿಟುಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪೌಡರದವಳನ್ನು ವಾರಿಗಣ್ಣಿನಿಂದಲೂ, ಪರಕಾರದವಳನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ ಸೀರೆಯವಳನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಹಾಸ್ಯಮಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಇಂಥ ಚಾಲಾಕಿ ಹುಂಜ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಲು ತಾನು ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಮಸಾಲೆ, ಖಾನಾಪುರದಿಂದ ಖಾರ, ಹಾಗೆಯೇ ಚಂದಗಡದಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೊಯ್ಯಲು ಚೂರಿ ತಂದಿರುವುದಾಗಿಯೂ

ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಮನೆಗೆ ಬೀಗರು ಶರಾಯಿ, ಶಿಂಧಿ ತಂದಿದ್ದು, ಹುಂಜದ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಊಟ ಮಾಡೋಣ ಎಂದು ವಿನೋದಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.”

ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಳಿದ ಲಂಬಾಣಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಕೂಡ ನಿರಾಶದಾಯಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಮೀಸಲಾತಿಯ ಉಪಯೋಗ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾದವರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರೇ ಅಧಿಕ. ಇತರ ಸಮಾಜಗಳಂತೆ ಇದೂ ಕೂಡ ಪುರುಷನ ಪ್ರಧಾನ ಸಮಜವಾಗಿದ್ದು, ಲಂಬಾಣಿ ಸಮಾಜದ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪುರುಷರೇ ಇದ್ದಾರೆ.

* * *

(ಸಂಖ್ಯಾಗೊಂದಲ / ಚುಕ್ಕೆ ಚಿಹ್ನೆಯ ಗೊಂದಲ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೆಲವು ಅಡಿಪಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ನಮೂದಿಸಿಲ್ಲ)

* ದಿನಾಂಕ ೫, ಜುಲೈ ೨೦೦೩ ರಂದು ರಾತ್ರಿ ೯-೩೦ ಗಂಟೆಗೆ ಧಾರವಾಡ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಿಂದ ಪ್ರಸಾರವಾದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಮಾಲಿಕೆಯ ನುಡಿಚಿತ್ರದ ವಿಸ್ತೃತ ರೂಪ. ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ ಡಾ. ಬಸವರಾಜ ಸಾದರ, ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀ ಶರಣಬಸವ ಚೋಳಿನ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುರೇಖಾ ಸುರೇಶ ಇವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

[1] ವಿಜಾಪುರದ ಸಬಲಾ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮಾ ಯಾಳವಾರ ಅವರು ಲಂಬಾಣಿ ಮಹಿಳೆಯರಿಂದಲೇ ವಿವಿಧ ಉದ್ದುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ದೆಹಲಿಯ “ಇಂಟರ್ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಟ್ರೇಡ್ ಫೇರ್”ನಲ್ಲಿ ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಲಂಬಾಣಿ ಕರಕುಶಲಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೦. ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾರ “ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಸಮೀಕ್ಷೆ

ಬಂಜಾರಾ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪಿತಾಂಬರದಲ್ಲಿ ಥಳ ಥಳಿಸುವ ಜರದ ಎಳೆಗಳಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚದುರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶ್ರೀಮಂತ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೊಂದಿದ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜದ ಬಂಜಾರಾ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ ೧-೬-೧೯೫೩ರಲ್ಲಿ ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರ ಜನನವಾಯಿತು. ಇವರ ಹುಟ್ಟೂರು ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಸಮೀಪದ ಶಿರೂರ ತಾಂಡಾ. “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವರಾದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಜನಸಮುದಾಯದ ನೋವು-ನಲಿವುಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಸ್ವತಃ ಅನುಭವಿಸಿದವರು ಸಹ. “ಕಾಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ”ಯಿಂದ “ನಾಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ”ಗೆ ಬರುವಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮ ಹಲವಾರು. ಅದೆಷ್ಟೋ ಮುಳುಗಿನ ದಾರಿಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಿಸಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಂಥ ಉನ್ನತ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ರಂಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಿವಿಧ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿರುವವರಲ್ಲದೆ, ಕಳೆದ ೨೫ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬುಡಕಟ್ಟು) ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ೨೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಮೌಲಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ, ಶಿಬಿರ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ತಮ್ಮ ವಿವಿಧ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ೫೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು

ಸಂಶೋಧನ ಲೇಖನಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ. ಜಾನಪದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಅವರಿಗೆ ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ “ಜಾನಪದ ತಜ್ಞ” ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದೆ.

ಇವರ “ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಎಂಬ ಕೃತಿ ೧೯೮೮ರಲ್ಲಿ ದಿ. ತೇಜಸಿಂಗ ರಾಡೋಡ ಮೆಮೋರಿಯಲ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಗುಲಬರ್ಗಾದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹದಿನೇಳು ಲೇಖನಗಳಿದ್ದು, ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಬಿಡಿ ಲೇಖನಗಳಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಲೇಖನಗಳು ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವಂತಹುಗಳಾಗಿವೆ. ಸಮುದಾಯದ ಒಳಗಿನವರು ನಡೆಸಿದ ಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದಟ್ಟವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳಿರುವುದು ಸಹಜ. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಮೂಲ-ಚೂಲಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವ ಓದುಗರ ಗಮನವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

“ಲಂಬಾಣಿಗರ ಪೂರ್ವದ ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿ” ಕುರಿತ ಮೊದಲನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ “ಲಂಬಾಣಿ” (ಬಂಜಾರಾ) ಸಮಾಜದ ಇತಿಹಾಸ ತುಂಬಾ ಪುರಾತನ ಹಾಗೂ ಗೌರವಶಾಲಿಯಾಗಿದೆ. ರಾಜಸ್ಥಾನದ “ವಣಿಕ್” (ವ್ಯಾಪಾರಿ) ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಲಂಬಾಣಿಗರು, ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿ ತಾಯ್ನಾಡನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಸಾವಿರಾರು ದನಕರುಗಳ ಮೇಲೆ ಖ್ಯಾತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇರಿಕೊಂಡು ತಂಡೋಪತಂಡವಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅಲೆಮಾರಿಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿದರು ಎಂದು ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುವುದು ನಿಜ ಸಂಗತಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದೆಷ್ಟೋ ಜನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಲಂಬಾಣಿಗರ ಮೂಲಸ್ಥಾನ ರಾಜಸ್ಥಾನವೆಂದೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದೊಂದು ಉತ್ತಮ ಲೇಖನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

“ಲಂಬಾಣಿಗರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಮೂಲ” ಅನ್ನುವಂಥ ಎರಡನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ರಾಜಾ ಭೋಜನ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ನಡೆದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷ, ವಿದೇಶಿ ಆಕ್ರಮಣ ಹಾಗೂ ರಜಪೂತರ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದಾಯದವರು ಕೂಡ ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವ ತ್ಯಾಗ ಬಲಿದಾನ ಮಾಡಿದ್ದರ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಉಗಮದ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಖಚಿತವಾದ ನಿಲುವಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. “ಲಂಬಾಣಿ ಜನ” ಕುರಿತ ಮೂರನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು, ತಾಯ್ನಾಡಾದ ರಾಜಸ್ಥಾನವನ್ನು ತೊರೆದು ದಕ್ಷಿಣದ ಹಲವಾರು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರನ್ನು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರಾ, ಬಂಜಾರಿ, ಬ್ರಂಜಾರಿ, ಲಂಬಾಣಿ, ಲಂಬಾಡಿ, ಲಮಾಣಿ, ಸುಗಾಲಿ, ಸುಕಾಲಿ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಪುರಾವೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದುದರಿಂದ ಇವರುಗಳು ಬೇರೆಯವರ ಜೊತೆಗೆ ಬೆರೆಯದೆ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸುವ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದಿರುವ ಬಹಳಷ್ಟು ಬುಡಕಟ್ಟಿನವರು ಇತರರ ಜೊತೆಗೆ ಬೆರೆಯದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇರಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಅನ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಆಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಾಳಜಿ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕೆಲವು ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಚರಣೆ, ನಂಬಿಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ನಶಿಸಿ ಹೋಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

“ಲಂಬಾಣಿ ಒಂದು ವಿವೇಚನೆ” ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು “ಗೋರಮಾಟಿ” ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಬುಡಕಟ್ಟಿನವರು ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಮೊದಲಿಗೆ “ಗೋರಮಾಟಿ” ಅಥವಾ “ಗೋರಭಾಯಿ ಕಾಯಿ” (ಲಂಬಾಣಿ ಬಂಧುಗಳೇನು) ಎಂದು ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಖಂಡ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂಜಾರುಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುವ ಹೆಸರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ

ಅವರು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಪಜಾತಿಗಳು, ಪರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳು, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ವೃತ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ರಂಗು ರಂಗಿನ ವೇಷಭೂಷಣಗಳ” ಬಗೆಗೆ ಐದನೆಯ ಲೇಖನ ವಿವರವಾದ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ. ಫೇಟಿಯಾ(ಲಂಗ), ಕಾಂಚಳಿ, (ಚೋಲಿ ಅಥವಾ ಕುಪ್ಪಸ) ಹಾಗೂ ಛಾಂಟಿಯಾ, (ಮೇಲ್ಮುಸುಕು) ಈ ಮೂರು ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉಡಿಗೆಗಳು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಜನಪದ ಕುಶಲ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಲಂಬಾಣಿ ಉಡುಪುಗಳಾದ ಛಾಂಟಿಯಾ, ಕಾಂಚಳಿ, ಫೇಟಿಯಾ, ಲೇಪೋ ಮತ್ತು ಒಡವೆಗಳಾದ ವಾಂಕ್ಯಾ, ಕಡಗಾ, ಕಸ್, ಚೂಡಿ, ಬೋದ್ಲು, ಯುಮ್ಮರಕಿ, ಕನಿಯಾ, ಚಮಕ್ಯಾ, ಝಗರಾ, ಹಾಂಸಲಿ, ಚೈನ ಮುಂತಾದ ಒಡವೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಭಾವಚಿತ್ರ ಹಾಕಿರುವುದು ಈ ಲೇಖನದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ.

ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಗಳ ಬಗೆಗೆ “ಲಂಬಾಣಿಗರ ವಿವಾಹ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ” ಎಂಬ ಆರನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ಜಾತ್”, “ಭುಕ್ಯಾ” ಗೋತ್ರಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಅವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸುಗೋತ್ರ ವಿವಾಹ ನಿಷಿದ್ಧ, ತೆರವು ಪದ್ಧತಿ, ನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥ, ಬೆಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯ, ಮದುವೆ ಸಮಾರಂಭ, ವದಾಯಿ ಕಾರ್ಯ, ಸಾಡಿ ತಾಣೆರೋ, ಮದುಮಗನಿಗೆ ಬೀಳ್ಕೊಡುವ ಸಮಾರಂಭ, ಹವೇಲಿ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. “ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಬದಲಾವಣೆ” ಎನ್ನುವ ಏಳನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ, ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ತುಂಬಾ ಶ್ರಮವಾದಿಗಳಾದ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡದೆ ಕಷ್ಟದಿಂದ ದುಡಿದು ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುವ ಶ್ರಮವಾದಿಗಳು. ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಿಗೇನು ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ, ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಬೇಕು, ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ದಟ್ಟ, ದಾರಿದ್ರ್ಯತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸದೆ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಕಳಕಳಿಯ ಕಾಳಜಿ. ಲಂಬಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆ, ಗೊಡ್ಡು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹೋಗಲಾಡಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

“ಶ್ರಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂತ್ಯಾಪ್ತಿ ಕಂಡ ಲಂಬಾಣಿಗರು” ಅನ್ನುವಂಥ ಎಂಟನೆಯ ಲೇಖನವೂ ಇಡೀ ಸಮಾಜಕ್ಕೊಂದು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಭಾರತದುದ್ದಕ್ಕೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಂಜಾರಾಗಳು ಶ್ರಮವಾದಿಗಳು. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಬಂಜಾರುಗಳು ಮಾಡುವ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಮೊಘಲರು ಮತ್ತು ಆಂಗ್ಲರು ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆಂಬುದು ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳಾದ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಎಂಥ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟೇ ದೃಢಕಾಯವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೆಣಸಾಡುವ ಇವರು ಶ್ರಮಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡವರು ಎಂದು ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಗಮನಾರ್ಹ. ಈ ಜನ ಶ್ರಮವಾದಿಗಳು ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವ ವಿಷಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದರ ಬಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳಲಾರೆ. “ಲಂಬಾಣಿಗರ ಆಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ” ಅನ್ನುವಂಥ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶ್ರಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಸಂತ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಡುಬಡತನದ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಕುಲಾಚಾರಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಮದುವೆಯಾಗಿ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸುವ ಹವೇಲಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೊರಳು ಬಾಚಿಕೊಂಡು ಆಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸೊಗಸಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾದ ಈ ಗುಂಪಿನವರ ಒಂದು ತಂಡ ಮತ್ತೊಂದು ತಂಡದ ಜೊತೆಗೆ ಭೇಟಿಯಾಗುವುದು ದುಸ್ತರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹುಶಃ ಈ ಬಗೆಯ ಅಗಲುವಿಕೆಯೇ ಅವರ ಅಳುವಿಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು ಅನ್ನುವಂಥ ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನಿಜವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ಅನ್ನುವಂತೆ ಸಂದರ್ಭವನ್ನರಿಯದ ಜನ ಇಂದು “ಲಮಾಣ್ಯಾರಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟಾಂಗ” ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಅಪಹಾಸ್ಯಕರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಂದು ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಗದಿತ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಪೂರ್ವದ

ಆಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪದ್ಧತಿ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಗುಂಪಿನವರಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವುದು ವಿಸ್ಮಯ ಸಂಗತಿ. ಮದುವೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹವೇಲಿ ಹೇಳುವಾಗ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಸನ್ನಿವೇಶ ನೋಡಿದವರ ಮನ ಕಲಕುತ್ತದೆ. ಹೆಣ್ಣು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯರ ಉಪದೇಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ “ಹವೇಲಿ” ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಗೈಯುವ ಸೊಗಸಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು.

“ತಮಾರೆ ಸೀಕೆವಾಡಿನ ಆಂಟೆ ಘಾಲು
 ಗಾಂಟೆ ಘಾಲು, ಸೂಯಿವೇನ ಮಾಯಿಗೀತೊ
 ಕೀಡಿವೇನ್ ಚಾಲಿಯು, ತಮಾರಿ
 ನಂಗರೀನ ಓಳಮಕೋನಿ ಲಾಂವು ಬಾಪು ಅಹಿಯ್ಯಾ”

ಅನುವಾದ: ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಬಲು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸುವೆ. ಎಂಥ ಕಷ್ಟ ಬಂದರೂ ಗಂಡನ ಮನೆಯ ಸದಸ್ಯರೊಂದಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆ. ಬಟ್ಟೆ ಹೊಲೆಯುವಾಗ ಸೂಜಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪಾರಾಗುವಂತೆ ಗಂಡನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಪಾರಾಗುವೆ. ಒಟ್ಟಿಗೆ ತಮಗೂ ತಾಂಡಕ್ಕೂ ಯಾವುದೇ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು ತರಲಾರೆ ಎನ್ನುವಂಥ ಹೆಣ್ಣಿನ ನೋವು ಬಲು ಸೊಗಸಾಗಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಜೀವನ ವಿಧಾನ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಹೇಗೆ ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಅದು ಹೇಗೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ವರ್ಗವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಬಂದವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಂತವರು“ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿರುವ ಹತ್ತನೆಯ ಲೇಖನವು ಬಂಜಾರುಗಳು ನಿರಾಶ್ರಿತರಾಗಿ ದೇಶದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚದುರಿ ಹೋದ ಈ ಸಂಚಾರಿ ಗುಂಪಿನವರ ಬಗೆಗೆ ಮಹತ್ತರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ದೊರೆ ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ ಗಂಡಾಂತರ ಬಂದಾಗ, ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದರು. ರಾಜನಿಗೆ ಮೋಸದಿಂದ ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಜೀವನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ದೇಶದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚದುರಿ ಹೋದರು. ಬಂಜಾರುಗಳು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ ಹೊರಗೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಸಂಚಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಲ್ಲೇರಿಯಾ, ರೊಮೇನಿಯಾ, ಹಂಗೇರಿ, ಸ್ವಿಜ್ಜರಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಜರ್ಮನ್, ಸ್ಪೇನ್, ಗ್ರೀಸ್ ಮುಂತಾದ ೫೬ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿಕೊಂಡು ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯುರೋಪಿನ ಜಿಪ್ಸಿಗಳು ಈ ಲಂಬಾಣಿ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಲೇಖನವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

“ಲಂಬಾಣಿ-ರಜಪೂತ-ಜಿಪ್ಸಿಗಳ ಸಾಮ್ಯತೆ“ ಎನ್ನುವ ತಲೆಬರಹದ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಸಮಾಜಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧದ ಬಗೆಗೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಲೇಖನ “ಲಂಬಾಣಿ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಮಾರವಾಡಿ-ಗುರ್ಜರ ಸಂಬಂಧ“ವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲಿನ ಸಮಾಜಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗಿತ್ತು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಾರವಾಡಿ, ಗುರ್ಜರ ಹಾಗೂ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಮೂಲತಃ ರಾಜಸ್ಥಾನ “ವಣಿಕ್” (ವ್ಯಾಪಾರ) ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಈ ಮೂರು ಸಮಾಜಗಳ ವೇಷ, ಭಾಷೆ, ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ, ಜೀವನ ಪದ್ಧತಿ, ಮದುವೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮುಂತಾದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಲೇಖನ “ಲಂಬಾಣಿ-ಹರಿಣಶಿಕಾರಿ-ಸಿಕ್ಕಲಿಗರು ಒಂದು ವಿವೇಚನೆ“ ಈ ಮೂರು ಸಮಾಜಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಾಮ್ಯತೆಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿಕ್ಕಲಿಗರು ಅಥವಾ ಸುಕ್ಕಾಲಿಗರು ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂಬ ಮೊದಲಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಇವರು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿ ಹರಿಣಶಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಸಿಕ್ಕಲಿಗರು ಆಡುವ ಭಾಷೆಗೆ ಲಿಪಿ ಮಾಧ್ಯಮವಿಲ್ಲ. ಅವರದು ಆಡುಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂವರೂ ಮೂಲತಃ ಒಂದೇ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷಿಕ

ಪರಂಪರೆಯವರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಾದುವ ಭಾಷೆಯೂ ಪರಸ್ಪರಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರು ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಜನರಾದುವ ಭಾಷೆಗೆ ಮೂಲ ಬಹುಶಃ ರಾಜಸ್ಥಾನಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ರಾಜಸ್ಥಾನಿಯ ಉಪಭಾಷೆಗಳಾಗಿವೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

“ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾಗಳು ಒಂದು ಸಮೀಕ್ಷೆ” ಅನ್ನುವಂಥ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಲೇಖನವು ಅವರು ವಾಸಿಸುವ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತದೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಡು, ಕಣಿವೆ, ಬೆಟ್ಟ, ಗುಡ್ಡಗಳಿದ್ದೆಡೆ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾಂಡಾಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ವೈವಿಧ್ಯ ಏನು ಎಂಬುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಳೆಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುವುದು ಜೊತೆಗೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಉತ್ತಮ ಸಂಶೋಧಕನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಅಂಶಗಳು ಇವರಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಭೌತಿಕ ಜಾನಪದದ ಅಂಶವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ತಾಂಡಾಗಳ ಆಂತರಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಲಂಬಾಣಿ ಒಗಟುಗಳ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ” ಎಂಬ ಹದಿನೈದನೆಯ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಒಗಟುಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು “ಕಬದ”, “ಫೋಡೇರ ಸಾಕಿ” (ಒಡಗತೆ), “ಕಲಮೆ” ಎಂದು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿ ಒಗಟುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಚಾರ, ವಿಚಾರ, ನ್ಯಾಯ, ನೀತಿ, ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

“ಸಾಸು ಬೋಡಿ ದೀ
ನಣದ್ ಭೋಜಾಯಿ ದೀ
ಕೀದಿ ತೀನ್ ಬಾಟಿ
ಖಾದಿ ಸಾರೀ ಸಾರಿ”

(ಅತ್ತೆ-ಸೊಸೆ ಇಬ್ಬರು; ನಾದಿನಿ-ಅತ್ತಿಗೆ ಇಬ್ಬರು; ಮೂರು ರೊಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ಪೂರಾ ಪೂರಾ ತಿಂದಿದ್ದಾರೆ.)

ಈ ಒಗಟಿನ ಶ್ಲೇಷಾರ್ಥವನ್ನರಿಯದವರು ನಾಲ್ಕು ಜನ; ಮೂರು ರೊಟ್ಟಿ; ಒಂದೊಂದು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತಿನ್ನಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಎಂದು ಹೇಳಿಬಿಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಯೋಚಿಸಿ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಿಡಿಸಿದಾಗ ಬರುವ ಉತ್ತರ ತುಂಬಾ ಸುಲಭ. ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ತೆ-ಸೊಸೆ-ನಾದಿನಿ ಕೇವಲ ಮೂರು ಜನರಿದ್ದಾರೆ; ನಾಲ್ಕುಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸೊಸೆ ಹಾಗೂ ಅತ್ತಿಗೆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲ; ಒಬ್ಬರೇ. ಹೀಗಾಗಿ ಮೂವರೂ ಒಂದೊಂದು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ರೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನಲು ಸಾಧ್ಯ ಎಂದಾಗ ಸಮರ್ಪಕ ಉತ್ತರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಲಂಬಾಣಿ ಒಗಟುಗಳ ಬದುಕಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು.

“ಲಂಬಾಣಿಗರ ಗೋರಬೋಲಿ ಭಾಷೆ”ಯನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವಂಥ ಹದಿನಾರನೆಯ ಲೇಖನ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಈ ಭಾಷೆಯ ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ಭಾಷಾ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಅವರಾದುವ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬಳಕೆ ಪದಗಳೆಲ್ಲ ಇಂಡೋ ಆರ್ಯನ್ ಪದಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಹಿಂದಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕಗಳಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಖಚಿತ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಲಂಬಾಣಿ ವೃತ್ತಿ ಗಾಯಕ-ಥಾಡಿ” ಅನ್ನುವಂಥ ಕೊನೆಯ ಲೇಖನವು ಲಂಬಾಣಿ ಜನಾಂಗದ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವಂತಹದ್ದು. ಲಂಬಾಣಿ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ ಥಾಡಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಡಾ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತ, “ಲಂಬಾಣಿಗರು ತಮ್ಮ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕನನ್ನು ಥಾಡಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ಧಾರ್ಮಿಕ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರ ಗುಂಪಿಗೆ

ಸೇರುತ್ತಾನೆ. ಥಾಡಿ ಎಂಬ ಈ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಜನಾಂಗದವರಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಅವರನ್ನು ಥೇಡಿಯಾ-ಥಾಡಿ ಎಂದಾಗಿ ಕರೆದಿರಬೇಕು” ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

“ಥಾಡಿಯರನ್ನು” ಗುರುತಿಸಿ ನಾನು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ೬೬ನೆಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸಿದ್ದೆ. ಈ ಮುಂಚೆ ಥಾಡಿಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಡಾ. ಜಿ.ಶಂ. ಪರಮಶಿವಯ್ಯ, ಬೆನಕನಹಳ್ಳಿ, ಜಿ. ನಾಯಕ, ಡಾ.ಡಿ.ಬಿ. ನಾಯಕ ಮುಂತಾದವರು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹ.

ಡಾ. ಪಿ.ಕೆ.ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಥಾಡಿಯರನ್ನು ಲಂಬಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸರಿ ಅನ್ನಿವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಲಂಬಾಣಿಗಳು ಥಾಡಿಯರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಟೋಪಚಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮತ್ತು ಅವರ ವೃತ್ತಿ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಕಾಳು-ಕಡಿ, ದುಡ್ಡು, ದುಗ್ಗಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವದಿಂದ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ವೃತ್ತಿ ಗಾಯಕರಾದುದರಿಂದ ಕೀಳು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಶಬ್ದವಾದ ಥೇಡಿಯಾದಿಂದ=ಥಾಡಿ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಮಂಜಸವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಬಂಜಾರ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ ಥಾಡಿಯರು ಪಂಜಾಬದ ಭಾಟ್-ಮೀರಾಸಿ “ಥಾಡಿ”ಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಮೂಲ ಪಂಜಾಬ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈ ಜನಪದ ಗಾಯಕರು ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ವಾದ್ಯದ ಹೆಸರು “ಥಾದ್” (ಸಾರಂಗಿ) ಆದುದರಿಂದ ಥಾಡಿ ಪದವು ವಾದ್ಯದಿಂದಲೇ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಈ ಪದವು ಥಾದ್ > ಥಾದ > ಥಾಡಿ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಈ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು ಬಂಜಾರಾಗಳಲ್ಲಿ ಥಾಡಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಚಿರಪರಿಚಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.”

[1] ಡಾ. ಪಿ.ಕೆ. ಖಂಡೋಬಾ ಅವರು ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ, ಅಧ್ಯಯನಶೀಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಖಚಿತವಾದ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಕಾಳಜಿಪೂರಕವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. “ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಎಂಬ ಕೃತಿ ಅವರ ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ವಿಫಲವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಗನ್ನಡಿಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನೆ ನೆಲವಾಗಿರುವ ಲಂಬಾಣಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವರ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಿ ಮತ್ತು ಇವರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ಹೊರಬರಲಿ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

* * *

[1] “ಥಾಡಿ ಬಂಜಾರ ಜನಪದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು” “ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ” ಸಂಪುಟ ೩೦, ಸಂಚಿಕೆ ೧-೨ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆ ಸಂಪಾದಕರು : ಡಾ. ಎ.ನೇಗಿನಹಾಳ, ಡಾ. ಎ.ಮುರಿಗೆಪ್ಪ, ಜನವರಿ ಹಾಗೂ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೯೯೮, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.

೧೧. ಡಾ. ನಾಯಕರ “ಲಂಬಾಣಿಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಸಮೀಕ್ಷೆ

ತುಂಟ ಕೃಷ್ಣ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೇ ಅಡಗಿದೆ ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಜನಾಂಗಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗವಾದ ಆದಿವಾಸಿ, ಬುಡಕಟ್ಟು, ಜನಪದ ಗುಂಪು, ವೃಂದ

ಮುಂತಾದವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಜಾನಪದದ ಪರಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದರಿಂದ, ಜನಾಂಗಿಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಜಾನಪದದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ಜನತೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನ ಅಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಜೀವನ-ವಿಧಾನ, ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವುದೆಂದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೇ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಎಂದರ್ಥ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರದು ಒಂದು ಜನಪ್ರಿಯ ವೃಂದ. ಇವರನ್ನು ಲಮಾನ, ಲಮಾನಿ, ಲಮಾಣಿ, ಲಂಬಾಣಿ, ಲಂಬಾಡಾ, ಲಬಾನಿ, ಬಂಜಾರಾ, ಬಣಜಾರಾ, ಸುಕಾಲಿ, ಸುಗಾಲಿ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬಂಜಾರಾ ಅಥವಾ ಲಂಬಾಣಿ ಶಬ್ದವೂ ಯಾವುದೇ ಜಾತಿ ಸೂಚಕ ಪದವಾಗಿರದೆ ಅದು ಅವರ ಕುಲ-ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಬಂದ ಪದವಾಗಿದೆ. ಉದಾ: ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಲವಣ ಎಂದರೆ ಉಪ್ಪು ಎಂದರ್ಥ. ಲಂಬಾಣಿಗರು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಲವಣದ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. “ಲವಣ” ಶಬ್ದವೂ ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಅಪಭ್ರಂಶವಾಗಿ ಲವಣ>ಲಮಾಣಿ=ಲಂಬಾಣಿ ಎಂದು ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕಾಡು, ಮೇಡು, ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತ, ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಜನರ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ನಡೆ-ನುಡಿ ರೂಢಿ-ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಜೀವನ-ವಿಧಾನ, ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನ, ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜನಪದ ಕಲೆಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆ (Oral tradition)ಯಿಂದ ಉಳಿದು ಬಂದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಯಾವುದೇ ಪ್ರೌಢ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಈ ಬುಡಕಟ್ಟಿನವರ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ”ಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇವರ ಜೀವನ ವಿಧಾನ. ಶುದ್ಧಾಂಗವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ನಡಾವಳಿಗಳನ್ನು ಇವರು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಪಾಲಿಗೆ ನಿಸರ್ಗವೇ ಬದುಕಿನ ರೀತಿ ರಿವಾಜುಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಗುರು ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ನಿಸರ್ಗದ ಮಡಿಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಲಂಬಾಣಿಗರದು ಸಾಹಸಮಯ ಬದುಕು. ಕಾಡು-ಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ “ತಾಂಡಾ”ಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಆಸೇತು ಹಿಮಾಚಲದಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಸಾಹಸಿ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದ ರಜಪೂತರ “ವಣಿಕ್” (ವ್ಯಾಪಾರಿ) ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ತಾಯ್ನಾಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ಲಂಬಾಣಿಗರು “ಮಾಳವಾ” ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಹೊರಟು ಕ್ರಮೇಣ ಭಾರತದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚದುರಿಕೊಂಡರು. ಇವರ ಸಾಹಸ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗೆ ಮಾರುಹೋದ ಮೊಘಲ್ ದೊರೆಗಳು ಬಂಜಾರಾಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಇತರೆ ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ನಿಯಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಬಂಜಾರಾ ಜನಾಂಗ ಎಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ-ಸಾಹಸಿಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊಘಲ್ ದೊರೆಗಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ.

ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಉಳಿದ ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಿದೆ. ಕಾರಣ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕನ್ನೆನಲವಾಗಿರುವ ರಾಜಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವದ ಬೀಡಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಅತೀ ಹೆಮ್ಮೆಯಿದೆ. ಸಹಜವಾಗಿ ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪದ ಜನಪದ ಕಲೆ, ಹಾಡು, ಕಥೆ, ಸೂಕ್ತಿ, ಗೀತೆ, ಗಾದೆ, ಒಗಟು ಒಡಪು, ಖಯಾಲ್ ಎಂಬ ಜನಪ್ರಿಯ ಹೆಸರಿನ ಜನಪದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರಾದ್ದರಿಂದ ಜಾನಪದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರ ತುಂಬ ಹುಲುಸಾಗಿರುವ ಕನ್ನೆನಲ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನವರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವವರ ಸಾಲಿನೊಳಗೆ ಡಾ.ಡಿ.ಬಿ. ನಾಯಕರು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಬುಡಕಟ್ಟು ಅಧ್ಯಯನ ಕುರಿತು ಇವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ. ಈಗಾಗಲೇ ಲಂಬಾಣಿಗರನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಮೌಖಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆ. “ಲಂಬಾಣಿಗ್ನು” ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಮೌಖಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆ. “ಲಂಬಾಣಿಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಂದ ೧೯೯೩ರಲ್ಲಿ, ಉಪಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು. ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ

ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಸಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು, ಅಂದಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಪ್ರೊ. ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪನವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಅವರು “ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಉಪಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಕುರಿತ ನಲವತ್ತೆರಡು ಪುಟಗಳ ಗಂಭೀರವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುರಿತು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಕಲೆ ಕುರಿತು ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲೆಗಳು ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಕೊನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಸಮಾರೋಪ” ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಡಾ. ಡಿ.ಬಿ. ನಾಯಕರು ಸ್ವತಃ ಲಂಬಾಣಿ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ಜೀವನ ವಿಧಾನ; ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಕತೆಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಿಯೂ ವೈಭವೀಕರಣದ ಗೋಚರಣೆಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ “ಹಿನ್ನೆಲೆ”ಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸದ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಆದಿವಾಸಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ನಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ, ಮಾನವ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಆದಿವಾಸಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು “ಗೋರಮಾಟಿ”, “ಗೋರವಟ”, “ಗೋರಬಂದಾ”, “ಗೋರಭಾಯಿ”, “ಗೋರ”, “ಗೋರಿಯಾ”, ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಇವರನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜಾರಾ, ಬಂಜಾರಿ, ಬಣಜಾರಾ, ಬ್ರಂಜಾರಿ, ಬಂಜಾರ, ಬ್ರಜವಾಸಿ, ಲಮಾನ, ಲಂಬಾಡಾ, ಲಾಬಾನಾ, ಬಳದಿಯಾ, ಲದೇಣಿಯಾ, ಸುಗಾಲಿ, ಗವಾರ, ಗವಾರಿಯಾ, ಕಾಂಗಸಿಯಾ, ಶಿರಕಿಬಂದ, ಶಿರಕಿವಾಲಾ ಮುಂತಾಗಿ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ವೃತ್ತಿ ಕಸಬುಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳು ಇವರಿಗೆ ಬಂದಿವೆ ಎಂದು ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಲಂಬಾಣಿಗರ ಮೂಲವನ್ನು ಕುರಿತು ವಕ್ಷಗಳಿಂದ ಐದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಸೃಷ್ಟೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಐತಿಹ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಮೊಲಾದಾದಾನಿಂದ ಲಂಬಾಣಿ ವಂಶ ಉದ್ಭವವಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯ ಐತಿಹ್ಯ ಲಂಬಾಣಿಗರು ವಾಲಿ-ಸುಗ್ರೀವರ ವಂಶಜರು. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಕವರಪಾಳ್, ರಾಜಪಾಳ್, ಸೋಜಾಕರಣ, ತೀಡಾ ಎಂದು ಮೂಲ ಹೇಳಿ ತೀಡಾನಿಂದ ಮೊಲಾ. ಮೊಲಾ ವಂಶಜರೇ ಲಂಬಾಣಿಗಳೆಂದು ಮೂರನೆಯ ಐತಿಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಮಾರವಾಡದ ಖೈರಗಡ ರಾಠೋಡನ ಮಗ ಲಾಖನಸಿಂಗ, ಧಾರರಾಜ್ಯದ ಮುಂಜಿ ಪವಾರನ ಮಗ ಲೋಹಾಸಿಂಗ ಮತ್ತು ತೂರಿಗಡದ ಚವ್ವಾಣದ ಮಗ ರಣಧೀರಸಿಂಗ್. ಈ ಮೂವರು ಸೇರಿಕೊಂಡು ದೆಹಲಿಯ ಕವರಪಾಲ ರಾಜನೊಂದಿಗೆ ಬೇಟೆಗೆ ಹೋದರು. ಮುಂದೆ ನಾಗಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೂವರು ಅಪ್ಪರ ಕನ್ಯೆಯರ ಜೊತೆಗೆ ರಾಠೋಡ, ಪವಾರ ಮತ್ತು ಚವ್ವಾಣನ ಮದುವೆ ಆಯಿತು. ಇವರಿಂದ ಮುಂದುವರೆದ ಸಂತತಿಯೇ ಲಂಬಾಣಿಗಳೆಂದು ಮುಂದಿನ ಐತಿಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಕೊನೆಯ ಐತಿಹ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಮೊಘಲರ ದೊರೆ ಅಕ್ಬರನಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಜಿತನಾದ ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನಿಗೆ, ಅಕ್ಬರನು ಶರಣಾಗತನಾದರೆ ಮರಳಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳಿಸಿದ. ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದೇ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಮರಳಿ ರಾಜ್ಯಪಡೆಯುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಕಾಡನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಅವನೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ಕುಟುಂಬಗಳು ಕಾಡನ್ನು ಸೇರಿದವು. ಅವರಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು ಒಬ್ಬರೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ಲಂಬಾಣಿಗರ ಮೂಲವನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಐದು ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಐತಿಹ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ವಾಸ್ತವ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗದು. ಈ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ

ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೋಡಿದರೆ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟೋ ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿಗಳು ಗೋಚರಿಸದೆ ಇರಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯ ಮೇಲೆ ಅಗಣಿತ ವಿವರಗಳು ಬಿದ್ದು ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳ ಪದರುಗಳು ಬಿದ್ದು ಅದೊಂದು ನಿಗೂಢ ಪೌರಾಣಿಕ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡಿದೆ.

ಲಂಬಾಣಿ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ, ಹಾವನೂರ ವರದಿ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಮೀಕ್ಷೆ, ಭಾರತದ ತುಂಬೆಲ್ಲಾ ಪ್ರವಾಸ ಕೈಗೊಂಡು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಂಥ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

“ಜೀವನ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ” ಕುರಿತ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರು ವಾಸಿಸುವಂಥ ತಾಂಡಾದ ಚಿತ್ರಣ ಅವರು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಝೂಪಡಾ (ಹುಲ್ಲಿನ ಮನೆ)ದ ವಿಧಾನ, ಕೋಳಿಗಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಗೂಡು, ಕುರಿಗಳಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ದೊಡ್ಡಿ, ಹಾಗೂ ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟುವ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯ ಮಾದರಿ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಅರಿಯಬೇಕು.

ಲಂಬಾಣಿಗರ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವಾಗ “ಸಸ್ಯಾಹಾರಿ ಮತ್ತು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳಾದ ಇವರ ಆಹಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜೋಳ, ಗೋದಿ, ಸಜ್ಜೆ, ಭತ್ತ, ರಾಗಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. “ಬಾಟಿ ಖಾವತೋ ಮಾಟಿ” (ರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಗಟ್ಟಿ) ಎಂಬ ಗಾದೆ ಇವರಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮಾಂಸದ ಸಾರು ಮತ್ತು ರೊಟ್ಟಿಯ ಉಟ ಇವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಆಹಾರ, ಸುವಾಳಿ (ಪುರಿ) ಕುಲ್ಲರ (ಗೋದಿ ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಸಿಹಿ ಪದಾರ್ಥ) ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳು ತುಂಬ ಇಷ್ಟ. ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪೇಯಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನ. ಉದಾ: ಹೋಕಾ, ಗಾಂಜಾ, ಭಾಂಗ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿವರಣೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆಗಳ ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಧರಿಸುವ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದ ಅಂದವಾದ ಕಸೂತಿಯು ಎದ್ದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ದಾರದಿಂದ ಕಸೂತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರು ತೊಡುವ ಫೇಟಿಯಾ (ಲಂಗ), ಕಾಂಚಳಿ (ಚೋಲಿ), ಛಾಂಟಿಯಾ (ಮೇಲ್ಮುಸುಕು) ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳು. ತೊಡುಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಭೂರಿಯಾ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಂಸಲಿ, ಕರಿಮಣಿ, ರಪಿಯಾಹಾರ ಮುಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಸ್ತದಂತಿಯ ಬೊದ್ದು, ಚೂಡಿ, ಕೈಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ, ವಿಂಟಿ, ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಂಕಿಯಾ, ಕಸ, ಬಾಲಾವಿಂಟಿ ಮುಂತಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ತೊಡುತ್ತಾರೆ. ಪುರುಷರು ಅಂಗಿ, ಧೋತರ, ರಮಾಲ (ಪಾಗಡಿ) ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಮುರುವು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಡಗ, ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕಣದೋರೋ (ಉಡದಾರ) ಇತ್ಯಾದಿ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಸೂತಿ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಬಲಗಳಂಥ ಅನೇಕ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಲಂಬಾಣಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ರಚಿಸಲಾದ ಸುಂದರ ಕಸೂತಿಗಳ ರಚನೆ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವಂತಹದಾಗಿದೆ.

ಲಂಬಾಣಿಗರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ “ಸೇವಾ ಕರತೋ ಮೇವಾ ಮಳಚ” (ಬೆವರು ಸುರಿಸಿದರೆ ಸುಖ ಸಿಗುತ್ತದೆ) ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಅಕ್ಷರಶಃ ಇವರು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರಮಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂತೃಪ್ತಿ ಕಂಡ ಈ ಬುಡಕಟ್ಟು ಕೂಲಿನಾಲಿ, ರಸ್ತೆಯ ಕೆಲಸದಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಪಶುಪಾಲನೆ, ಕೃಷಿ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಒಳಾಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ,

“ಪಾಂಚ ಚೂಲಾ

ಪಚ್ಚೇಸ ನಾತಾ

ಭಾಯೀಸ್ ಮನ್

ಸತ್ತಾಯಿಸ ಸುಬೇದಾರ್”

ಅರ್ಥ : ಐದು ತಲೆಗಳಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಪಂಗಡಗಳು, ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಜನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಸುಬೇದಾರರು ಎಂದರ್ಥ.

ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮೋಲಾ, ರಾಧಿಕಾ, ರಾಠೋಡ, ಪವಾರ ಮತ್ತು ಚವ್ವಾಣ ಈ ಐದು ಜನ. ಮುಂದೆ ಇವರಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಪಂಗಡಗಳು ಉದ್ಭವವಾದವು. ಗೋತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುರಿತು ವಿಭಕ್ತ ಮತ್ತು ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿ ಇವರಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕು ವಂಶದ ಕೀರ್ತಿ, ಬಿರುದು-ಬಾವಲಿಗಳು ತಂದೆಯಿಂದ ಮಗನಿಗೆ ಮುಂದುವರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಣೆ ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ “ಬಡವರಾದರೂ ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಕುಲಾಚಾರಕ್ಕೆ ಬಡತನವಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಆಚರಣೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯ ನಂಬಿಕೆಗಳಿವೆ; ಭೂತ ಪಿಶಾಚಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಭಯ, ಎಣ್ಣೆಜೋಗಿ, ಬುಡಬುಡಕೆಯರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಕಾಗೆ, ಗೂಗೆ, ನಾಯಿ, ನರಿ, ಬೆಕ್ಕು, ಕತ್ತೆ, ಕುದುರೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಶಕುನಗಳನ್ನು ನಂಬುತ್ತಾರೆ.” ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಕುರಿತು ಡಾ. ನಾಯಕರು ವಕ್ರಗಳಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನ್ಯಾಯ ಪದ್ಧತಿ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತ, “ತಾಂಡಾದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟು-ಕಟ್ಟಳೆಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ನಾಯಕನು ತಾಂಡಾದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ತಾಂಡಾದ ಆಗುಹೋಗುಗಳು ಇವನ ಮುಖಾಂತರ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇವನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರಭಾರಿ (ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ), ಡಾವ (ಅನುಭವಿ) ಇರುತ್ತಾರೆ. ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಥಾಡಿ (ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ), ಥಾಲಿಯಾ (ವಾಲೀಕಾರ), ಸನಾರ (ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗ), ನಾವಿ (ಕ್ಷೌರಿಕ) ಮುಂತಾದವಿರುತ್ತಾರೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರ “ಗೋರ ಪಂಚಾಯತ” ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಮೂರು ಬಗೆಯಲ್ಲಿದೆ.

೧) ಹಸಾಬ (ದಿವಾನಿ) ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳ ತಂಟೆ

೨) ನಸಾಬ (ಘೌಜದಾರಿ) ಒಡೆದಾಟ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ.

೩) ಮಳಾವೋ : ತಾಂಡಾದ ಆಂತರಿಕ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ.

ಈ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಗಂಭೀರವಾದ ಆಲೋಚನೆ, ತರ್ಕ, ಚರ್ಚೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಬಗೆಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.” ಇಲ್ಲಿ ಡಾ. ನಾಯಕರು ಗೋರ ಪಂಚಾಯತ ಒಳಾಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಸೊಗಸಾಗಿ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಗೋರ ಪಂಚಾಯತದಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ ಕಾಳಗದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಗೂಳಿ ಕಾಳಗದವರೆಗೆ ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

“ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ” ಎನ್ನುವ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರ “ಗೋರಬೋಲಿ” ಭಾಷೆ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಇದು “ಇಂಡೋ ಆರ್ಯನ್” ಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಷೆಗೆ ಲಿಪಿಯಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಇತಿಹಾಸವೂ ಇಲ್ಲ. ಆಯಾ

ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಇದೊಂದು ಮಿಶ್ರ ಭಾಷೆಯಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. “ದೇವನಾಗರಿ” ಲಿಪಿಯೇ ಈ ಆಡುನುಡಿಗೇ ಸಿದ್ಧ ಲಿಪಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ಶಬ್ದದ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳು ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದರೂ ಒಂದೇ ಶಬ್ದದ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗುವುದು ಒಂದು ಭಾಷೆ ಮೌಲ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ:

೧) ಖಾಡು (ದನಗಳು) ಡೋರ, ಜನಗಾನಿ

೨) ಡುಂಗರ (ವರ್ಪತ) ಗಟಲಾ, ದಡಿಯಾ

೩) ಬೀರ (ಹೆಂಡತಿ) ತಾಂಡರಿ, ಗೊಣ್ಣೆ, ಬೋಡಿ

ಮೇಲಿನ ಅಂಶಗಳ ಜೊತೆಗೆ ವಿಜಾತಿಯ ದ್ವಿತ್ಯಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸರಳಗೊಳಿಸಿ ಬರೆಯುವುದು, ಪದಾಂತ್ಯ (ಪದಗಳ) ವ್ಯಂಜನವು ಲೋಪ ಹೊಂದುವುದು. ಅನೇಕ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಅನುನಾಸಿಕರಣವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು, ಧ್ವನಿತ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಪದಗಳ ಅರ್ಥ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದು, ಪಂಚಮಿ, ವಿಭಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ಗೌರವ ಸೂಚಕ ಪದಗಳ ಬಳಕೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಮುಂತಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ವ್ಯಾಕರಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅಂಶಗಳು ಗೋಚರವಾಗುತ್ತವೆ” ಇಲ್ಲಿ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಲಂಬಾಣಿಗರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ಬರೆಯುತ್ತಾ, “ತಮಗಾದ ಸುಖ-ದುಃಖ, ನೋವು-ನಲಿವುಗಳನ್ನು ಹಾಡುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಮತ್ತು ಗೀತೆ ನರ್ತನಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಹೊರ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಒಂದೊಂದು ಹಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವನಸೌಂದರ್ಯ, ಅನುಭವ, ರಸಿಕತನ ಹೊರಸೂಸುತ್ತದೆ. ಕಥೆ, ಗೀತೆ, ಗಾದೆ, ಒಗಟು ಮೊದಲಾದ ಹತ್ತು ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೌಖಿಕವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಕಾಡು-ಮೇಡು, ಬೆಟ್ಟ-ಕಣಿವೆ, ಹೊಳೆ-ಹಳ್ಳ, ತಾಂಡಾ ಎಲ್ಲಿಯೆ ಇರಲಿ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದ ಹಾಡನ್ನೋ, ಗಾದೆಯನ್ನೋ, ಕಥೆಯನ್ನೋ ಇಲ್ಲವೆ ಒಗಟನ್ನೋ ಹೇಳಿ ತಮಗಾದ ಪರಿಶ್ರಮ ಹಾಗೂ ನೋವನ್ನು ಇವರು ಮರೆಯುತ್ತಾರೆ” ಎಂದು ಸೊಗಸಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಒಂದು ಗಾದೆ,

“ವತನೇನ ಜತನ ಕರಣು

ವಗತೇಪರ ಖರಚ ಕರಣು”

ಅರ್ಥ: ಸಂಪತ್ತು, ಸಂತಾನ, ಜ್ಞಾನ ತುಂಬಿದ ಮಾತು ಇವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದರ್ಥ.

ತೀಜ(ಗೋಡಿ) ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಭಯ ಪಕ್ಷದವರು ತೀಜ ಗೀತೆಯನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ ತೀಜ ಸಂವಾದವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ,

“ಖಲ್ ಖಲ್ ಭಾಂದು ಪಾಗಡಿಯೇ

ಮೋಡ ಮೋಡ ಭಾಂದು ಪೇಟಾ

ಭರೇ ಸಭಾಮ ಹಾತ ಪಕಡು

ಮ ಭುಕಿಯಾರೋ ಬೇಟಾ”

ಅರ್ಥ : ನೀಳವಾಗಿ ಪಾಗಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆ

ಸುತ್ತಿ ಸುತ್ತಿ ಪೇಟಾ ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ

ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಿಡಿಯುತ್ತೇನೆ

ಭುಕಿಯಾ ಬೆಡಗಿನ ಮಗ ನಾನು

ಲಂಬಾಣಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆ, ಮತ್ತು ಕಥನಗೀತೆಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ, ವೀರಗೀತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಥನಗೀತೆಗಳು ಲಂಬಾಣಿ ಗೀತೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹಾಪುರುಷ, ಸಂತ ಸೇವಾಲಾಲ, ಜಗದಂಬಾ, ಹೊನಾಸತಿ, ಡೋಲಾಮಾರುಣಿ, ಜೆಮಲ್-ಫತಮಲ್ ಮುಂತಾದ ಗೀತೆಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಡಾ. ನಾಯಕರು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಕಲೆ” ಎಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜನನ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮರಣ ಸಂಸ್ಕಾರದವರೆಗೆ ಆಚರಿಸುವ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಗಂಡು ಮಗುವಿನ ಜನನವಾದಾಗ ನಗಾರಿ ಬಾರಿಸಿ ತಾಂಡಾದ ಜನರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವಾದರೆ ಕಂಚಿನ ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನನ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ “ಏಕಳಪೂಯೇರೋ (ಆನಂದ) ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಐದನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ದಳವಾ ಧೋಕಾಯೋ ರೋ (ಸೂತಕ ನಿವಾರಣೆ) ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೋಳಿಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅದೇ ವರ್ಷ ಗಂಡುಮಗು ಹುಟ್ಟಿದವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ “ಧೂಂಡ” ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.” ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಇಂಥ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವೂ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಲಂಬಾಣಿ ಸಮಾಜ ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಕುಟುಂಬ. ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಗು ಜನಿಸಿದಾಗ ಅದರ ಅಳುವಿನ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಧ್ವನಿಯೂ ಕೇಳಿಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಮದುವೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ಬಹುದಿನಗಳವರೆಗೆ ಜರುಗುವ ಮದುವೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರ, ಹಾಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಕರುಣ ರಸಗಳ ಅನೇಕ ಗೀತೆಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರ ರಸಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಕಷ್ಟಮಯವಾದ ಬದುಕಿಗೆ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿ ಅನೇಕ ಆಚರಣೆ ಹಾಗೂ ಹಾಡುಗಳು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಕುಂಕುಮ ಕಾರ್ಯ, ಸಗಾಯಿರ ಕೋಸಳಾತ್, ಸೋಬಾನ ಕಾರ್ಯ, ವದಾಯಿ ಸಂಸ್ಕಾರ, ತಿಲಕ ಕಾರ್ಯ, ಸಪ್ತಪದಿ ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಹವೇಲಿ ಕಾರ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಮದುವೆಯ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಗಳು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ, “ಇವರಲ್ಲಿ ಹೂಳುವ ಹಾಗೂ ಸುಡುವ ಎರಡೂ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಂದ ಅಂತ್ಯಕ್ರಿಯೆ ಜರುಗುತ್ತದೆ. ಅವಿವಾಹಿತರನ್ನು ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹುಗಿಯುತ್ತಾರೆ. ಮದುವೆ ಆದವರನ್ನು ಸುಡುತ್ತಾರೆ. ಸತ್ತ ಮೂರನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ ತಿಥಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸತ್ತ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ದಿನಕ್ಕೆ “ಬಾರೋ-ತೇರೋ” ಅನ್ನುವ ಕೊನೆಯ ತಿಥಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಕಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ಕೆಲವು ಹಬ್ಬಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಹಾಗೂ ಪರಂಪರೆಗಳ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಅವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮನೋಭಾವ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ದೀಪಾವಳಿ, ಗೋದಿಹಬ್ಬ, ಹೋಳಿ ಮತ್ತು ಯುಗಾದಿ ಮುಂತಾದ ಹಬ್ಬಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿ ಅರ್ಥ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ದೀಪಾವಳಿ ಅಮವಾಸ್ಯೆಯ ದಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪೂಜೆಯ ಮೊದಲು, ಹನುಮಾನೇರ ರೋಟ(ಗೋ ಪೂಜೆ) ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಮವಾಸ್ಯೆಯ ರಾತ್ರಿ ಯುವತಿಯರು ಶೃಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು ಹರಳೆಣ್ಣೆ ದೀಪದ ಆರತಿಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ತಾಂಡಾದ ನಾಯಕನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆರತಿ ಬೆಳಗಿ ಅವರಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆ ಪಡೆದು ನಂತರ ತಾಂಡಾದ ಎಲ್ಲ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆರತಿ ಬೆಳಗುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯವರು ಯುವತಿಯರು

ಹಿಡಿದಿರುವ ಧಾಕಣಿ(ದೀಪ)ದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾಣಿ-ಎಂಟಾಣಿ ಹಾಕಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯುವತಿಯರು ಹೇಳುವ ಮೇರಾ(ಆರತಿ) ಗೀತೆ ಹೀಗಿದೆ:

“ಬಾವು ತೋನ ಮೇರಾ
ವರ್ಷ ದಾಡೇರ ಕೋಟ ದವಾಳಿ
ಯಾಡಿ ತೋನ ಮೇರಾ
ವರ್ಷ ದಾಡೇರ ಕೋಟ ದವಾಳಿ
ಭೀಯಾ ತೋನ ಮೇರಾ
ವರ್ಷ ದಾಡೇರ ಕೋಟ ದವಾಳಿ”

ಅರ್ಥ: ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಸಹೋದರ, ಮನೆದೇವರು ಮುಂತಾದವರ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿ ಆರತಿ ಬೆಳಗುತ್ತಾರೆ.

ಗೋಬರ್ಧನ ಪೂಜೆ, ಬಲಿಪಾಡ್ಯ ಮುಂತಾದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಗೋಬರ್ಧನ ಪೂಜೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಿಟುಭುಕ್ಯಾ, ಹಾಮುಭುಕ್ಯಾ, ಸೇವಾಭಾಯಾ ಮುಂತಾದ ಕುಲದೇವತರ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವಂತೆ, ಸುಖ-ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ತೀಜ (ಗೋದಿ ಸಸಿ) ಹಬ್ಬ : ಪ್ರಸ್ತುತ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗೋದಿ ಸಸಿಗಳ ಪೂಜೆಗೂ ಕೃಷ್ಣನ ಪೂಜೆಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ ಕುರಿತು ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಆ ಐತಿಹ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ಗೀತೆ, ನರ್ತನ ಹಾಗೂ ವಿನೋದಗಳ ಸುರಿಮಳೆಯೇ ಸೂಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಸುಂದರ ವರ್ಣನೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬ : ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರು ಶೃಂಗಾರ ರಸಭರಿತವಾದ “ಲೇಂಗಿ” ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಗೇರಣಿ(ಯುವತಿ)ಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋಗಿರುವ ಗೇರಿಯಾ (ಯುವಕ)ನ ಮನಸ್ಸು ಅವಳಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಹಾಡುವ ಒಂದು ಸುಂದರ ಗೀತೆ ಹೀಗಿದೆ :

“ಸೋಳ ಹಾತೇರೋ ತಾರೋ ಘಾಗರೋಯೇ ಗುಜರಣಿ
ನವೇ ಹಾತೇರೋ ವೋರ ಡೋರ
ಘೂಮತೋ ಅವ ತಾರೋ ಘಾಗರೋಯೇ ಗುಜರಣಿ
ರಳಕತೋ ಅವ ತಾರೋ ಡೋರ
ಸೋಳ ಟಿಕಡಿರಿ ತಾರಿ ಕಾಂಚಳಿಯೇ ಗುಜರಾಣಿ
ಚಳಕತಿ ಅವ ತಾರಿ ಕಾಚೆ”

ಅರ್ಥ : ಸುಂದರಿಯೇ ಹದಿನಾರು ಮೊಳದ ಲಂಗವು ನಿನ್ನದು
ಒಂಬತ್ತು ಮೊಳದ ಕಸಿಯು ಅದಕ್ಕೆ
ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದೆ ಕಸಿಯು ಅದಕ್ಕೆ
ಬರುತ್ತಿದೆ ಲಂಗವು ಅಳಕುತ ಬಳಕುತ

ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದೆ ಕಸಿಯು ಅದಕ್ಕೆ

ಸುಂದರಿಯೇ ಹದಿನಾರು ಚಿಂದಿಯ ಬಣ್ಣದ ಚೋಲಿಯು ನಿನ್ನದು

ಮುದ್ದಿಸುವೆ ಕಾಜಿನ ಬಿಲ್ಲೆಗಳದನು.

ಹೋಳಿ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರು ಕುಡಿದು ಉನ್ನತ್ತರಾಗಿ ಕುಣಿಯುವುದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಳೆಯರು ಕುಡಿದು ಉನ್ನತ್ತರಾಗಿ ಲೇಂಗಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ರಸಿಕತೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಮೈದುನರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುವ ದೃಶ್ಯ ಸ್ವತಃ ನೋಡಿಯೇ ಆನಂದಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಗೋಪಿಕಾಸ್ತ್ರೀಯರು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುವ ದೃಶ್ಯ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. ಡಾ. ನಾಯಕರು ಹಬ್ಬದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ, ಮತ್ತು ಸುಂದರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

“ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಕಲೆ”ಯಲ್ಲಿ ಶೀತಲಾ (ಶೀತಲ ಮಾತಾ) ಎಂಬ ಏಳು ಭವಾನಿಗಳ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಶೀತಲಾ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಬರುವ ಇತರೆ ರೋಗ-ರುಜಿನಿಗಳು ಬಾರದಿರಲೆಂದು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿದೇವತೆಗಳಾದ ತುಳಜಾ ಭವಾನಿ, ಶೀತಲಾ ಭವಾನಿ, ಬೋಜರಿ ಭವಾನಿ, ಮತರಾ ಭವಾನಿ, ಮಸೂರ ಭವಾನಿ, ವಾಗ್ವಾಯಿ ಹಾಗೂ ಹಿಂಗಳಾ ಮಾತಾ ಮತ್ತು ಅವರ ಸೇವಕನಾದ ಲಕ್ಕುಡನಿಗೂ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲೆ”ಗಳ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “ಹೆಂಗಳರ ಕುಣಿತವು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಗೀತೆ ಕುಣಿತಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಹಾಡಿನ ಲಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮೈ ಬಳಕಿಸುತ್ತಾ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಗಾರಿ ಅಥವಾ ಹಲಿಗೆ ವಾದ್ಯದ ತಾಳಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಾರೆ” ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿ, ಲಂಬಾಣಿ ಕುಣಿತಗಳನ್ನು ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧) ಹಬ್ಬ, ಉತ್ಸವ, ಮದುವೆ ಸಂದರ್ಭದ ಕುಣಿತ, ೨) ತೀಜ ಕುಣಿತ, ೩) ಲೇಂಗಿ ಕುಣಿತ, ೪) ಕೋಲಾಟದ ಕುಣಿತ, ೫) ಮಳೆರಾಯನ ಕುಣಿತ ಮತ್ತು ೬) ಕಿಕ್ಕಿ ಕುಣಿತ.

ಲಂಬಾಣಿ ಪುರುಷರ ಕುಣಿತ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜಾತ್ರೆ, ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಬಯಲಾಟ, ಭಜನೆ, ಹಚ್ಚಿಕಲೆ, ರಂಗೋಲಿ ಕಲೆ, ಕಸೂತಿ ಕಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಸೂತಿ ಕಲೆ ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ “ಸೂಜಿಯು ಲಂಬಾಣಿ ಮಹಿಳೆಯ ಒಡನಾಡಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ರಂಗುರಂಗಿನ ತಮ್ಮ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಕವಡೆ, ಕನ್ನಡಿ, ಬಣ್ಣದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಫಳಫಳನೆ ಹೊಳೆಯುವಂತೆ, ಮಿರಮಿರನೆ ಮಿಂಚುವಂತೆ ಕಸೂತಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಹೊಲಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪೋಷಾಕುಗಳು ನಿಜಕ್ಕೂ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವರ ಈ ಆಕರ್ಷಕ ಕಲೆಗೆ ಇಂದು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೆಯಿದೆ” ಎಂದು ವಿವರಣೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಸೂತಿ ಕಲೆ ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ ಕೆಲವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಜು, ತವರು, ಗೊಂಡೆ, ಪಾರಿ ಮುಂತಾದ ಸಣ್ಣ ಆಭರಣಗಳ ಕುರಿತು ಸುಂದರವಾದ ವಿವರಣೆಯಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

“ಕ್ರೀಡೆಗಳು” ಎಂಬ ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಮಣ್ಣಾಟ, ಹರಳಾಟ, ಕುಂಟಾಟ, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಾಲೆ, ಚಿಪ್ಪಿನಾಟ, ಹುಡುಕಾಟ, ದೆವ್ವದ ಆಟ, ಚೂರಿ ಮನೆದು ಸವತೆ ಕೊಯ್ಯುವ ಆಟ, ಟಗರು ಕಾಳಗದ ಆಟ, ಗೋಡಾ ಆಟ ಮುಂತಾದ ಆಟಗಳ ವಿವರಣೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಆಟಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ಮನೆ ಆಟ, ಕುಂಟಾಟ, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಾಲೆ, ಹುಲಿ ಆಕಳು ಮುಂತಾದ ಆಟಗಳನ್ನು ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮಕ್ಕಳು ದನ ಕಾಯುವಾಗ, ಕುಳ್ಳು ಆರಿಸುವಾಗ, ಹುಲ್ಲು ತರುವಾಗ, ಇತರೆ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಾಗ ಆಟಗಳಲ್ಲಿ

ತೊಡಗುವುದುಂಟು. ಮಕ್ಕಳು ಆಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಾಗ ಅನೇಕ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಒಂದು ಆಟದ ಹಾಡು.

“ಕಾಟೋಟಿಮ ಆಟೋ
ರಗರಗ ಧಾಟೋ
ನೂಣ ತಟಿಕೋ
ಖಾಡು ಭಡಕೋ
ಕಾಣ್ಯಾ ಕಾಣ್ಯಾ ತಡಕೋಮಾರ”

ಅರ್ಥ: ಕೋಣಮಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಟ್ಟು
ಬೆಳ್ಳನೆಯ ಉಪ್ಪಿನ ಬೆಳಕು
ಅವನರದಿಂದ ಓಡುತ್ತೆ
ಬೆಳಕು ಚುಮಚುಮು ಕಾಣಿಸಲಿ

ಕ್ರೀಡೆ ಮಕ್ಕಳ ದೈಹಿಕ ಬೌದ್ಧಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸಹಕಾರಿಯಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಜಾನಪದ ಕ್ರೀಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಮಕ್ಕಳ ಸರ್ವಾಂಗೀಣವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಕ್ರೀಡೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಮಾಹಿತಿ ಒದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರ ಪ್ರಯತ್ನ ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾಗಿದೆ.

“ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ” ಎಂಬ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಮೂಲತಃ ಸಂಚಾರಿ ಜೀವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಲಂಬಾಣಿಗಳು ಈಗ ಒಂದೇ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜೀವನೋಪಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಸುಗ್ಗಿಯ ತಾಣಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗಿ ಮರಳಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಸಂಚಾರಿ ಬದುಕಿನಿಂದ ಅವರು ಅರೆಸಂಚಾರಿ ಬದುಕಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಅಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಿದವರು ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮದುವೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಆಳುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ, ಪೂಜಾರಿಗಳಿಂದ ಭವಿಷ್ಯ ಕೇಳುವುದು ಮುಂತಾದವುಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಕೆಲವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಪೀಠರಿಗೆ ದರ್ಗಾಗಳಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಲಂಬಾಣಿಗರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆಧುನಿಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ ಎಂಬ ಲೇಖಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

“ಸಮಾರೋಪ” : ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ “ಲಂಬಾಣಿಗರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಮಗಳಿದ್ದು, ಅವು ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿವೆ. ಅವರ “ಗೋರಪಂಚಾಯತ” ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘಟನೆ ಹಾಗೂ ಭದ್ರತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ” ಇಂದಿಗೂ ಲಂಬಾಣಿಗರ ಭದ್ರ ಎನ್ನಿಸುವ ಭಾವನೆ ಉಂಟುಮಾಡದಿರದು. ಲಂಬಾಣಿಗರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ರೀಮಂತವಾದುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಸಂಸ್ಕಾರ ಗೀತೆಗಳು, ನಿಶ್ಚಯದ ನುಡಿಮುತ್ತು, ಸಕ್ಕರೆ ಹಂಚುವ ನುಡಿಮುತ್ತು, ಧಾವಲೋ ಗೀತೆಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಗೀತೆಗಳು, ಬೀಸುವ ಹಾಡು, ನೃತ್ಯ ಗೀತೆಗಳು, ಸೇವಾಲಾಲರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ವೀರ ಹರಿದಾಸರ ಗೀತೆ, ಲಂಬಾಣಿ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳು, ಗಾದೆಗಳು, ಒಗಟುಗಳು, ರಂಗೋಲಿ ಕಲೆ, ಒಟ್ಟಾರೆ

ಲಂಬಾಣಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತು ಡಾ. ನಾಯಕ ಅವರು ಕೂಲಂಕುಷವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಧ್ಯಯನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಸೂಚಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮುಖ ವಕ್ತೃಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. “ಲಂಬಾಣಿಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ”ಯನ್ನು ಇಡಿಯಾಗಿ ಓದಿದಾಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮುದ್ರಣ ದೋಷ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ: ಪ್ರಿಲಿಮ್ಸ್ ಎರಡನೆಯ ಪುಟದಲ್ಲಿ First publication 1994 ಎಂದು ಮುದ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ “ಲೇಖಕರ ಮಾತು” ಇಲ್ಲಿ ಡಾ. ವಾಲೀಕಾರ ಬದಲಾಗಿ “ವಾರೀಕಾರ” ಎಂದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಡಾ. ಡಿ.ಬಿ. ನಾಯಕರು ನೇರ ನುಡಿಯುಳ್ಳ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿ. ಪರಿಶುದ್ಧ ನಡವಳುಳ್ಳ ಅಜಾತಶತ್ರು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ, ಅಧ್ಯಯನಶೀಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಒಂದು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವವರು. ಅವರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಇಟ್ಟು “ಲಂಬಾಣಿಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಲು ಗೌರವವನ್ನೂ ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞ. ಡಾ. ನಾಯಕರು ನನ್ನ ಗುರುಗಳು. ಅವರ ಎದುರಿಗೆ ಹಲವಾರು ಅವಕಾಶಗಳು ತೆರೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಅವರು ಸದ್ಗುಣವಿಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೀರ್ತಿ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ನಾನು ಹೃದಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

* * *

೧೧. ಸಮಾರೋಪ

ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಮುಚ್ಚಯ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಮುಚ್ಚಯ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಸಂಕೀರ್ಣ, ಇನ್ನೊಂದು ಸಮುಚ್ಚಯ. ಸಂಕೀರ್ಣ ಎನ್ನುವಾಗ ಅದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಮಾನದಂಡದಿಂದ ಅಳೆದರೂ ಉಳಿಯಬಹುದಾದ ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥ ಬರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮುಚ್ಚಯ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ರಂಗುರಂಗಿನ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಮುದವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಒಂದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಗುಚ್ಚ ಎಂದಾಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಂಬಾಣಿ ಬದುಕು ರಾತ್ರಿಯ ನಂತರ ಬೆಳಗು, ಕತ್ತಲೆಯ ನಂತರ ಬೆಳಕು ಇರುವ ಹಾಗೆ, ಜೀವನದ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಮಮಾಡಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಅನುಭವಿಸುವ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಸ್ತು ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. “ಸುಖೇ ದುಃಖೇ ಸಮೇ ಕೃತ್ವಾ” ಲಂಬಾಣಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಹಾಗೇನೇ ವರ್ಣಮಯವಾಗಿದ್ದು, ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದುಃಖಮಯವೂ ಆಗಬಹುದು.

“ತಾಂಡಾ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿ”ಯೆನ್ನುವಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಲಂಬಾಣಿ ತಾಂಡಾದ ಒಳ ಹೊರಗೆ ನಡೆಯುವ ಕಾರ್ಯಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಮನುಷ್ಯನ ಜಗಳವಂತೂ ಸರಿಯೇ. ಆದರೆ ಕೋಳಿ ಕಾಳಗದಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಕೋಣ, ಹೋರಿ ಕಾಳಗದವರೆಗೂ ಇದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಹೀಗಾಗಿ “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಒರಟು ಎನಿಸಿದರೂ ಅದು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ರಂಗುರಂಗಿನ ಗರಿಗೆದರಿದ ನವಿಲಿನ ಹಾಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸೂಕ್ತ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ತಾಂಡಾದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸೇವಾಲಾಲರ ಪುರಾಣ, ಭಜನೆ ಮೇಳ ನಡೆದರೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜನಪದ

ವೃತ್ತಿಗಾಯಕ “ಥಾಡಿ” ವೃತ್ತಿ ಗಾಯಕರ ಗಾಯನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ” ಲಂಬಾಣಿ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಎನ್ನುವುದು ಹಾಡ ಹಾಡುತ್ತ, ನೋಡ ನೋಡುತ್ತ ರೂಪಗೊಳ್ಳುವಂಥದ್ದು. ಆದರೆ ಇದು ಜೀವವಿಮುಖವಲ್ಲ. ಕಾರಣ “ತಾಂಡಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿ”ಯೇ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ದುಡಿಯುತ್ತ ಹಾಡುವುದೇ ಒಂದು ಉತ್ಸಾಹದ ಕಾಯಕ. ಹಾಗೆಂದು ಲಂಬಾಣಿ ಜನಾಂಗ ಆಧುನಿಕ ಜೀವನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾದವರಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮದ ಗೀತೆಗಳು ಲಂಬಾಣಿಗರಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದ ತಿಲಕ ಗೋಖಲೆ, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ, ಜವಾಹರಲಾಲ ನೆಹರೂ, ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಪಟೇಲ, ಸುಭಾಸ್ ಚಂದ್ರ ಭೋಸ್ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೊಗಳಿದರೂ ಕಡಿಮೆ ಎನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಇಂದಿಗೂ ಹಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ “ರಾಜನಾಳ ತಾಂಡಾ” ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ “ಅವತಾರಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ” ಹಾಡನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದುಂಟು. ಹಾಗೆಂದು ಬರಿ ಹೊಗಳುವುದಷ್ಟೇ ಇವರ ಕೆಲಸ ಎಂದು ಯಾರೂ ಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ದೋಷಗಳು ಕಂಡರೆ ಖಂಡಿಸುವುದು ಇವರ ಸ್ವಭಾವ. ಭಾರತಮಾತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅಪಾರ ಭಕ್ತಿ ಈ ಜನಾಂಗದವರಿಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಬುಡಕಟ್ಟು ಇವತ್ತಿಗೂ ತಮ್ಮಮೌಖಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೂನಾಸತಿಯಂಥ ಪತಿವ್ರತೆಯನ್ನು ಇವರು ಹಾಡುವ ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳದವರಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಹಾಮು ಭುಕ್ಯಾ, ಮೀಟು ಭುಕ್ಯಾ, ಭೀಮಾ ನಾಯಕ, ಲಖಿತಶಹಾ ಬಂಜಾರಾ ಮುಂತಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೀರರನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡದ ಬಾಯಿ ಇಲ್ಲ.

ಲಂಬಾಣಿ ಅಲೆಮಾರಿ ಜನಾಂಗದವರೂ ಇದು ತಕ್ಕ ಶಿಸ್ತು, ಕಲಾತ್ಮಕತೆ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಜನಾಂಗ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇವರ “ಬದುಕೊಂದು ಚಿತ್ತಾರ”. ಬುಡಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಂದ ಈ ಜನಾಂಗ ಮಾನವ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಶಿಸ್ತು, ಸಂಯಮ ಒದಗಿಸುವ ಒಂದು ಮಹೋನ್ನತ ಬುಡಕಟ್ಟು ಆಗಿದೆ. ಜನಾಂಗವೂ ಆಗಿದೆ. ಇವರು ಬದುಕುವಾಗ ಅಲೆಮಾರಿ, ಜೀವಿಸುವಾಗ ಬುಡಕಟ್ಟು. ಹೀಗಾಗಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಬದುಕನ್ನು ಬಾಳಿದರು. ಇವರೊಂದು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಜನಾಂಗ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ “ಉರಿ ಬರಲಿ ಸಿರಿ ಬರಲಿ ಮಾನವ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಭಾಗ್ಯ ನಮಗಿರಲಿ” ಎಂದು ಲಂಬಾಣಿಗರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

“ಕಾಮಕರನ ಜಗೋ ಗೋರಮಾಟಿ

ಭಗವಾನ ದೀಯ ಅಪಣೂನ ಬಾಟಿ || ಪಲ್ಲ ||

ನೇಮ ನಿಷ್ಕಾತಿ ತಮಿ ಚಾಲಣ

ಕಾಯತತ್ವೇತಿ ಕಾಮ ಕರಣ

ಕಷ್ಟ ಸುಖೇನ ಸಮಾಳನ ಲೇಣ || ೧ ||

ಮನಕ್ಯಾರೋ ಸೇವಾ ಅಪಣ ಕರಣ

ಛ ಜೇರ ಮಾಯಿ ಸುಖ-ದುಃಖ ದೇಕಣ

ಸುಖ ಸಂಪತ್ತೇರ ಲಾರ ನ ಲಾಗಣ || ೨ ||

ಅರ್ಥ : ಶ್ರಮಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂತ್ಯಜ್ಞಿ ಕಂಡ ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟು, ಕಾಯಕದಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಿದರೆ ಭಗವಂತ ನಮಗೆ ಅನ್ನದ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟದಿಂದ ದುಡಿದು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿ ಜೀವಿಸಬೇಕು. ಬಡತನ, ಸಿರಿತನ ಜೀವನದ ಏರಿಳಿತಗಳು,

ಅದನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನಮಗಿರಲಿ. ಮಾನವ ಸೇವೆಯೇ ಅತೀ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸುಖ ಕಾಣಬೇಕು. ಸುಖ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಉದ್ಧಾರ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ – ಎಂದು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಕಾರಣ ಇವರ ಹಾಡು ಸದಾ ನಾವು ನೆನಪಿಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭವಿದೆ. ಮಾನವ ಸೇವೆಯೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಗುರಿಯಾಗಿರಲಿ ಎನ್ನುವ ಸಂದೇಶವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಈ ಜನಾಂಗ ನಿತ್ಯ ಪಠಿಸುತ್ತದೆ, ನಿತ್ಯ ಹಾಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬೇರೆ ಆಸೆಗಳನ್ನು “ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟು” ಎಂದೂ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದವರಲ್ಲ. ಮಾನವ ಸೇವೆಯೇ ನಮ್ಮ ಗುರಿಯಾಗಿರಲಿ ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ, ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಇಂಥ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ನಮಗೆ ಕರುಣಿಸು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ “ಲಂಬಾಣಿ ಬುಡಕಟ್ಟು”, ಮಾನವ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಕಂಡಂಥ ಬುಡಕಟ್ಟು. ಏಕೆಂದರೆ ಸೇವೆ ಎನ್ನುವುದು ಇವರ ಜೀವನದ ಉಸಿರು. ಲಂಬಾಣಿಗರು ಸುಖ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಇವರು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದ್ದು ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ. ಅದಕ್ಕೆ ಸೇವೆಗೆ ಸದಾಕಾಲ ಅವಕಾಶಗಳಿವೆ.

* * *